

TAMPEREEN YLIOPISTO

Vuokko Ahonen

”PAREMPIA ELINEHTOJA HAKEMAAN”

Muuttoliike Suomesta Kanadaan vuosina 1945–1960

Historian pro gradu –tutkielma

Tampere 2010

Tampereen yliopisto

Historiatieteen ja filosofian laitos

VUOKKO AHONEN: ”Parempia elinehtoja hakemaan”. Muuttoliike Suomesta Kanadaan vuosina 1945–1960

Pro gradu-tutkielma, 81 s., 6 liites.

Historia

Helmikuu 2010

Tutkimuksen aiheena on kanadansuomalaisten siirtolaisten historia. Vuosina 1945–1960 lähti Suomesta Kanadaan noin 17 000 suomalaista, mutta siirtolaishistoriantutkimus on unohtanut heidät lähes täysin. Tutkijoita on tähän mennessä kiinnostanut enemmän 1900-luvun Pohjois-Amerikkaan menneet suuret siirtolaismassat, ja toisaalta toisen maailmansodan jälkeen Ruotsiin lähteneet suomalaiset.

Seuraan Kanadaan vuosina 1945–1960 lähteneiden siirtolaisten matkaa Suomesta Kanadaan, heidän sopeutumistaan elämään Kanadassa, ja heidän paluutaan takaisin Suomeen. Tutkimuksessani ymmärrän muuttoliikkeen kehänä, ei siis pelkästään yhteen suuntaan tapahtuvana muuttoliikkeenä. Näin muuttoliikeilmiöön saadaan kytketyksi myös väistämätön paluumuuttoliike. Tärkeimmän lähdeaineistoni muodostaa Turun yliopiston yleisen historian laitoksen keräämä kyselylomakeaineisto. Lomakkeiden avulla pääsen tutustumaan sekä Suomesta Kanadaan lähteneiden siirtolaisten elämään, että Suomeen palanneiden siirtolaisten elämään. Lomakkeet tarjoavat sekä kvantitatiivista, että kvalitatiivista tietoa. Lisäksi täydennän lomakkeiden antamaa kuvaa tilastollisella aineistolla, ja yhdellä muistelmateoksella.

Lähtöpäätöksen tekemiseen vaikuttivat sekä yleiset, että siirtolaisten henkilökohtaiset syyt. Yleisiä syitä lähtöön olivat Suomen heikko taloudellinen tilanne, ja epävarma poliittinen asema. Henkilökohtaisista syistä suurin yksittäinen syy oli taloudelliset syyt. Taloudelliset syyt ja parempien elinehtojen kaipuu kattoi 46 % kaikista syistä. Myös seikkailunhalu ja poliittiset syyt mainittiin. Miesten syyt liittyivät naisia useammin taloudellisiin syihin. Naisille tyypillistä oli lähtö sosiaalisten syiden takia.

Siirtolaisia odotti Kanadassa yhteiskunta, joka odotti siirtolaisten sulautuvan osaksi valtakulttuuria. Suomalaissiirtolaiset vaihtoivatkin aikaisempaa siirtolaissukupolvea nopeammin kansalaisuutensa, osoittaen näin sopeutumishalukkuutensa. Sen sijaan aviopuolisot valittiin mieluummin oman yhteisön piiristä. Kanadassa uusia siirtolaisia odotti myös kanadansuomalainen yhteisö, joka oli muodostunut jo ennen 1930-luvun lamakautta. Uudet siirtolaiset osallistuivat innokkaasti yhteisön toimintaan, mutta heidän intressinsä poikkesivat huomattavasti edeltäjistään. Kirkko ja seurakunta olivat uusille siirtolaisille paljon tärkeämpi järjestäytymisen muoto kuin aikaisemmin Kanadaan saapuneille siirtolaisille. Myös salaseura Kalevaiset juurtui uusien siirtolaisten myötä Kanadaan, ja Aseveliliitto sai paljon uusia jäseniä. Sen sijaan aikaisempia sukupolvia suuresti kiinnostanut työväenaate ei saanut uusia jäseniä uusista tulokkaista. Uusien siirtolaisten poliittinen painopiste oli selvästi oikealla, päin vastoin kuin aikaisemman siirtolaispolven.

Paluumuuttajien paluun syyt liittyivät useimmiten koti-ikävä, loukkaantumiseen tai alkuperäisen suunnitelman noudattamiseen. Sen sijaan työttömyys ei ollut merkittävä tekijä paluussa. Tässä suhteessa toisen maailmansodan jälkeen Kanadaan lähteneet paluumuuttajat muistuttavat Ruotsista ja Australiasta palanneita suomalaissiirtolaisia. Taloudelliset tekijät eivät olleet yhtä merkittäviä kuin tunneperäiset paluun syyt. Yleisesti ottaen paluumuuttajat olivat tyytyväisiä elämäänsä Suomessa, joten uudelleen siirtolaiseksi lähteminen ei näyttänyt todennäköiseltä. Toisaalta lähes

kaikki suhtautuivat omaan siirtolaisaikaansa positiivisesti.

Saatujen tutkimustulosten perusteella vuosina 1945–1960 Suomesta Kanadaan lähteneiden siirtolaisten voidaan katsoa edustaneen sekä vanhaa, että uutta siirtolaisuutta. He muistuttivat lähtösyiltään vanhaa siirtolaisuutta, mutta sopeutumishalussaan he olivat uutta polvea. He eivät haaveilleet samaan tapaan kotimaahan paluusta kuin aikaisemmat muuttajat. Uudet siirtolaiset olivat myös hieman koulutetumpia, vaikkakin melkein yhtä kielitaidottomia kuin edeltäjänsä. Paluumuuttajat edustivat selvästi toisen maailmansodan jälkeistä paluumuuttoliikettä paluusyidensä perusteella.

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	1
1.1 Siirtolaisuushistoriaa.....	1
1.2 Aikaisempi tutkimus.....	4
1.3 Tutkimuskysymys ja lähteet.....	6
1.4 Käsitteitä ja teoriaa.....	8
2. Yleisiä syitä lähtöön.....	10
2.1. Suomen työntö.....	10
2.2 Kanadan veto ja siirtolaispolitiikka.....	11
3. Siirtolaisuuden määrä ja rakenne vuosina 1945-1960	13
3.1. Siirtolaisuuden määrä.....	13
3.3 Lähtö- ja kohdealueet.....	16
4. Henkilökohtaiset lähdön syyt.....	17
5. Matkaan lähtö.....	23
6. Siirtolaisten elämää Kanadassa.....	24
6.1. Kanadalaistuminen – kansalaisuus ja avioliitto.....	24
6.2 Suomalainen kulttuuri Kanadassa.....	28
7. Työnteko Kanadassa.....	37
7.1 Suomalaisten perinteiset ammatit Kanadassa.....	37
7.2 Kanadan työvoimapolitiikka ja siirtolaiset toisen maailmansodan jälkeen.....	38
7.3 Suomalaisten ammatit.....	40
8. Paluumuuttajat.....	53
8.1 Paluumuuton voimakkuus ja paluumuuton tutkiminen.....	53
8.2 Yleisiä syitä paluulle.....	54
8.3. Paluumuuttajien yhteisiä piirteitä ja siirtolaisiksi lähdön syyt.....	55
8.4 Paluu ja sen suunnittelu.....	57
8.5 Sopeutuminen elämään Kanadassa.....	59
8.6 Henkilökohtaiset paluun syyt.....	63
8.7 Paluumuuttajien elämä Suomessa	68
9. Yhteenveto.....	71
Lähteet.....	78
Liitteet.....	82
Liite 1. Kanadan kartta.....	82
Liite 2. Suomalainen siirtolaisuus kautta aikojen.....	82
Liite 3. Kyselylomake Suomesta lähteneille siirtolaisille.	83
Liite 4. Kyselylomake Suomeen palanneille siirtolaisille I.....	85
Liite 5. Kyselylomake Suomeen palanneelle siirtolaiselle II.....	87
Liite 6. Taulukko. Uusien siirtolaisten osallistuminen suomalaisyhteisön toimintaan.....	88

1. Johdanto

1.1 Siirtolaisuushistoriaa

”Tänne Canadaan läksimme vaimoni kanssa siksi että saisimme rahaa niin paljon että voisimme Suomessa perustaa oman Vaatturi liikkeen kun otimme vastaan vain kotitöitä. Ajattelimme että 5-dessä vuodessa säästämme jo niin paljon että voimme Suomessa sitten ostaa ja perustaa oman valmiitten vaatteitten liikkeen. Olimme sitten täällä aina yhdessä samalla metsä kämpällä ja säästimme lujasti ja ensimmäiset pari vuotta laskimme aina tulomme Suomen rahaksi että saammekohan 5-dessä vuodessa niin paljon että voimme lähteä takaisin. Tulihan ne rahat mutta olemme tänne jo niin kotiutuneet ja on elämä niin hyvässä järjestyksessä että aiomme olla täällä Suomessa käymme pikapuoliin ja täällä olemme ajelleet Canadaa katselemassa joka vuosi jossain päin, mitä nyt on työltä aikaa jäänyt.”¹

Näin kirjoitti eräs suomalainen mies vuonna 1968. Hän oli lähtenyt vaimonsa kanssa Suomesta Kanadaan vuonna 1951. Vieläkö näin myöhään lähdettiin Pohjois-Amerikkaan siirtolaisiksi?

Siirtolaisiksi Suomesta on lähdetty jo satojen vuosien ajan. Enimmäkseen ihmiset ovat muuttaneet lähelle alkuperäisiä asuinseutujaan liikkumisen ollessa hidasta, hankalaa ja kallista. Ruotsi on ollut suomalaismuuttajien kohdemaana suosituin kautta aikain, 1900-luvun alkupuolta lukuun ottamatta. Jo 1500-luvulla suomalaisia kaskenpolttajia siirtyi Ruotsin keskiosiin, jossa nämä metsäsuomalaiset säilyttivät oman kielensä ja kulttuurinsa aina 1800-luvulle saakka²

Atlantin toiselle puolelle suomalaiset muuttivat ensimmäisen kerran jo 1600-luvulla, jolloin Ruotsi perusti kauppasema Uuden Ruotsin Delawarejoen alajuoksulle, Pohjois-Amerikan itärannikolle. Kauppasema joutui melko pian perustamisensa jälkeen hollantilaisille, ja Amerikan systemaattinen asuttaminen ruotsalaisten osalta loppui. On kuitenkin oletettu, että näiden ruotsalaisten uudisasukkaiden joukossa olisi ollut myös huomattava määrä suomalaisia ja Värmlannin metsäsuomalaisia.³ Seuraavat siirtolaiset lähtivät valtameren taakse vasta 1800-luvun puolivälissä.⁴

Huhut 1850-luvun kultakuumeesta rantautuivat merimiesten mukana myös Suomeen ja

1 TYYH/S/1/1047.

2 Tarkiainen 2000, s. 45.

3 Kero 1996, s. 16-17.

4 Kero 1996, s. 33.

nämä huhut houkuttelivat onneaan etsiviä suomalaisia puoleensa. Suomessa liikkui 1860-, ja 1870 – luvuilla värväreitä, joiden tehtävänä oli houkutella siirtolaisia Amerikkaan, eli Yhdysvaltoihin ja Kanadaan. Kanadan kohdalla värväyskampanjat epäonnistuivat vielä tässä vaiheessa, koska ihmisiä kiinnosti enemmän Yhdysvallat.⁵ Joka tapauksessa ihmisiä siirtyi yhä enemmän Atlantin toiselle puolelle nopeutuneiden ja halventuneiden kulkuyhteyksien ansiosta. Jo muuttaneet siirtolaiset houkuttelivat myös kirjeiden ja pakettien avulla kotiin jääneitä lähtemään. Suurimmillaan suomalaisten virta unelmien Amerikkaan oli 1900-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä. Tuolloin Suomesta Yhdysvaltoihin lähti 150 000 ihmistä. Siirtolaisuuden ehdoton huippuvuosi oli vuonna 1902, jolloin yli 23 000 suomalaista lähti siirtolaiseksi Amerikkaan.⁶ Kokonaisuudessaan suuren muuttoaallon aikana vuosina 1860-1930 Pohjois-Amerikkaan muutti arviolta 300 000 suomalaista. Siirtolaisten tarkkaa lukumäärää on vaikea arvioida, koska monet jotka ottivat esimerkiksi passin, eivät välttämättä lähteneetkään siirtolaisiksi, ja osa taas lähti kokonaan ilman passia.⁷ Toisaalta oli myös monia, jotka lähtivät siirtolaisiksi moneen kertaan. Keijo Virtasen mukaan noin 10% siirtolaisista palasi Suomeen ja lähti uudestaan siirtolaiseksi vuosina 1860–1930.⁸

Suurin osa suomalaissiirtolaisista muutti Yhdysvaltoihin, mutta myös Kanada houkutteli joitakin muuttajia. Vuosisadan vaihteen jälkeisenä vuosikymmenenä suomalaisia muutti noin tuhat vuodessa Kanadaan. Vuoden 1911 väestölaskennassa Kanadassa asui noin 15 500 suomalaista, joista noin 13 500 muutti suoraan Suomesta vuosien 1901–1911 välisenä aikana.⁹ Seuraavan vuosikymmenen alussa siirtolaisuus lisääntyi entisestään, mutta ensimmäisen maailmansodan alkaminen lopetti muuttoliikkeen lähes kokonaan. Vuoden 1921 väestölaskennassa suomalaisten määrä oli noussut jo noin 21 500:n.¹⁰

1920-luku oli suuren Kanadan siirtolaisuuden aikaa Suomessa. Yhdysvallat tiukensi siirtolaisuuslakejaan vuonna 1922 tyrehtyttäen suomalaisten maahanpääsyn lähes kokonaan. Kanada oli Yhdysvaltojen jälkeen toiseksi paras vaihtoehto, joten nyt suomalaiset suuntasivat muuttonsa sinne. Aikaisemmin saapuneet suomalaiset olivat tulleet Kanadassa tunnetuksi työväenliikkeen ja sosialismin kannattajina. Sen johdosta Kanada rajoitti Suomesta ja Skandinaviasta tulevien siirtolaisten maahanpääsyperusteita siten, että vain maanviljelijöiksi ja maatyöläisiksi sekä kotiapulaiseksi aikovat siirtolaiset päästettiin maahan. Lisäksi perheenjäsenet

5 Kero 1976, s.16-18. Kanadan siirtolaispolitiikan vaikutuksesta suomalaiseen siirtolaisuuteen ks. Lindström Varpu 1981, *The Impact of Canadian Immigration Policy on Finnish Immigration 1890–1978*, *Siirtolaisuus/Migration* 2/1981, s. 5-15.

6 Kero 1996, s. 54. Tarkemmat laskelmat ks. Kero 1974, s. 24-47.

7 Kero 1982, s. 27.

8 Virtanen 1979, s. 70.

9 Lindström 1991, s. 34-35.

10 Lindström 1991, s. 41-42.

hyväksyttiin.¹¹

Suurin osa siirtolaisista ilmoittikin kuuluvansa hyväksytyihin ammattiluokkiin, mutta ainakin miesten kohdalla totuutta on syytä epäillä. Suurin osa suomalaisista ilmoitti nimittäin määränpääkseen Ontarion ja Quebecin provinssit, vaikka suuret maanviljelyalueet sijaisivat preeriaprovinseissa, eli Manitobassa, Saskatchewanissa ja Albertassa, (ks. liite 1. Kanadan kartta). Tämä osoittaa kuinka suomalaiset osasivat kiertää kanadalaisten heille asettamia rajoituksia, ja toisaalta se on myös osoitus Kanadan hallinnon kykenemättömyydestä ja toisaalta haluttomuudesta valvoa siirtolaisuutta. Kanadan valtio oli riippuvainen siirtolaisten tarjoamasta halvasta työvoimasta, koska omasta takaa maalla ei ollut tarpeeksi työntekijöitä laajoille preerioille, kaivoksiin ja metsätöihin.¹²

Suomalaisten siirtolaisten virta Kanadaan tyrehtyi 1930-luvulle tultaessa lähes täysin maailmanlaajuisen lamakauden takia. Suuren laman ja toisen maailmansodan aikana Pohjois-Amerikkaan muutti vain noin 3 500 suomalaista, kuten liitteestä 2 käy ilmi. Kanada tiukensi siirtolaislakejaan heti kun kävi ilmi, ettei nykyisellekään työvoimalle riittänyt työtä. Sitä ennen siirtolaisuuteen oli kannustettu ja halpa siirtolaistyövoima oli otettu ilolla vastaan rakentamaan rautateitä ja viljelemään maata.¹³ Laman myötä tuhannet siirtolaiset palasivat takaisin kotimaahansa, koska työtä ei enää ollut saatavilla. 1930-luvun alussa tuhannet amerikan-, ja kanadansuomalaiset ”loikkasivat” Neuvostoliittoon, johon lamakausi ei sieltä saatujen tietojen mukaan vaikuttanut millään tavalla.¹⁴

Toisen maailmasodan aikana kanadansuomalaisten asema Kanadassa oli kaksijakoinen. Sodan alussa suomalaiset keräsivät maailman huomion taistelemalla yksin Neuvostoliittoa vastaan talvisodassa. Välirauhan aikana Kanadassa valmisteltiin jopa hanketta, jonka tarkoituksena oli asuttaa 100 000 siirtokarjalaista Kanadan maaperälle. Myös Brasiliassa oli suunnitteilla samanlainen projekti. Suomalaiset itse kuitenkin tyrmäsivät tämän ajatuksen.¹⁵ Jatkosodan alettua asenteet Suomea ja suomalaisia kohtaan muuttuivat. Kanada katkaisi diplomaattiset suhteensa Suomeen ja vuoden 1941 lopulla maiden välille oli julistettu sota. Sodanjulistuksen taustalla oli Britannian Suomelle tekemä sodanjulistus, jonka esimerkkiä myös Kanada seurasi Brittiläisen kansanyhteisön jäsenenä. Kanadan maaperällä asuvat suomalaiset julistettiin ”vihollismuukalaisiksi” (*enemy aliens*), ja suomalaisten maahanmuutto luonnollisesti kiellettiin kokonaan.¹⁶

11 Lindström 1991, s. 48, ja Lindström 1981, s. 7.

12 Lindström 1981, s. 9-10.

13 Knowles 2007, s.141-143.

14 Kero 1996, s. 272. Loikkareista ks. esim. Kero, Reino 1983, Neuvosto-Karjalaa rakentamassa: Pohjois-Amerikan suomalaiset tekniikan tuojina 1930-luvun Neuvosto-Karjalassa.

15 Lindström 2000, s. 117-121.

16 Lindström 2000, s. 122, ja Lindström 1981, s. 11.

Toisen maailmansodan jälkeen suuren Pohjois-Amerikan siirtolaisuuden aika oli Suomessa ohi. Yhdysvallat jatkoi tiukkaa siirtolaisuuspolitiikkaansa, ja Kanadakin alkoi rajoittaa kouluttamattomien maahanmuuttajien pääsyä maahan. Vuosina 1945-1960 lähti Kanadaan vielä 17 000¹⁷ suomalaista, vaateliikkeeseen rahaa kerännyt pariskunta heidän mukanaan. Olivatko he tyypillisiä tuon ajan Kanadan siirtolaisia? Siirtolaishistoriantutkimus näyttää olevan kykenemätön vastaamaan tähän kysymykseen.

1.2 Aikaisempi tutkimus

Siirtolaisuus ilmiönä on kiinnostanut tutkijoita jo pitkään. Euroopasta Pohjois-Amerikkaan suuntautunut muuttoliike oli kiivaimmillaan 1800-luvulla, eikä se jäänyt tutkijoilta huomaamatta. Jo vuonna 1889 E. G. Ravenstein esitti muuttoliiketeorian, johon liittyi 11 lakia muuttoliikkeen muotoutumisesta. Sen jälkeen on esitetty useita muita teorioita, kuten esimerkiksi Everett S. Leen työntö- ja vetoteoria, johon viitataan useissa, myös suomalaisissa, tutkimuksissa. Siirtolaisuutta on tutkittu paljon kansallisesti, mutta esimerkiksi kansallisuusrajoja ylittäviä tutkimuksia on vielä vähän.

Suomalaista siirtolaisuutta on tutkittu erityisen innokkaasti 1960-luvulta eteenpäin, mutta jo ennen sitä on ilmestynyt siirtolaisia koskevia tutkimuksia. Ensimmäiset lehtikirjoitukset ilmestyivät jo 1860-luvulla,¹⁸ samaan aikaan kun siirtolaisuus ilmiönä alkoi kasvaa. Ennen toista maailmansotaa ilmestyi useita amerikansuomalaisia koskevia tutkimuksia, kuten Akseli Järnefeltin *Suomalaiset Amerikassa* (1899), O. K. Kilven *Suomen siirtolaisuus ja 19. vuosisadan kansantalous* (1917), sekä Rafael Engelbergin *Suomi ja Amerikan Suomalaiset* (1944). Nämä tutkimukset oli suomalaisten tekemiä, mutta toki aihe kiinnosti Atlantin toisella puolellakin. Amerikansuomalaisten itse itsestään tekemät tutkimukset keskittyivät amerikansuomalaiseen kulttuuriin.¹⁹

1960- ja 1970-luvuilla toteutettiin Turun yliopiston yleisen historian laitoksella suuri siirtolaisuushistorian projekti professori Vilho Niitemaan johdolla. Sen puitteissa teki urauurtavaa tutkimustyötä Pohjois-Amerikan siirtolaisuushistoriasta Reino Kero. Hänen tutkimusalaansa ovat olleet siirtolaisuuden määrä ja rakenne Suomesta Pohjois-Amerikkaan ennen toista maailmansotaa, siirtolaisten sijoittuminen uuteen maahan, ja siirtolaisten luoma kulttuuri Pohjois-Amerikassa. Hän on ensimmäisenä Suomessa Pohjois-Amerikan siirtolaisuudesta väitellyt historiantutkija.²⁰ 1990-

17 Virallisissa suomalaisissa tilastoissa luku on noin 15 000, mutta kanadansuomalaisia tutkinut Yrjö Raivio on laskenut siirtolaisia olleen noin 17 000. Myös kanadalaisissa tilastoissa suomalaisia on yli 17 000. Ero johtunee ns. etappimuuttajista, jotka muuttivat ensin Suomesta esimerkiksi Ruotsiin ja vasta sieltä Kanadaan.

18 Kero 1974, s. 2.

19 Kero 1974, s. 2-3.

20 Henriksson 1994, s. 32. Keron väitöskirja vuodelta 1974: *Migration from Finland to North America in the years*

luvulla julkaistiin kuusiosainen yleisteos ”*Suomen siirtolaisuuden historia*”, joka pyrkii kokoamaan kaikki siirtolaisuuteen liittyvän tutkimuksen helposti luettavaan muotoon. Kaksi sarjan osaa, ”*Suureen länteen*” ja ”*Suomalaisena Pohjois-Amerikassa*”, käsittelevät siirtolaisuutta Yhdysvalloissa ja Kanadassa hyvin kattavasti, keskittyen kuitenkin 1900-luvun alun siirtolaisuuteen. Molemmat kokoomateokset on Keron toimittamia.

Paluumuuttoa on tutkinut Keijo Virtanen väitöskirjassaan *Settlement or Return: Finnish Emigrants (1860-1930) in the International Overseas Return Migration Movement*. Hänen kiinnostuksen kohteenaan on ollut 1900-luvun alussa Pohjois-Amerikasta palanneet suomalaissiirtolaiset, ja paluumuuttoliikkeen voimakkuus tuona aikana. Myös Virtasen tutkimukset liittyivät Turun yliopiston siirtolaishistorian projektiin.

Kanadansuomalaisia koskevia yleisiä tutkimuksia on sen sijaan vähän. Yrjö Raivio on vuosina 1975 ja 1976 julkaissut kaksiosaisen teoksen ”*Kanadan Suomalaisten Historia*”, johon on koottu tilastollista tietoa Kanadaan saapuneista suomalaisista, ja heidän uskonnollisesta sekä poliittisesta toiminnastaan. William Eklund taas on julkaissut tutkimuksen ”*Canadan rakentajia: Canadan Suomalaisen Järjestön historia vu. 1911-1971*”²¹ tärkeimmästä suomalaisjärjestöstä ennen toista maailmansotaa. Teos painottuu kanadansuomalaisen työväenliikkeen historiaan.²² Raivion teos edustaa porvarillista näkemystä kanadansuomalaisten historiasta, Eklundin tarjotessa sosialistien näkemyksen siitä.

Nykytutkijoista Varpu Lindström ja Mika Roinila ovat merkittävimpiä nimiä. Lindström on tehnyt merkittävää tutkimusta kanadansuomalaisista siirtolaisista Kanadasta käsin. Hän on tutkinut muun muassa suomalaisia siirtolaisnaisia väitöskirjassaan ”*Defiant Sisters: A social history of Finnish immigrant women in Canada*”, josta on myös olemassa suomenkielinen versio, ”*Uhmattaret*”. Hän on tutkinut myös Toronton suomalaista yhteisöä, sekä kanadansuomalaisia toisen maailmasodan aikana. Roinilan mielenkiinnon kohteena on ollut Kanadaan muuttaneet suomenruotsalaiset.²³ Tällä hetkellä Siirtolaisinstituutissa on menossa kaksi tutkimushanketta, joissa tutkitaan kanadansuomalaisia: Mika Roinilan ja Jouni Korkiasaaren hanke ”*Nykypäivän amerikkalaiset ja kanadansuomalaiset*” ja Mika Rantasen väitöskirjatyö ”*Räyhääjä vai raivaaja? Suomalaisten kuva kanadalaisissa ja yhdysvaltalaisissa pilapiirroksissa 1906 – 1962*”.²⁴

Tämän tutkimuksen kannalta merkittäviä teoksia ovat myös Olavi Koivukankaan Australian

between the United States Civil War and the First World War.

21 William Eklund, ”*Canadan rakentajia: Canadan suomalaisen historia vu. 1911-1971*”, 1983.

22 Takala 2001, s. 7.

23 ks. Roinila 2000, *Finland-Swedes in Canada*.

24 Siirtolaisinstituutti, Meneillään olevat tutkimushankkeet, [<http://www.migrationinstitute.fi/sinst/tutkimus.php>] luettu 18.12.2009.

suomalaisia koskeva tutkimus ”*Suomalainen siirtolaisuus Australiaan toisen maailmansodan jälkeen*” (1975), ja Jouni Korkiasaaren ruotsinsuomalaisia koskeva tutkimus ”*Suomalaiset Ruotsissa 1940-luvulta 2000-luvulle*” (2000). Molemmat teokset käsittelevät toisen maailmansodan jälkeistä siirtolaisuutta, ja tarjoavat näin hyvän vertailukohdan omaan aiheeseeni.

1.3 Tutkimuskysymys ja lähteet

Toisen maailmansodan jälkeen Suomesta Kanadaan lähteneet siirtolaiset olivat viimeinen suurehko Pohjois-Amerikkaan muuttanut suomalaisjoukko. Siirtolaishistoriantutkimus on kuitenkin ohittanut sen lähes täysin tutkimuskohteena, ja keskittynyt tutkimaan 1900-luvun jälkipuolella Ruotsiin, muualle Eurooppaan ja Australiaan lähteneitä suomalaisia. Aion omassa tutkimuksessani puuttua tähän epäkohtaan, ja lähden selvittämään näiden Kanadaan lähteneiden ihmisten tarinaa.

Tutkimukseni jakaantuu kolmeen osaan. Ensimmäisessä osassa selvitän siirtolaisten syitä lähteä Suomesta Kanadaan vuosina 1945–1960. Millaisia yhteisiä piirteitä lähteneillä siirtolaisilla oli, millaisia yleisiä syitä heillä oli lähteä, ja mitkä olivat heidän henkilökohtaiset lähdön syyt? Toisessa osassa tarkastelen tämän siirtolaisjoukon sopeutumista elämään Kanadassa. Miten he sopeutuivat kanadalaiseen yhteiskuntaan ja kanadansuomalaiseen yhteisöön? Miten he osallistuivat näihin yhteisöihin? Entä millaista työtä suomalaissiirtolaiset tekivät? Miten he menestyivät uudessa kotimaassaan? Millaisia vaikeuksia heillä oli? Viimeinen, eli kolmas osa käsittelee toisen maailmansodan jälkeen Kanadaan lähteneitä, mutta sieltä Suomeen palanneiden siirtolaisten historiaa. Miksi he palasivat? Millaisia yhteisiä piirteitä heillä oli, ja mitkä olivat heidän henkilökohtaiset syyt palata?

Aikarajaus vuodesta 1945 vuoteen 1960 on perusteltu, koska toisen maailmansodan päätyttyä siirtolaiseksi lähteminen tuli jälleen mahdolliseksi suomalaisille vuonna 1945, ja toisaalta vuoden 1960 jälkeen siirtolaisuus Suomesta Kanadaan hiipui huomattavasti. Toisin sanoen viimeinen siirtolaisaalto Suomesta Pohjois-Amerikkaan rajoittuu juuri näihin vuosiin. Noiden 15 vuoden aikana Kanadaan lähti 17 000 suomalaista. Seuraan näiden vuosina 1945–1960 lähteneiden siirtolaisten elämää aina vuoteen 1968 asti, jolloin lähteenä käyttämäni kyselylomakeaineisto kerättiin.

Tutkimukseni päälähteinä ovat Turun yliopiston yleisen historian laitoksella vuosina 1968 ja 1969 ja 1974 kerätyt kyselylomakeaineistot. Vuonna 1968 kerättiin tietoja Pohjois-Amerikkaan lähteneiltä siirtolaisilta ja vuosina 1969 ja 1974 kyselyt lähetettiin paluumuuttajille. Käytettävissäni on 387 vastausta vuodelta 1968 ja paluumuuttajien vastauksia vuosilta 1969 ja 1974 on yhteensä 42. Kaikkiaan vastauksia on olemassa eri vuosikymmeninä Pohjois-Amerikkaan lähteneiltä noin 2500

kappaletta, ja sieltä palanneilta 1500 kappaletta. Kaikki aineistoni henkilöt ovat lähteneet Kanadaan vuosien 1945 ja 1960 välisenä aikana. Vuoden 1968 lomakkeessa on esitetty 89 kysymystä liittyen muun muassa aikaan ennen muuttoa, muuton syihin ja lomakkeen täyttöhetken olosuhteisiin. Paluumuuttajia koskevassa kyselyssä pyydettiin kertomaan olosuhteista Kanadassa, paluun syistä ja elämästä Suomessa paluun jälkeen. Monet kysymykset ovat sellaisia, joihin en ole kiinnittänyt huomiota, koska ne eivät mielestäni ole relevantteja tämän tutkimuksen kohdalla. Esimerkiksi siirtolaisten lapsiin ei tässä tutkimuksessa ole mahdollista paneutua ollenkaan. Lomakkeiden kysymykset löytyvät liitteistä 3., 4. ja 5. Aion tarkastella näitä lomakkeita kvantitatiivisin ja kvalitatiivisin keinoin.

Reino Keron mukaan kyselylomakeaineiston ongelmana on se, että se ei ole otoksena edustava. Vastauksia on siis liian vähän ja vastaajat ovat olleet niin sanottuja menestyjiä. Huonosti menestyneiden osuus ei täten tule esiin aineistosta. Sellaiset siirtolaiset eivät ole palauttaneet lomaketta, jotka tuntevat siirtolaisuuteen liittyvät asiat liian kipeiksi itselleen. Lisäksi vastaajat ovat olleet monessa tapauksessa jo melko iäkkäitä ja saattaneet jo unohtaa miten asiat todella tapahtuivat.²⁵ Tutkimuksessani käytän kuitenkin verrattain vähän aikaa ulkomailta olleiden vastauksia. Pisimmillään vastaajien lähdöstä on kulunut noin 23 vuotta ja lyhimmillään 8 vuotta, joten uskoisin vastaajien muistavan lähtöön liittyviä asioita hyvin verrattuna niihin joiden lähdöstä oli kulunut jo 60 vuotta.

Myös Erkki Jyrinki kuvaa kirjassaan ”*Kysely ja haastattelu tutkimuksessa*” saman tapaisia kyselytutkimuksen ongelmia. Kyselyt eivät ole edustavia, koska niihin osallistumattomien määrä on suuri. Näin ollen kokoon saatu aineisto on selektiivinen, ei satunnainen, eli vastaajilla on erilaisia ominaisuuksia kuin vastaamatta jättäneillä. Tämä hankaloittaa yleistysten tekemistä kyselylomakeaineiston pohjalta.²⁶ Myös Olavi Koivukangas pohtii kyselytutkimuksen edustavuutta ja luotettavuutta tutkimuksessaan Australiaan muuttaneista suomalaisista. Hänen toteuttamassaan kyselyssä yliedustettuna olivat naiset ja vakiintuneet siirtolaiset.²⁷

Kyselylomakeaineiston rinnalla käytän lähteenä virallisia tilastoja. Käytettävissäni on Tilastokeskuksen julkaisemat Suomen virallinen tilasto (SVT), Suomen tilastollinen vuosikirja (STV) ja Kanadan valtion julkaisema Canada Year Book – Historical Collection (CYB). Canada Year Book on julkaistu Internetissä vuodesta 1867 vuoteen 1967 saakka.²⁸

Ongelmallista tilastojen käytöstä erityisesti paluumuuttajien kohdalla tekee se, että Suomessa ei olla tilastoitu lainkaan paluumuuttajia kyseisillä vuosikymmenillä. Toisaalta

25 Kero 1997a, s.102.

26 Jyrinki 1976, s. 27.

27 Koivukangas 1975, s. 9-12.

28 Ks. CYB, [www65.statcan.gc.ca/acyb_r000-eng.htm], luettu 4.1.2010.

Kanadassakaan ei olla tilastoitu lainkaan maasta pois muuttavia ihmisiä ennen 1970-lukua. Näin ollen Kanadasta Suomeen palanneiden siirtolaisten määrä jää arvailujen varaan. Toisaalta myös lähteneiden siirtolaisten tilastointi on ollut puutteellista, joten tilastojen tarjoama apu jäänee pieneksi. Tutkimuksen pääpaino tulee olemaan kyselylomakkeissa ja niiden kautta muodostuvasta kuvasta. Lomakkeiden ja tilastojen lisäksi käytettävissäni on Veli Eronen muistelmateos *Kanadan kutsu* (2001), jossa Eronen kertoo perheensä lähdöstä Kanadaan vuonna 1957 ja elämästään uudessa maassa. Muistelmia aion käyttää esimerkkinä ja vertaillen tekstiä lomakkeista saamiini tietoihin. Aineiston ongelmista huolimatta tarjoavat ne silti vihjeitä siitä millaista oli siirtolaisten elämä Kanadassa toisen maailmansodan jälkeen. Kyselylomakkeista nousee esiin tiettyjä asioita, jotka yhdistivät siirtolaisia, ja sitä kautta antavat kuvan näiden siirtolaisten historiasta. Lisämausteensa tutkimukseen tuo joidenkin vastaajien kirjoittamat vapaamuotoiset selostukset heidän henkilökohtaisesta elämästään Kanadassa.

1.4 Käsitteitä ja teoriaa

Muuttoliikkeellä tarkoitetaan pysyvää tai osittain pysyvää muuttamista paikasta toiseen riippumatta paikkojen etäisyydestä tai muuton vapaaehtoisuudesta. Sillä ei myöskään ole merkitystä onko kyseessä alueen sisällä vai sen ulkopuolella tapahtuva muuttaminen.²⁹ Vapaaehtoinen muuttoliike jaetaan maassamuuttoon ja siirtolaisuuteen. Siirtolaisuus taas voidaan jakaa maasta-, ja maahanmuuttoon, paluumuuttoon ja lähi- ja kaukosiirtolaisuuteen. Lähisiirtolaisuudella tarkoitetaan muuttoa naapurimaiden välillä, esimerkiksi Suomesta Ruotsiin, ja kaukosiirtolaisuudella tarkoitetaan muuttoa sellaisten maiden välillä, joilla ei ole yhteistä rajaa. Suomesta Kanadaan suuntautunut siirtolaisuus on selkeästi luokiteltavissa kaukosiirtolaisuudeksi. Ei-vapaaehtoista siirtolaisuutta sanotaan pakolaisuudeksi, jota voi tapahtua yhden maan sisällä tai usean maan välillä muun muassa poliittisista syistä.³⁰ Paluumuuttaja taas on henkilö, joka on palannut takaisin kotimaahansa. Esimerkiksi siirtolaisten ulkomailla syntyneet lapset eivät ole paluumuuttajia.³¹

Muuttoliikkeestä on esitetty ajan mittaan useita teorioita. Jo 1800-luvun lopussa Ravenstein esitti 11 lakiaan, joista yhden mukaan muuttovirta synnyttää aina vastavirran, eli paluumuuttovirran. Everett S. Lee taas etsi syitä 1960-luvulla muuttoliikkeeseen työntö- ja vetoteoriallaan, jonka mukaan muuttoon vaikuttaa neljä osatekijää:

29 Lee 1966, s. 49.

30 Korkiasaari & Söderling 1994, 227.

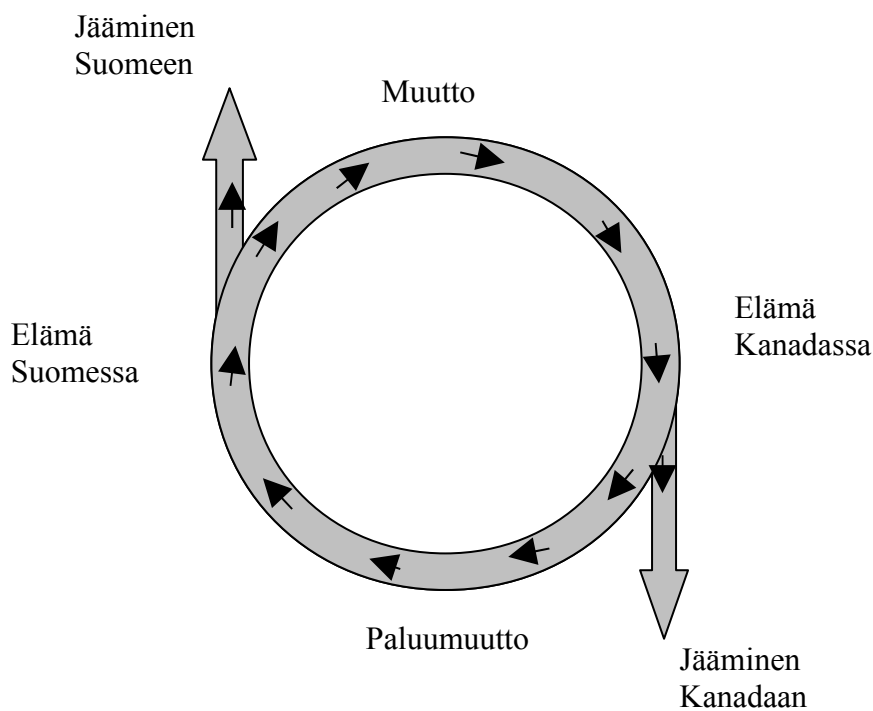
31 Virtanen 1979, s. 17.

1. Lähtöalueeseen liittyvät tekijät, jotka voivat olla sekä puoleensa vetäviä että sieltä työntäviä,
2. kohdealueeseen liittyvät tekijät, jotka voivat myös olla sekä vetäviä että työntäviä tekijöitä,
3. väliintulevat tekijät ja
4. henkilökohtaiset tekijät.³²

Kolme ensimmäistä syytä ovat yleisiä syitä ja neljäs on yksittäisen muuttajan henkilökohtaisia syitä kartoittava syy. Väliintulevilla tekijöillä Lee tarkoittaa esimerkiksi välimatkan pituutta ja hintaa, sekä kohdemaan maahanmuuttoa rajoittavia lakeja. Lisäksi on olemassa elämänvaiheita, jolloin ihminen on alttiimmillaan muutolle. Tällaisia vaiheita ovat esimerkiksi työelämään siirtyminen, leskeksi jääminen tai avioero.

Keijo Virtanen näkee väitöstutkimuksessaan suomalaisista paluumuuttajista muuttoliikkeen neljän vaiheen kehänä, joka voi periaatteessa jatkua loputtomiin.³³ Kehäteoria perustuu Leen työntö- ja vetoteoriaan. Kehä on muuton ja paluumuuton muodostama kokonaisuus, joka kuvaa muuttoliikkeen eri vaiheita. Suomalaisten Kanadaan suuntautuneeseen muuttoliikkeeseen kehämallia voisi soveltaa seuraavasti:

Kuvio 1. Muuttoliike kehänä³⁴

32 Lee 1966, s. 50.

33 Virtanen 1979, s. 19-21.

34 Alkuperäinen kuvio Virtanen 1979, s. 20. Mukaelma.

Työni jäsentely ja tutkimuskysymykset nojaavat pitkälti Virtasen muuttoliikkeen kehämalliin. Kehän ensimmäinen vaihe on elämä Suomessa ja siellä vallitsevat yleiset olosuhteet. Muuttoliikkeen kannalta merkittävää on seuraava vaihe, eli muutto. Mikä sai muuton aikaan? Millaiset yleiset ja yksityiset syyt saivat muuttajan muuttamaan? Näitä kysymyksiä pohdin työni ensimmäisissä kappaleissa. Seuraava vaihe on elämä Kanadassa. Millaista se on yleisesti ja yksittäisen ihmisen kannalta? Miten muuttaja menestyy elämässään Kanadassa, ja millaisia ongelmia hän kohtaa? Tutkin siirtolaisten osallistumista kanadalaiseen yhteiskuntaan ja suomalaiseen yhteisöön, sekä siirtolaisten työn tekoa Kanadassa. Seuraava vaihe, ja työni kolmas ja viimeinen vaihe, on joko jääminen pysyvästi Kanadaan, tai paluumuutto takaisin Suomeen. Miksi toiset jäävät ja toiset palaavat? Jälleen on tarkasteltava yleisiä olosuhteita ja yksittäisen palaajan henkilökohtaisia motiiveja. Seuraavaksi alkaakin taas elämä Suomessa, pysyvä jääminen Suomeen, tai uusi muutto Kanadaan. Kehä voi toistua useamman kerran, mutta jossakin vaiheessa se väistämättä loppuu joko pysyvään jäämiseen Suomeen tai Kanadaan. Tarkastelen siis suomalaista muuttoliikettä Kanadaan toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä laajana kokonaisuutena ottaen mukaan tutkimukseeni myös paluumuuttoliikkeen.

2. Yleisiä syitä lähtöön

2.1. Suomen työntö

Olosuhteet Suomessa toisen maailmansodan jälkeen eivät olleet erityisen hyvät. Sodan synnyttämä asuntopula oli suuri sekä maaseudulla että kaupungeissa. Valtion harjoittama asuntopolitiikka suuntautui pääasiassa maaseudun rakentamiseen. Siirtokarjalaisille ja rintamamiehille myönnettiin maanhankintaoikeus, ja jo valmiiksi raivattuja peltoja ositettiin pienemmiksi, jotta jokaiselle halukkaalle olisi riittänyt maapala. Tämän kaltainen maiden pilkkominen johti kuitenkin siihen, että joistakin maatiloista tuli elinkelvottomia niiden pienuuden tähden. Kaupungeissa asuntopula oli vielä suurempi kuin maaseudulla. Erityisesti ongelmia oli Helsingissä. Asunnon omistajat oli lailla velvoitettu vuokraamaan huoneitaan ja ihmiset asuivat ahtaasti. Asunto-ongelma jatkui 1950-luvulle asti.³⁵

Tavaroita ja ruokatarvikkeita säännösteltiin 1950-luvun alkuvuosiin saakka. Suurin osa ihmisistä asui edelleen maaseudulla saaden elantonsa maanviljelystä ja metsätöistä. Nämä työt olivat kuitenkin kausiluontoisia, vaikkakin toisiaan täydentäviä. Kausiluontoisuus kuitenkin

³⁵ Saarikangas 2004, s.39.

tarkoitti sitä, että osan vuodesta työntekijät olivat työttömänä. Koska metsäteollisuus on erittäin suhdanneherkkä ala, 1940- ja 1950-lukujen useat suhdannevaihtelut näkyivät ihmisten elämässä.³⁶

Suomen sen aikaista poliittista tilannetta voisi kuvata epävarmaksi. Sodanjälkeiset suhteet Neuvostoliiton kanssa eivät olleet vielä selkiytyneet, eikä poliittisen suunnan muuttuminen vasemmalle miellyttänyt kaikkia. Neuvostoliiton vaatimat sotakorvaukset olivat raskaat ja sotasyllisyyskysymys painoi monen mieltä. Neuvostoliiton kanssa solmittiin ystävyys, yhteistyö ja avunantosopimus, eli YYA-sopimus vuonna 1948, joka sitoi Suomen entistä tiiviimmin itänaapuriinsa. Kaiken kaikkiaan Neuvostoliitto oli Suomessa toisen maailmasodan jälkeen läsnä näkyvämmän kuin sitä ennen.³⁷

Suomella ei näytä olleen minkäänlaista maan ulkopuolelle suuntautuvan siirtolaisuuden rajoittamiseksi tähtäävää politiikkaa. Näyttää siltä, että suomalaisilla oli kädet täynnä töitä yrittäessään ratkaista maan sisäiset siirtolaisuusongelmat. Suomen heikko taloudellinen tilanne ja poliittinen epävarmuus lienevät olleen merkittävimpiä yleisen tason syitä lähtee siirtolaiseksi ulkomaille. Kanadaan muuttamisessa suurimpina ongelmina lienevät olleen rahan hankkiminen matkaa varten ja oleskeluluvan saaminen kohdemaasta.

2.2 Kanadan veto ja siirtolaispolitiikka

Kanadan talous oli lähtenyt nousuun toisen maailmansodan aikana. 1930-luvulla Kanada oli syöksynyt lamaan muun maailman rinnalla, eikä ollut päässyt vielä kunnolla jaloilleen toisen maailmansodan alettua. Sodan aikana Kanadassa sotateollisuus tuotti tarvikkeita liittoutuneille ja maanviljelys kukoisti. Viljan tarve Euroopassa tuntui olevan pohjaton ja Kanadan viljelysmaat valjastettiin Euroopan tarpeisiin.³⁸ Nousukausi jatkui sodan jälkeenkin, vaikka jotkut pelkäsivätkin samanlaista taantumaa kuin ensimmäisen maailmasodan jälkeen. Taantumaa ei kuitenkaan koskaan tullut, vaan sotatalous saatiin muutettua rauhan ajan tarpeita vastaavaksi hyvin tehokkaasti.³⁹

1950-luvulla Kanadan talous jatkoi kasvuaan. Uusia omakoti- ja rivitaloalueita rakennettiin suurten kaupunkien läheisyyteen kovaa vauhtia, ja korkeita kerrostaloja nousi vanhojen matalien talojen tilalle. Autot yleistyivät samoin kuin kodinkoneet ja muu elektroniikka.⁴⁰ 1950-luvulla

36 Paavonen 2006, s. 145.

37 Tarkka 1988, passim.

38 Henriksson 2006, s. 223.

39 Knowles 2007, s. 156.

40 Henriksson 2006, s. 234-235.

Kanadassa nähtiin kuitenkin myös työtaisteluita lakkojen muodossa. Metsurit, kaivosmiehet ja autoteollisuuden työläiset menivät lakkoon vuonna 1950, ja 1957 tekstiilityöläiset olivat 10 kuukautta lakossa. Vuonna 1959 Newfoundlandin metsurit lakkoilivat huonojen palkkojen vuoksi.⁴¹ Vuosikymmenen lopulla Kanadankin talouskasvu alkoi tasaantua.⁴²

Kanadassa yksi politiikan pääkysymyksistä on aina ollut siirtolaisuus, toisin kuin Suomessa. Toisen maailmansodan aikana siirtolaisuutta rajoitettiin ankarasti ja suomalaisia pidettiin ”vihollismuukalaisina”, joita ei maahan päästetty lainkaan. Sodan jälkeen tämä politiikka alkoi kuitenkin lieentyä nopeasti, koska maa tarvitsi työntekijöitä sekä teollisuuteen että maatalouteen. Lisäväen ajateltiin myös merkitsevän suurempia markkinoita ja entistä suurempaa talouskasvua. Siirtolaisuuden puolestapuhujat perustelivat kantaansa myös turvallisuustekijöillä: siirtolaiset voisivat asuttaa Kanadan asumattomia alueita ja näin tehdä Kanadasta vaikeammin valloitettavan maan.⁴³ Todellisuudessa siirtolaiset työskentelivät enimmäkseen teollisuuden aloilla asuen suurten teollisuuskaupunkien läheisyydessä Ontariossa, Quebecissä, Albertassa ja Brittiläisessä Kolumbiassa.⁴⁴

Ensimmäisen kerran Kanada helpotti siirtolaisuusrajoituksiaan vuonna 1947, jolloin hallitus salli uuden työvoiman saapumisen maahan siinä määrin kuin oli tarpeellista. Tämä tarkoitti, että siirtolaisuutta rajoitettiin edelleen, jotta kanadalaisille itselleen riittäisi varmasti työpaikkoja.⁴⁵ Siirtolaisuusluvut lähtivätkin nousuun.⁴⁶ Vuonna 1952 astui voimaan uusi siirtolaislaki, joka selvensi siirtolaisten valintaperusteita. Lupa saapua maahan saatettiin evätä muun muassa kansallisuuden, ammatin ja elämäntavan perusteella. Myös ilmastollisilla eroilla ja henkilön epätodennäköisellä mukautumisella kanadalaiseen kulttuuriin perusteltiin kielteisiä päätöksiä.⁴⁷

Suurin osa siirtolaisista tuli vuosina 1945-1960 edelleen Euroopasta. Muualta tulleita pidettiin liian erilaisina, eikä Kanadan etnistä tasapainoa haluttu järkyttää.⁴⁸ Eurooppalaisilla, joilla oli Kanadassa tarvittavia ammatillisia taitoja, oli mahdollisuus saada vuodesta 1952 eteenpäin Kanadan valtion myöntämä laina matkakulujen kattamiseksi.⁴⁹ Siirtolaiseksi lähteminen ei välttämättä edellyttänyt Kanadan valtion hyväksyntää, jos muuttajalla oli sponsori Kanadassa. Tämä tarkoitti käytännössä sukulaisia, jotka lähettivät matkalipun Kanadasta. Erityisesti

41 Henriksson 2006, s. 236.

42 Knowles, 2007, s. 176.

43 Knowles 2007, s. 156.

44 Knowles 2007, s. 177. Kaupunkien sijainti ks. liite 2, Kanadan kartta.

45 Knowles 2007, s. 162-163.

46 Knowles 2007, s. 274-275.

47 Knowles 2007, s. 170.

48 Palmer 1994, s. 314.

49 Knowles 2007, 170.

eteläeurooppalaiset käyttivät tätä mahdollisuutta hyväkseen.⁵⁰

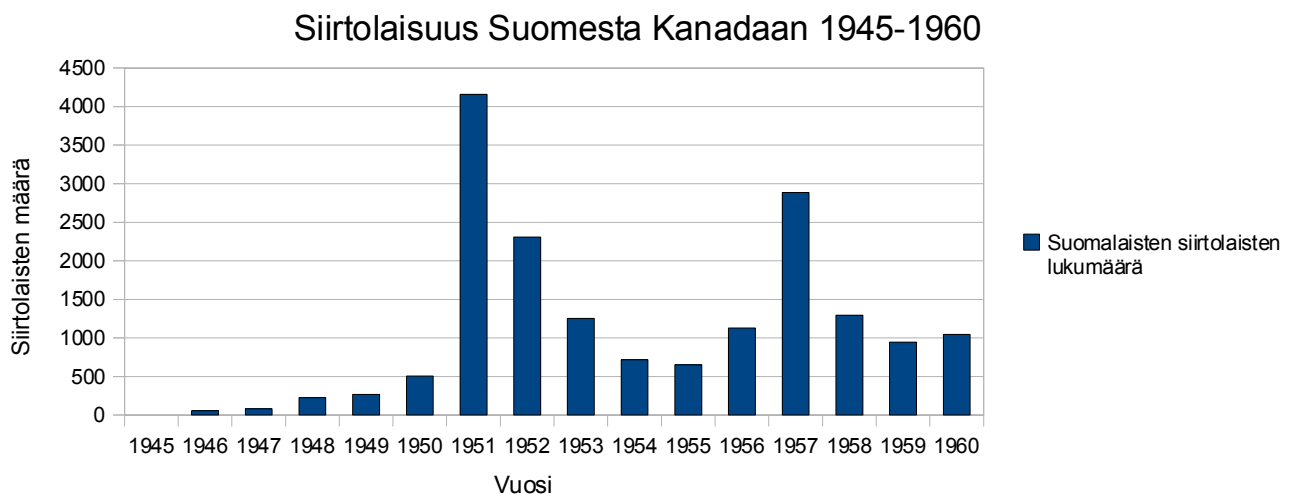
Suomalaisiin Kanadan uudistuneet siirtolaislait vaikuttivat siten, että yhä useampi siirtolaiseksi lähtenyt oli kouluttautunut kotimaassaan johonkin ammattiin. Heidät luokiteltiin Kanadassa termillä ”skilled”. Vuonna 1952 44 % suomalaisista siirtolaisista oli koulutettuja, kun vuonna 1929 vain 3 % suomalaissiirtolaisista saatettiin luokitella koulutetuiksi. Vuonna 1978 yhteensä 74 % suomalaissiirtolaisista luokiteltiin sanoilla skilled tai professional, eli suomalaisten kohdalla Kanadan tavoite hyvin koulutettujen siirtolaisten asettaminen etusijalle onnistui.⁵¹ Tosin 1950-luvun jälkeen suomalaissiirtolaisten määrä putosi alla 500 muuttajaan vuodessa muutenkin siirtolaisvirran suuntautuessa Ruotsiin.

Poliittisesti Kanada oli turvallinen maa. Sen sotilaallinen turvallisuus oli taattu Yhdysvaltain kanssa tehdyllä sopimuksella toisen maailmansodan aikana.⁵² Kanada on ulkopolitiikassaan aina pyrkinyt välttämään konflikteja ottamalla mielellään sovittelijan roolin kriisitilanteissa. Kanada oli siis sekä taloudellisesti että poliittisesti vakaa maa, joka houkutteli puoleensa satoja tuhansia siirtolaisia vuosien 1945-1960 välisenä aikana.

3. Siirtolaisuuden määrä ja rakenne vuosina 1945-1960

3.1. Siirtolaisuuden määrä

Kuvaaja 1. Siirtolaisuus Suomesta Kanadaan 1945-1960

Lähde: CYB 1941-1953, Immigration and Citizenship, taulu 6 ja CYB 1954-1962, Immigration and Citizenship taulu 7.

50 Knowles 2007, 178.

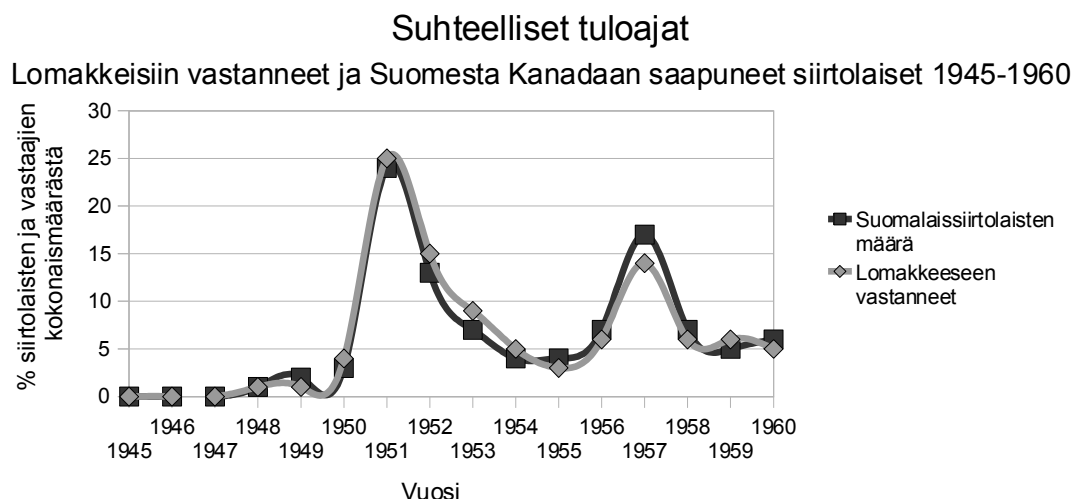
51 Lindström 1981, s. 12.

52 Henriksson 2006, s. 222.

Suomalaisten tilastojen mukaan Suomesta Kanadaan lähti vuosina 1941–1960 15 004 henkilöä. Luvussa on laskettuna kaikki, jotka ottivat passin Kanadaan mainittuina vuosina.⁵³ Kanadan virallisten tilastojen mukaan vuosina 1945–1960 maahan saapui kuitenkin 17 546 suomalaissiirtolaista.⁵⁴ Ero suomalaisten ja kanadalaisten tilastojen poikkeamasta johtuu niin sanotuista etappisiirtolaisista. Jotkut muuttivat ensiksi Ruotsiin ja vasta sieltä Kanadaan. Näin heitä ei ole voitu Suomessa lainkaan tilastoida Kanadaan muuttaneiksi.

Selviä suuria siirtolaisuusvuosia olivat vuodet 1951 ja 1952, sekä vuosi 1957. Noina kaikkina vuosina Kanadaan lähti yli 2 000 suomalaista. Vuosi 1951 oli ajanjakson vilkkain vuosi; silloin Suomesta Kanadaan siirtyi yli 4 000 henkilöä. Syynä vilkkaaseen muuttoon vuonna 1951 lienee Kanadan tekemät muutokset siirtolaislaeissaan. Vuonna 1950 siirtolaisia alettiin jälleen päästää maahan suurempina määrinä, kun oma väestö ei pystynyt täyttämään työvoimavajetta. Siirtolaisista etusijalla olivat britit ja yhdysvaltalaiset, mutta näistäkään maista ei ollut riittävästi tulijoita, joten ovet muualta Euroopasta pyrkiville siirtolaisille aukesivat.⁵⁵ Lain vaikutukset todennäköisesti näkyivät pienellä viiveellä Suomesta tulleiden osalta. Sen sijaan vuoden 1957 piikkiä on vaikeampi selittää. Syynä saattoi olla muutokset maailmataloudessa ja työllisyystilanteessa Suomessa.

Kuvaaja 2. Kanadaan saapuneiden suomalaissiirtolaisten ja kyselylomakkeisiin vastanneiden suhteelliset saapumisvuodet.

Lähde: CYB 1946-1953, Immigration and Citizenship, taulu 6 ja CYB 1954-1962, Immigration and Citizenship taulu 7. TYYH/S/1/1-2504.

53 STV 1961 III:60.

54 CYB 1941-1953, Immigration and Citizenship, taulu 6 ja CYB 1954-1962, Immigration and Citizenship taulu 7 [<http://www66.statcan.gc.ca/cdm4/browse.php?CISOROOT=/eng&CISOSTART=1,61>], luettu 28.1.2010. Yrjö Raivio on esittänyt samat luvut teoksessaan ”Kanadan suomalaisten historia I” (1975).

55 Knowles 2007, s. 168-169.

Jos verrataan virallisten tilastojen antamaa suhteellista siirtolaisten määrää vuosina 1945–1960 ja kyselylomakkeisiin vastanneiden maahansaapumisvuosien suhteellista jakaumaa, käy selvästi ilmi, että lomakevastaukset edustavat hyvin kyseisenä aikana lähteneitä siirtolaisia. Kuvaajasta 2 käy näkyä kuinka suhteelliset tuloajat noudattavat lähes tulkoon samanlaista kaavaa. Vain vuonna 1957 Kanadaan saapuneet siirtolaiset ovat kyselylomakeaineistossa hieman aliedustettuina.

3.2. Sukupuoli, ikä ja siviilisääty

Lomakeaineistoon vastanneita vuosina 1945-1960 Kanadaan lähteneitä suomalaisia on yhteensä 387. Heistä naisia on yhteensä 187 ja miehiä 200, eli sukupuolijakauma on melko tasaväkinen. Naisia on 48 % ja miehiä 52 %.⁵⁶ Verrattuna aikaisempaan Pohjois-Amerikan siirtolaisuuteen sukupuolijakauma on huomattavasti tasaantunut. Keron mukaan miesten osuus lähtijöistä oli koko suuren siirtolaiskauden 1870-luvulta 1920-luvun loppuun keskimäärin 63%, kun tässä aineistossa on miehiä on vain 52 % vastanneista.

Virallisista tilastoista ei ole saatavilla tietoa Suomesta Kanadaan lähteneiden siirtolaisten sukupuolijakaumasta. Kaikkien vuosina 1948-1960 Suomesta maailmalle lähteneiden siirtolaisten sukupuolijakauma on kuitenkin olemassa, ja kun sitä verrataan lomakeaineiston jakaumaan huomataan niiden olevan hyvin lähellä toisiaan. Miehiä lähti tuona ajanjaksona 53 % ja naisia 47 %.⁵⁷ Tämän perusteella voi olettaa Kanadaan muuttaneiden osalta sukupuolijakauman olevan jokseenkin oikea lomakeaineistossa. Naiset tosin saattavat olla hiukan yliedustettuina. Verrattuna aikaisempaan siirtolaisuuteen, jossa miehet olivat herkempiä lähtemään kotimaastaan, näyttää siltä, että erityisesti kaukosiirtolaisuus koski toisen maailmansodan jälkeen yhä enemmän myös naisia.

Älttäen lomakkeisiin vastanneet olivat keskimäärin 30,7-vuotiaita. Suurin yksittäinen ikäluokka oli 25-29-vuotiaina lähteneet, mutta 52 % vastaajista lähti yli 30-vuotiana. Keron mukaan aikaisemman siirtolaisjoukon keski-ikä on ollut reilusti alle 30 vuotta.⁵⁸ Virallisten tilastojen mukaan esimerkiksi vuonna 1957 lähteneiden joukosta 61 % yli 14-vuotiaista aikuisista lähti siirtolaiseksi 15–29-vuotiana ja 39 % yli 30–vuotiaana.⁵⁹ Tämän valossa vaikuttaa siltä että aineistossa on vanhempana lähteneet siirtolaiset yliedustettuina, mutta on mahdollista, että siirtolaisiksi lähdettiin ylipäänsä vanhempina kuin aikaisemmin.

56 TYYH/S/1/1-2504.

57 STV 1951, 1952, 1955, 1961, III: 61. Vuoden 1955 tiedot puuttuvat.

58 Kero 1996, s. 106.

59 SVT 1957, taulu 44: Siirtolaiset siviilisäädyn, iän ja sukupuolen mukaan sekä asuinpaikan, iän ja sukupuolen mukaan.

Lomakkeisiin vastanneista 387 siirtolaisesta 251, eli 65 %, oli naimisissa lähtiessään siirtolaiseksi.⁶⁰ Luku on erittäin korkea, koska Suomen tilastollisen vuosikirjan mukaan kaikkista vuosina 1948–1960 lähteneistä siirtolaisista vain 35 % oli naimisissa lähtiessään.⁶¹ Jos otetaan esimerkiksi vuoden 1957 siirtolaiset, joista 64 % koostui Kanadaan lähteneistä, niin huomataan heistäkin vain 40 % olleen naimisissa lähtöhetkellä.⁶² Naimisissa olevien suuri määrä ja vastaajien korkea keski-ikä ovat selvästi yhteydessä toisiinsa, koska myöhemmällä iällä Suomesta lähteneet ovat ehtineet jo avioitua ja perustaa perheen ennen lähtöä. Lapsia näillä 387 vastaajalla oli noin 360.⁶³ Tarkkaa lukua on tosin vaikea arvioida, koska lomakkeissa jotkut lapset oli mainittu useaan kertaan sekä äidin että isä tiedoissa.

Lomakeaineistossa on siis naimisissa olleet siirtolaiset suuresti yliedustettuina, ja päätelmiä tehdessä se onkin hyvä pitää mielessä. Myös esimerkiksi Koivukankaan tutkimuksessa Australian suomalaisista törmättiin samaan ilmiöön. Vakiintuneet siirtolaiset ovat vastanneet innokkaimmin kyselyyn. Koivukangas on kuitenkin sitä mieltä, että vähän tutkitussa siirtolaisuusilmiössä juuri vakiintuneita tutkimalla saadaan tärkeää tietoa siirtolaisten elinolosuhteista.⁶⁴ Oletuksen taustalla on ajatus, että naimisissa olevat pysyvät kiinteämmin paikallaan ja ovat näin juurtuneempia ympäristöönsä. Näin ollen juuri heitä tutkimalla päästään selville tavallista perhe-elämää elävien siirtolaisten elämästä uudessa ympäristössä.

3.3 Lähtö- ja kohdealueet

Kyselylomakkeisiin vastanneista suurin osa, eli 35 %, on lähtenyt Pohjanmaan alueelta,⁶⁵ johon on laskettu kuuluvaksi Etelä-Pohjanmaan, Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan ja Pohjois-Pohjanmaan maakunnat.⁶⁶ Pohjanmaata on perinteisesti pidetty siirtolaisuuden suurimpana lähtöalueena,⁶⁷ eikä tilanne näytä muuttuneen toisen siirtolaisuusaallon aikana. Yksittäinen maakunta, josta lähti eniten siirtolaisia oli Uusimaa. Lomakkeeseen vastanneista 17 % oli ollut lähtiessään kirjoilla Uudellamaalla ja suurin osa heistä Helsingissä. Toinen kaupunki, josta lähti

60 TYYH/S/1/1-2504.

61 STV 1951, 1952, 1955, 1961, III: 61. Vuoden 1955 tiedot puuttuvat.

62 STV 1961, III: 60. Vuonna 1957 Kanadaan lähteneiden siirtolaisten suuri osuus STV:ssä johtuu siitä, että Pohjoismaihin ei vaadittu passia vuoden 1954 jälkeen. Näin ollen heitä ei ole myöskään tilastoitu, koska viralliset tilastot perustuvat tietoihin passin ottaneista henkilöistä.

63 TYYH/S/1/1-2504.

64 Koivukangas 1975, s. 11.

65 TYYH/S/1/1-2504.

66 Tilastokeskus, Maakunnat 2009, [<http://www.tilastokeskus.fi/meta/luokitukset/maakunta/001-2009/index.html>], luettu 19.2.2009

67 Kero 1996, s. 61.

paljon siirtolaisia oli Tampere.⁶⁸

Jos verrataan lomakeaineiston vastauksia virallisiin tilastoihin, joita on jälleen saatavilla vain kaikkien siirtolaisiksi lähteneiden osalta, ei siis vain Kanadaan lähteneiden, huomataan tilastojen antavan samansuuntaisia tietoja kuin lomakeaineiston. Tilastojen mukaan vuosina 1951–1960 Vaasan läänistä, eli juuri samoista Pohjanmaan maakunnista, lähti ehdottomasti suurin osa siirtolaisista, ja seuraavaksi eniten lähti Uudenmaan läänistä, eli Helsingin seudulta.⁶⁹

Suomalaisen yhteiskunnan kaupungistuminen näkyy siinä, että yhä useampi siirtolainen lähti kaupungista eikä maaseudulta. Kero mainitsee 1900-luvun alussa lähteneiden siirtolaisten olleen 90 prosenttisesti maaseudulta, mutta 1920-luvun loppuun mennessä kaupunkilaisten osuus oli jo hieman kasvanut.⁷⁰ Kahdenkymmenen vuoden kuluttua tilanne oli jo aivan toinen: lomakeaineiston perusteella edelleen suurin osa, noin 61 %, tuli maaseudulta, mutta kaupungeista lähteneiden osuus oli kasvanut huomasti verrattuna edelliseen muuttoaaltoon.⁷¹

Kanadaan saapuneet siirtolaiset asettuivat asumaan enimmäkseen Ontarioon, joka oli aikaisemminkin houkuttellut suuren osan suomalaisista siirtolaisista. Sudbury, Port Arthur, Thunder Bay ja Toronto olivat kaupunkeja, jotka erityisesti houkuttelivat toisen aallon suomalaisia, samaan tapaan kuin ensimmäisen aallon suomalaisiakin.⁷² Toinen suomalaisia houkuttellut provinssi oli Brittiläinen Kolumbia ja siellä erityisesti Vancouverin kaupunki. Joitakin siirtolaisia muutti myös Albertaan,⁷³ koska myös siellä oli työtä tarjolla teollisuuden aloilla.⁷⁴ Myös muualta maailmasta tulleet siirtolaiset muuttivat 1950-luvulla mieluummin suurten kaupunkien lähistölle Ontarioon ja Brittiläiseen Kolumbiaan, kuin preerialle, joka oli ollut suurimman osan kohteena 1920-luvulla.⁷⁵

4. Henkilökohtaiset lähdön syyt

Lähdön syiksi voidaan eritellä niin kutsutut yleiset syyt, kuten talouden suhdanteet, poliittinen tilanne ja väestönkasvu, ja siirtolaisten henkilökohtaiset syyt.⁷⁶ Jokaisella lähtijällä oli omat syynsä, jotka saattoivat olla hyvin samanlaiset kuin yleiset syyt, kuten esimerkiksi huonosta

68 TYYH/S/1/1-2504.

69 SVT 1961, III: 60.

70 Kero 1996, s. 107.

71 TYYH/S/1/1-2504.

72 Kero 1996, s. 131, ja Raivio 1975, s. 196. Ks. myös liite 1, Kanadan kartta.

73 TYYH/S/1/1-2504.

74 Knowles 2007, s. 177.

75 Lindström 1981, s. 12.

76 Kero 1974, s. 64.

taloustilanteesta johtuva työttömyys. Joiden siirtolaisten lähdön syyt taas eivät ole missään yhteydessä yleisiin syihin, kuten esimerkiksi avioliitto Kanadassa asuvan henkilön kanssa. Yleiset syyt voivat olla myös henkilökohtaisten lähtösyiden ohella vaikuttamassa lähtöpäätökseen, mutta siirtolaiselta itseltä kysyttäessä hän ei välttämättä osaa niitä mainita.

Vastauslomakkeita oli vuosina 1945-1960 lähteneiltä 387 kappaletta, mutta vastauksia lähtösyitä kartoittavaan kysymykseen pystyin erottamaan 494 kappaletta.⁷⁷ Monella siirtolaisella on enemmän kuin yksi syy lähtöönsä. Koska useamman syyn ilmoittaneiden vastauksista oli mahdotonta erottaa ensi- ja toissijaisia syitä, laskin jokaisen syyn omaksi yksikökseen. Näiden vastausten avulla pyrin hahmottamaan tuon ajan siirtolaisjoukolle ominaisia lähdön syitä, ja henkilökohtaisia motiiveja. Erotin vastauksista 13 eri syytä muuttoon:

1. Avioliitto Kanadassa asuvan kanssa,
2. Paluumuutto, eli henkilö on aikaisemmin asunut Kanadassa,
3. Taloudelliset syyt,
4. Paremmat elinehdot,
5. Sukulaiset kutsuivat, ja mahdollisesti maksoivat,
6. Perheen mukana, eli vastaaja on yleensä ollut lapsi lähtiessään,
7. Lähti aviopuolison perässä, eli aviopuoliso oli lähtenyt siirtolaiseksi jo aikaisemmin,
8. Lähti vierailulle, tarkoituksena ei ollut jäädä siirtolaiseksi,
9. Seikkailunhalu,
10. Lasten vuoksi,
11. Poliittisten syiden takia,
12. Lähti opiskelemaan tai opettelemaan kieltä,
13. Ei osaa sanoa.

Taulukosta 1. käy ilmi, että kolme suurinta syytä siirtolaiseksi lähtemiseen olivat taloudelliset syyt, paremmat elinehdot ja seikkailunhalu. Paremmat elinehdot voisi niputtaa taloudellisten syiden kanssa, koska ”paremmilla elinehdoilla” monet vastaajista näyttää tarkoittaneen parempaa elintasoja, joka taas on yhteydessä parempaan taloudelliseen tilanteeseen. Yhteensä taloudelliset syyt ja paremmat elinehdot kattavat jopa 46 % kaikista vastauksista.

77 TYYH/S/1/1-2504.

Seikkailunhalu kattaa 13 % syistä.⁷⁸ Olavi Koivukangas on tutkinut Australiaan lähteneitä suomalaisia toisen maailmansodan jälkeen, ja hän on päättänyt kuta kuinkin samanlaisiin luokitteluun tutkimuksessaan.⁷⁹ Hänen tutkimuksessaan kolme suurinta syytä lähtöön olivat taloudelliset tekijät, työttömyys ja seikkailunhalu. Työttömyys oli tullut hänen tutkimuksessaan niin voimakkaasti esiin, että se oli erotettu omaksi luokakseen, kun se tässä tutkimuksessa on osa taloudelliset tekijöitä. Koivukankaalla on myös joitakin sellaisia luokkia, joita tässä työssä ei ole, kuten uskonnolliset syyt ja ilmasto.⁸⁰ Ilmastoa eivät kanadansuomalaiset maininneet lainkaan, koska Kanadan ja Suomen ilmastot ovat lähellä toisiaan, mutta sen sijaan muutama uskonnollisista syistä lähtenyt joukkoon mahtui.

Taulukko 1. Lähden syyt.

Lähden syyt	Naiset	%	Miehet	%	Yhteensä	%
Avioliitto	23	10	1	0	24	5
Paluumuutto	4	2	4	2	8	2
Taloudelliset syyt	57	24	86	34	143	29
Paremmat elinehdot	28	12	54	21	82	17
Sukulaiset kutsuivat	23	10	11	4	34	7
Perheen mukana	11	5	2	1	13	3
Aviopuolison perässä	28	12	2	1	30	6
Lähti vierailulle	8	3	3	1	11	2
Seikkailunhalu	24	10	41	16	65	13
Lasten vuoksi	9	4	10	4	19	4
Poliittiset syyt	10	4	24	9	34	7
Opiskelu/ kielitaito	6	3	15	6	8	2
Ei osaa sanoa	8	3	2	1	23	5
Yhteensä	239	100	255	100	494	100

Lähde: TYYH/S/1/1-2504.

78 TYYH/S/1/1-2504. Ks. taulukko 2, Lähden syyt.

79 Koivukangas 1975, s. 59.

80 Koivukangas 1975, s. 58.

Miesten tärkeimmät lähtösyöt ovat ylivoimaisesti taloudelliset syyt ja paremmat elinehdot. Yhteensä ne kattavat yli puolet kaikista miesten vastauksista. Seikkailunhalu ajoi 16 % vastaajista maailmalle, kun taas poliittisista syyt mainitsee 9 % vastaajista. Nämä neljä syytä nousevat selkeästi esille miesten vastauksista muiden vastausten jäädessä muutamaan prosenttiin.⁸¹ Australiaan lähteneiden miesten kolme ensisijaista suurinta syytä lähtöön oli samat kuin Kanadaan lähteneillä, mutta ensisijaisesti poliittisista syistä lähti vain 3 % vastaajista.⁸² Tosin tässä työssä ei ollut mahdollista erottaa ensi- ja toissijaisia syitä, joten tulokset eivät ole täysin vertailukelpoiset. Tyypillisiä taloudellisiin tekijöihin liittyviä syitä lähtöön lomakkeissa olivat ”*Parempaa toimeentuloa etsimään*”⁸³ ja ”*Koska työ oli kausiluontoinen, ja aina lopussa*”⁸⁴. Miehet kommentoivat naisia useammin Suomen poliittisia olosuhteita esimerkiksi näin:

*”Mielestäni Suomi oli poliisivaltio, en tuntenut olevani vapaa maassa, jota olin sodassa puolustanut, ja joka oli isänmaani. --- Kun olin saanut selville, että Kanada on todella vapaa maa ja täällä on kaikenlaisia mahdollisuuksia plus korkea elintaso, päätimme lähteä.”*⁸⁵

Edellisestä esimerkistä käy hyvin ilmi se, että vaikka Suomen poliittisilla olosuhteilla oli merkitystä lähtöpäätöksen syntyyn, myös elintason nostaminen tai säilyttäminen oli muuttajalle tärkeää. Lähtöön ei välttämättä ollut yhtä syytä ylitse muiden, vaan lähtöpäätös oli monien asioiden summa. Kero mainitsee väitöskirjassaan yhdeksi lähdön syyksi erimielisyydet kotona ja vihjaa ettei tällainen epävirallinen eroaminen ollut mitenkään tavatonta 1900-luvun alussa.⁸⁶ Käyttämästäni aineistosta löysin vain yhden esimerkin aviopuolisoiden erimielisyyksistä johtuneesta muutosta. Lomakkeessa mies kertoo lähteneensä, koska ”*en tykänny vaimosta*”⁸⁷, mutta ilmeisesti pari ei ollut koskaan kuitenkaan virallisesti eronnut.

Naisten vastaukset hajaantuvat enemmän kuin miesten vastaukset. Naisetkin mainitsevat tärkeimmäksi lähtösyökseen taloudelliset syyt, mutta parempien elinehtojen perässä lähti yhtä moni kuin aviopuolison perässä, eli 12 %. Noin 10 % naisista lähti seikkailunhalusta ja 10 % sukulaisten kutsumana. Toinen vain naisille tyypillinen syy lähtöön oli avioliiton solmiminen Kanadassa asuvan

81 TYYH/S/1/1-2504.

82 Koivukangas 1975, s. 59.

83 TYYH/S/1/1948.

84 TYYH/S/1/1852.

85 TYYH/S/1/2285.

86 Kero 1974, s. 65.

87 TYYH/S/1/2273.

miehen kanssa. 10 % naisvastaajista lähti avioliiton vuoksi. Sukunimistä ja aviopuolison kansallisuudesta päätellen suurin osa meni naimisiin Kanadassa asuneen suomalaisen tai suomalaista alkuperää olleen kanadansuomalaisen kanssa.⁸⁸

Australiaan lähteneiden naisten osalta ensisijaisesti tärkeimpiä syitä ovat taloudelliset syyt, perheen koossa pysyminen ja seikkailunhalu. Sen sijaan avioliitto Australiassa asuvan kanssa on ollut lähdön syynä vain 2 % naisista.⁸⁹ Tämän eron selittää Australian siirtolaisuuden lyhyemmät perinteet. Australiassa ei ollut miehiä jotka olisivat suomalaismorsiamia kaivanneet, koska siirtolaisuus Australiaan alkoi todenteolla vasta 1950-luvulla. Kanadaan taas oli lähtenyt jo aikaisemmin suomalaisia, joista moni tahtoi myös suomalaisen puolison. Miehet erityisesti suosivat suomalaisia vaimoja.

Suomalaisnaisten lähdön syyt liittyivät miehiä useammin sosiaalisiin syihin, kuten perheen perustamiseen tai koossa pitämiseen. Tästä esimerkkinä naiset, jotka kertovat lähtönsä syistä näin:

”En tiedä kun mieheni lähti lähdin mukaan”⁹⁰

”Mieheni oli Canadian siirtolainen”⁹¹

”Solmin avioliiton, ja tahdoin mennä mine mieheni vie”⁹²

Näillä kolmella naisella ei ilmeisesti ollut henkilökohtaista halua lähteä siirtolaiseksi, mutta he olivat valmiita lähtemään miehensä mukana maapallon toiselle puolelle. Joillakin naisilla taas taloudelliset olosuhteet Suomessa olivat käyneet niin tukaliksi, ettei ollut muuta vaihtoehtoa.

”Läksin koska oli vaikea, eli mahroton pärjät pikku tilas sillä ei Suomessa ymmärretä kuinka vaikea naisen on pärjätä pienes maatilas. Verot ovat liian korkeat että sairaus uhkaa, joka yrittää. ---”⁹³

88 TYYH/S/1/1-2504.

89 Koivukangas 1975, s. 59.

90 TYYH/S/1/1971.

91 TYYH/S/1/0237.

92 TYYH/S/1/0436.

93 TYYH/S/1/0337.

”Syy lähtööni oli selvä. Päästyäni keskikoulusta ja otettuani erilaisia kursseja, mm. konekirjoituskoulun, ei ollut työtä mitään tietoa. Vaikka lyöntinopeuteni oli erittäin hyvä, joka vaadittiin mm. valtion virkoihin päästessä, en saanut edes minkäänlaista harjoittelupaikkaa. Joka paikkaan vaadittiin ”kokemusta” eikä minulla ollut ”suhteita” jota siellä kuulemma tarvitaan. --- En kuitenkaan olisi koskaan Suomea jättänyt jos olisi työtä tarjolla siellä. ---”⁹⁴

Ensimmäisen esimerkin nainen jäi Suomessa leskeksi miehen kuollessa ilmeisesti tuberkuloosiin. Itsensä ja lapsen elättäminen kävi naiselle mahdottomaksi pienellä maatilalla, joten hän päätti lähteä siirtolaiseksi Kanadaan. Toisen esimerkin nainen on vastavalmistunut koulutettu nainen, joka ei löytänyt Suomesta oman alansa töitä. Hän kertoo lomakkeessaan että samoihin aikoihin hänen kanssaan hänen kotikaupungistaan Tampereelta lähti samasta syystä kymmenen tyttöä. Molempien naisten lähtöpäätös ajoittuu elämänmuutokseen; toisella leskeksi jäämiseen ja toisella koulun lopettamiseen. Molempien lähtöön vaikuttivat taloudelliset tekijät; toisella korkea verotus, toisella työttömyys.

Kaikenkaikkiaan siirtolaiseksi lähdettiin samoista syistä kuin ennenkin. Kanadan odotettiin tarjoavan parempia työmahdollisuuksia ja suurempaa palkkaa. Haluttiin myös seikkailla ja nähdä maailmaa. Naiset halusivat pitää perheensä koossa ja seurasivat miehiään maailmalle. Erityispiirteenä tällä pian toisen maailmansodan jälkeen lähteneelle siirtolaisjoukolle oli lähtö sodan uhkan takia. Ajateltiin Neuvostoliiton sotkeutuvan liiaksi Suomen asioihin, ja uuden sodan syttymistä maiden välille pidettiin todennäköisenä.

4 % vastaajista kertoi lähteneensä lasten vuoksi. He halusivat taata lapsilleen paremman tulevaisuuden tai paremman koulutuksen.⁹⁵ Koulutusasia on mielenkiintoinen, vaikkakin melko vähäpätöinen syy lähtöön. Suomessa oppikoulun arvostus kasvoi toisen maailmansodan jälkeen, mutta pula koulutuspaikoista esti monilta pääsyn kyseiseen koulutukseen.⁹⁶ Jotkut vanhemmat toivoivat lastensa pääsevän paremmin kouluun Kanadassa kuin Suomessa, ja sitä kautta heidän lapsillaan olisi mahdollisuus parempiin työpaikkoihin ja parempaan tulevaisuuteen.

Lähtöpäätökseen vaikuttivat sekä positiiviset, eli Kanadaan vetävät tekijät, ja negatiiviset, eli Suomesta pois työntävät tekijät. Lähtijä saattoi reagoida molempiin tekijöihin, mutta Kanadaan

94 TYYH/S/1/1366.

95 TYYH/S/1/1-2504.

96 Iisalo 1988, s. 246.

vetävät tekijät olivat kaikesti hyvin voimakkaita, koska positiivinen lähtöpäätös lopulta syntyi. Suomessa kun oli myös positiivisia, eli jäämään houkuttavia asioita, kuten tutut paikat ja ihmiset, perhe, sukulaiset ja ystävät. Kanadassa taas odotti moni negatiivinen asia: outo kieli, vieraat kaupungit ja oudot ihmiset. Jokaisen lähtijän täytyi punnita näitä asioita mielessään ja päättää lähteäkö vai jäädä. Tiedot Kanadasta olivat hataria, ja usein lähtöpäätös syntyikin pelkkien mielikuvien pohjalta. Esimerkiksi Lee toteaa että lähtöpäätös tehdään enemmän lähtö- ja kohdealueesta muodostettujen mielikuvien pohjalta, kuin kaikkien vetävien ja työntävien tekijöiden tarkan ja rationaalisen punninnan perusteella, koska tiedot kohdemaasta voivat olla todellisuudessa hyvin vähäiset.⁹⁷

5. Matkaan lähtö

Matkustaminen Suomesta Kanadaan oli kallista ja matka oli pitkä. Matkustusvaihtoehtoina olivat 1950-luvulla perinteinen laiva, ja pikku hiljaa myös matkantekoa huomattavasti nopeuttanut lentokone. Vuosisadan vaihteessa juuri laivojen kehittyminen ja matkojen halventuminen oli osasyynä siirtolaisuuden suuriin mittasuhteisiin, mutta lentokoneella ei näytä olleen samanlaista kiihdyttävää vaikutusta, ainakaan suomalaisiin muuttajiin. Pääosa suomalaisista matkusti 1950-luvulla Atlantin yli edelleen laivalla.

Ennen matkalle lähtöä muuttajan piti kuitenkin anoa viisumi. Suomessa ei toisen maailmansodan jälkeen ollut Kanadan konsulaattia, vaan viisumi piti anoa Tukholmasta, Kanadan Ruotsin suurlähetystöstä. Suomella oli ollut Kanadassa konsulaatti vuodesta 1923 lähtien. Suomen ja Kanadan suhteet palautettiin sotaa edeltäneeseen tilaan vuonna 1947 ja vuonna 1949 Kanadan intressejä Suomessa vaalimaan nimitettiin Kanadan Ruotsin suurlähettiläs. Muuttoliike Suomesta Kanadaan oli 1950-luvulla niin voimakasta, että maiden väliltä poistettiin viisumipakko vuonna 1959. Vuonna 1960 Suomen Kanadassa konsulaatti muutettiin suurlähetystöksi ja Kanadan perusti seuraavana vuonna suurlähetystön Suomeen.⁹⁸ Viisumin saamiseksi edellytettiin ainakin joissakin tapauksissa Kanadassa asuvalta sukulaiselta tai työnantajalta lupaus huolehtia uudesta siirtolaisesta.⁹⁹

Viisumia suurempi ongelma oli monelle matkan rahoittaminen. Jotkut saivat matkarahansa

97 Lee 1966, s. 51.

98 Lindström, History of Canada-Finland Relations, 1938-2003. luettu 4.9.2009.

99 Hagen 2006, s. 283.

kokoon omista säästöistä, tai omaisuuden myynnin jälkeen. Toisten täytyi turvautua sukulaisten ja ystävien apuun, jotkut saattoivat saada matkarahat sulhaselta tai sukulaiselta Kanadasta, ja joidenkin täytyi turvautua lainanottoon. Kanadan valtio tuki ammattitaitoisten siirtolaisten maahantuloa myöntämällä lainoja matkakustannusten kattamiseksi.¹⁰⁰ Suomalaisillekin näitä lainoja myönnettiin. Ja, kuten seuraava esimerkki osoittaa, toisinaan matkaan lähtö saattoi olla kiinni hyvästä onnesta:

”Matkarafoja minulla ei ollut. Mutta kun hain siirtolaisviisumin Tukholmasta (asuin silloin Gööteborissa) niin sanoin matkatoimistossa, että Kanadan valtio maksaa minun matkalipun. Koska olin puhunut siirtolaisviranomaisille että haluan lainan lippua varten mitä Kanadan valtio siihen aikaan antoi. Lainoja tähän tarkoitukseen.

Jostain syystä minulle ei annettu tätä lainaa, mutta minä en tätä silloin tiennyt vielä, koska kielitaitoni oli aika heikko joten en ymmärtänyt kaikkea mitä minulle sanottiin. Joka tapauksessa minä sain lipun vaikka en ollut maksanut siitä penniäkään. Sitten kun tulin tänne Canadaan maksoin lipun vähittäin \$ 25,00 kuukaudessa yhteensä \$ 250,00 Kanadan dollaria.”¹⁰¹

6. Siirtolaisten elämää Kanadassa

6.1. Kanadalaistuminen – kansalaisuus ja avioliitto

Kanadalainen yhteiskunta oli tottunut siirtolaisiin, olihan melkein kaikki maan asukkaat siirtolaisten jälkeläisiä. Ennen 1900-lukua siirtolaiset olivat tulleet enimmäkseen englannin ja ranskankielisiltä alueilta, ja Kanada kuului Brittiläiseen Kansainyhteisöön. Yhteiskunnan perusvire oli brittiläinen. Siirtolaisuuslait asettivat etusijalle englantia puhuvat siirtolaiset, ja siirtolaisuutta Brittein saarilta, Irlannista ja Yhdysvalloista kannustettiin monilla eri kampanjoilla.

Vuosisadan vaihteen jälkeen maahan alkoi tulla yhä enemmän siirtolaisia englantilaisen kielialueen ulkopuolelta. Tämä aiheutti kanadalaisissa huolta, koska uusien siirtolaisten pelättiin horjuttavan maan brittiläistä kulttuuria. Pelättiin että uudet, outoa kieltä puhuvat asukkaat eivät assimiloituisi vallitsevaan kulttuuriin. Kanadalaiset uskoivat brittiläisen rodun paremmuuteen ja

100 Knowles 2007, s. 170.

101 TYYH/S/1/0965.

ottivat tosissaan ”valkoisen miehen taakan”. Siirtolaislaeissa oli listattuna ne kansallisuudet, jotka katsottiin sopivimmiksi mukautumaan maan tapoihin. Eteläeurooppalaiset, afrikkalaiset ja aasialaiset olivat ei-toivottujen kansallisuuksien listalla, kun taas britit ja pohjoiseurooppalaiset olivat toivottujen muuttajien listalla. Suomalaiset kuuluivat aluksi haluttuihin muuttajiin, mutta suomalaisten taipumus osallistua vasemmistolaiseen järjestötoimintaan sai monet kanadalaiset kääntymään suomalaisia vastaan 1920-luvun lopussa ja 1930-luvulla.¹⁰²

1930-luvulla kanadalaisten suhtautuminen siirtolaisiin jyrkkeni huomattavasti. Vuosikymmenen alussa alkanut lama jätti syntyperäiset kanadalaiset työttömiksi, ja monet alkoivat ihmetellä miksi ”siirtolaiset veivät heiltä kaikki työt”¹⁰³. Edellisellä vuosikymmenellä samaiset raskaat ja epämieluisat työt eivät olleet kelvanneet kanadalaisille, vaan niitä tekemään oli pitänyt värvätä siirtolaisia. Tosiasiassa siirtolaiset saivat kuitenkin lähteä työpaikastaan ensimmäisenä laman iskiessä. Kanada olikin ongelmissa valtavien työttömien joukkojen kanssa, jotka matkustivat junien tavaravaunuissa maan halki etsien työtä.

Toinen maailmasota muutti jälleen kanadalaisten suhtautumista siirtolaisiin. Edelleen haluttiin siirtolaisten sulautuvan kanadalaiseen anglosaksiseen kulttuuriin, mutta enää ei uskottu anglosaksisen rodun paremmuuteen. Vähemmistöryhmiin alettiin suhtautua jopa myönteisesti, ja heidän vaikutusmahdollisuuksiaan haluttiin lisätä. Syynä muutokseen oli Iso-Britannian mahdin hiipuminen ja natsien rotuhygienian varjolla tekemien hirveyksien paljastuminen. Lisäksi talous lähti Kanadassa hurjaan, loppumattomalta näyttävään nousuun, joten rikkautta riitti jaettavaksi nyt taas muillekin kuin syntyperäisille kanadalaisille.¹⁰⁴ Tosin tämä asenteiden vapautuminen koski vain eurooppalaisia; aasialaisia ja afrikkalaisia ei edelleenkään haluttu päästää maahan.

1950-luvulla siirtolaisten oletettiin yhä sulautuvan kanadalaiseen keskiluokkaiseen elämäntapaan, mutta asenteet kuitenkin olivat huomattavasti lieventyneet edellisiin vuosikymmeniin verrattuna. Toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä Kanadassa kehittyi multikulturalismin periaate, eli eri kulttuureista tulevien ei enää oletettu sulautuvan osaksi anglosaksista kulttuuria, vaan jokainen saa pitää jo omaksumansa kulttuurin ja toimia sen mukaan. Sodan jälkeisinä vuosina ja 1950-luvulla siirtolaiset kuitenkin kohtasivat vielä ennen sotaa syntyneitä ennakkoluuloja, vaikka asenteiden lientymistä oli jo ilmassa.¹⁰⁵

Yksi mittari sopeutumisessa uuden maan tapoihin ja elämään on kansalaisuuden hankkiminen, tosin Koivukankaan mukaan sen käyttämisessä mittarina on omat ongelmansa. On

102 Palmer 1994, s. 306-310.

103 Palmer 1994, s. 310.

104 Palmer 1994, s. 312-313.

105 Ibid.

nimittäin mahdollista, että joku haki kansalaisuutta vain päästäkseen johonkin tiettyyn työpaikkaan, tai saadakseen lapselleen paremman koulutuksen, eikä ajatellut sen merkitsevän lopullista jäämistä Kanadaan.¹⁰⁶ Kanadan vuoden 1947 kansalaisuuslain mukaan maahan saapunut vierasmaalainen voi hakea kansalaisoikeuksia asuttuaan ensin viisi vuotta Kanadassa. Ennen vuotta 1947 Kanadan asukkaat olivat Britannian kansalaisia. Kaksoiskansalaisuus ei ollut tuolloin mahdollinen, joten siirtolainen oli joko Suomen tai Kanadan kansalainen.

Kyselylomakkeisiin vastanneista 1945–1960 lähteneistä peräti 72 % oli ottanut Kanadan kansalaisuuden vuoteen 1968 mennessä. 27 % oli edelleen Suomen kansalaisia ja 1 % ilmoitti olevansa jonkin muun maan kansalainen. Miehistä 74 % oli Kanadan kansalaisia ja naisista 70 %. Kanadan kansalaisuuden ottaneista 91 % ilmoitti käyvänsä joko säännöllisesti tai silloin tällöin äänestämässä Kanadan parlamenttivaaleissa.¹⁰⁷ Australiansuomalaisiin verrattuna kanadan-suomalaiset ovat olleet innokkaampia vaihtamaan kansalaisuutta. Australiaan vuosina 1955-1965 muuttaneista vain 49 % oli ottanut Australian kansalaisuuden.¹⁰⁸

Halu kansalaistua näyttää olleen suuri kyselylomakkeisiin vastanneiden keskuudessa. Siitä ei voi kuitenkaan päätellä koko siirtolaisjoukon halua vaihtaa kansalaisuutta, koska aineisto on vääristynyt. Sen sijaan siitä voi päätellä sen, että halu kansalaistua vakiintuneiden ja keskimääräistä vanhempien siirtolaisten joukossa oli suuri. Tämä saattaa viitata siihen, että nämä ihmiset olivat päättäneet jäädä Kanadaan loppuelämäkseen jo melko pian saapumisensa jälkeen. Aikaisemmalta siirtolaissukupolvelta saattoi mennä monta vuosikymmentä ennen kuin kansalaisuus hankittiin, kun taas tämän tutkimuksen ihmiset olivat hankkineet kansalaisuuden jo 20 vuoden sisällä. Kostiaisen mukaan syynä tähän eroon saattaa olla monen 1900-luvun alussa lähteneen haaveet kotimaahan paluusta, mutta jonka estivät rahan puute tai lapsien haluttomuus palata vanhempien kotimaahan.¹⁰⁹ Lisäksi Kanadan lainsäätö oli varsin sekava kansalaisuuden vaihdon osalta, koska ei ollut olemassa yhtä kansalaisuuslakia, vaan aiheeseen viitattiin useissa eri laeissa. Myös kielitaitovaatimukset saattoivat tuottaa ongelmia vanhoille suomalaissiirtolaisille, jos he olivat viettäneet suurimman osan ajastaan Kanadassa suomalaisyhteisössä, jossa pärjäsi ilman englantia. Vuoden 1947 jälkeen Kanadan kansalaisuuden saattoi saada ilman todistusta kielitaidosta, jos oli oleskellut maassa yli 20 vuotta.¹¹⁰

Kansalaisuuden vaihtaminen näyttää olevan vahvasti sidoksissa haluun osallistua nykyisen asuinmaan asioihin äänestämisen muodossa. Lomakkeista ei käy ilmi selviä syitä kansalaisuuden

106 Koivukangas 1975, s. 133.

107 TYYH/S/1/1-2504.

108 Koivukangas 1975, s. 134.

109 Kostiainen 1986, s. 40.

110 Knowles 2000, The Canadian Citizenship Act of 1947, luettu 26.2.2010.

vaihtamiselle, mutta voisi olettaa juuri tuon vaikutusmahdollisuuden saamisen olleen pääsyy. Muita mahdollisia syitä saattaa olla tietynlaisien työpaikkojen hakeminen, valtion virkoihin vaadittiin nimittäin kansalaisuutta. Kansalaisuuden hankkimista voisi pitää myös jonkinlaisena lopullisena sopeutumispyrkimykseenä.

Australian suomalaisilta kysyttäessä miksi he kansalaistuivat, eli hankkivat Australian kansalaisuuden, liittyivät vastaukset usein haluun jäädä pysyvästi Australiaan ja myös käytännön asioiden helpottamiseen. Joku mainitsi myös poliittiset syyt: vastaajan mielestä Suomi tanssi liikaa Neuvostoliiton pillin mukaan, eikä hän halunnut olla sellaisen maan kansalainen. Kun kysyttiin miksi he eivät halunneet vaihtaa kansalaisuutta, he mainitsivat usein olevansa ylpeitä suomalaisuudestaan, he halusivat mahdollisesti palata Suomeen, tai että se ei vain ollut tullut mieleen. Jonkun mielestä australialainen oikeusturva oli liian heikko, eikä sen takia halunnut kansalaistua. Joku toinen taas perusteli kansalaistumistaan samalla syyllä: saadakseen paremman oikeusturvan asuinmaassaan.¹¹¹

Perinteisesti suomalaiset siirtolaiset avioituivat Pohjois-Amerikassa toisen suomalaisen tai suomalaista syntyperää olevan kanssa. Lindströmin mukaan vuonna 1921 kanadansuomalaisista miehistä 91 % oli suomalainen vaimo, ja naisista 83 % oli suomalainen mies. Naisten ja miesten välinen ero saattoi johtua naisten sijoittumisesta työelämään kaupungeissa, joissa suomalaisia miehiä oli vähän, ja naiset usein tekivät sellaisia töitä joissa heidän oli helppo tutustua vastakkaista sukupuolta oleviin ihmisiin. Miehet kun harvoin tapasivat naisia metsäkämpillä tai kaivoksissa. Eri kansallisuuksia verrattaessa suomalaiset avioituivat esimerkiksi muita skandinaaveja mieluummin oman maan edustajien kanssa. Syyksi tähän on arveltu kielikynnystä ja tiiviitä suomalaisyhteisöjä.¹¹² Taulukossa 2 on esitetty vuosina 1945–1960 lähteneiden Kanadassa avioituneiden siirtolaisten aviopuolisoiden kansallisuudet:

Taulukko 2. Kanadassa avioituneiden siirtolaisten aviopuolisoiden kansallisuus.

Puolison kansallisuus	Naiset	%	Miehet	%	Yhteensä	%
Suomalainen	54	68	42	75	96	70
Kanadalainen	9	11	9	16	18	13
Muu	8	10	1	2	9	7
Naimaton	9	11	4	7	13	10
Yhteensä	80	100	56	100	136	100

Lähde: TYYH/S/1/1-2504.

¹¹¹ Koivukangas 1975, s. 136-137.

¹¹² Lindström 1991, s. 91.

Vuosina 1945-1960 lähteneiden siirtolaisten Kanadassa solmimat avioliitot olivat pääosin suomalaisten välisiä liittoja. 70 % puolisoista oli suomalaisia, kuten taulukosta 2 käy ilmi. Miehet ottivat naisia mieluummin suomalaisen aviopuolison, samoin kuin siirtolaismiehet 30 vuotta aikaisemmin. Naiset valitsivat puolisoikseen useammin kanadalaisen tai muuta kansallisuutta edustavan miehen kuin miehet. Kanadassa tavattu puoliso saattoikin olla mistä päin Eurooppaa tai maailmaa tahansa, koska siirtolaisia saapui koko ajan lisää. Koivukankaan mukaan aviopuolison valinta kertoo hyvin siirtolaisten sopeutumisesta. Mitä enemmän avioidutaan oman kansallisuuden ulkopuolelle, sitä paremmin siirtolaiset sopeutuvat uuteen ympäristöön.¹¹³

Se, että puoliset löytyivät enimmäkseen suomalaisyhteisöstä kertoo yhteisön tiiviyydestä ja suuruudesta. Naimattomia miehiä ja naisia oli tarpeeksi tyydyttämään molempien sukupuolten tarpeet aviopuolison etsinnässä. Osa saattoi toki hakea puolisonsa Suomestakin. Tässä suhteessa tämä joukko muistuttaa 1920-luvulla Kanadaan lähteneitä. Suomalaispuolisoiden prosenttiosuus on kuitenkin jo pienempi 1950-luvulla, mikä saattaa viitata siirtolaisten sopeutumisen olleen helpompaa kuin edellisellä sukupolvella. Naisten avioitumista tutkineen Johanna Leinosen mukaan Pohjois-Amerikkaan muuttaneiden naisten keskuudessa tapahtui 1960-luvulla muutos aviopuolisoiden kansallisuuksissa. Yhä useampi valitsi puolisoikseen muun kuin suomalaisen. Leinonen selittää ilmiötä naisten kielitaidon paranemisella ja siirtolaisuuden vähenemisellä. Siirtolaisilla ei enää ollut tukenaan niin tiivistä siirtolaisyhteisöä, joten heidän oli sopeuduttava ympäristöönsä muilla keinoin.¹¹⁴

6.2 Suomalainen kulttuuri Kanadassa

Toisen maailmansodan jälkeen lähteneitä suomalaisia oli vastaanottamassa suuri joukko ennen suurta lamaa maahan saapuneita suomalaissiirtolaisia. He olivat ehtineet asua maassa jo kymmeniä vuosia, ja olivat he olivat luoneet toimivia, tiiviitä suomalaisyhteisöjä ympäri Kanadaa. Suurin suomalaisyhteisö sijaitsi Thunder Bayn kaupungissa, Ontariossa.¹¹⁵ Ontarion provinssissa asui suurin osa suomalaisista ja sinne myös muutti uusista siirtolaisista suurin osa.¹¹⁶

Siirtolaisyhteisöjen toiminta oli monilla paikkakunnilla vilkasta. Siirtolaiset julkaisivat sanomalehtiä omalla kielellään, heillä oli poliittisia järjestöjä, kirkkoja ja raittiusseuroja. Kyselylomakkeessa kysyttiin kohdassa 28. oliko vastaaja osallistunut seuraavien yhteisöjen

113 Koivukangas 1975, s. 34.

114 Leinonen 2002, s. 56-58.

115 Martin 1981, s. 117.

116 Lindström 1981, s. 12.

toimintaan: kirkko, työväenyhdistys, raittiusliike, osuusliike ja kalevaiset.¹¹⁷ Nämä yhteisöt on valittu kyselylomakkeeseen silmällä pitäen vanhoja siirtolaisia, joten tutkin lomakkeista kuinka innokkaasti uudet siirtolaiset osallistuivat vanhojen siirtolaisten luomiin yhteisöihin, ja tuleeko lomakkeista esiin uusien siirtolaisten perustamia yhteisöjä.

Sanomalehdet

Suomalaisyhteisössä julkaistiin useita suomenkielisiä sanomalehtiä. Vuonna 1915 alkoi ilmestyä Canadian Uutiset-niminen porvarillinen sanomalehti, ja vuonna 1917 aloitti Vapaus-niminen sosialistinen lehti. Kanadansuomalainen yhteisö oli jakautunut kahteen leiriin, sosialisteihin ja porvareihin, joten kummallekin ryhmälle piti olla oma lehtensä. Lisäksi monet suomalaiset tilasivat aatemaailmaansa sopivia lehtiä Yhdysvaltain puolelta. Esimerkkeinä amerikkalaisista sosialistilehdistä mainittakoon Raivaaja, Työmies ja Toveri. Kyseiset lehdet olivat ennen Vapaus-lehteä Canadian Suomalaisen Sosialistijärjestön äänenkannattajia.¹¹⁸

Vuonna 1931 perustettiin Vapauden ja Canadian Uutisten poliittiseen välimaastoon Vapaa Sana-niminen lehti. Aluksi sen linja oli selvästi vasemmistolainen, mutta melko pian siitä tuli ”itsenäinen” uutislehti. Vapaa Sana on kanadansuomalaisista sanomalehdistä ainoa, joka ilmestyy edelleen.¹¹⁹ Vapaus ja Canadian Uutiset hiipuivat pikkuhiljaa ensimmäisen polven siirtolaisväestön vanhetessa ja kadotessa. Vapaus ilmestyi vuoteen 1991 asti ja Canadian Uutiset siirtyi 1995 amerikkalaisomistukseen. Vapauden perintöä jatkaa kaksikielinen Kaiku – Echo-lehti.¹²⁰

Taulukko 3. Sanomalehtien tilaaminen

	Miehet	Naiset	Yhteensä
Vapaa sana	160	136	296
Canadian Uutiset	56	54	110
Muu	52	60	112
Yhteensä	268	250	518

Lähde: TYYH/S/1/1-2504.

117 Ks. liite 3, kysymys 28.

118 Kero 1997b, s. 160-161.

119 Ks. [www.vapaasana.com]. Luettu 10.9.2009.

120 Kero 1997b, s. 279. Kanadansuomalaisista sanomalehdistä ks. Arja Pillin väitöskirja vuodelta 1981, *The Finnish-language press in Canada 1901-1939*.

Kyselyyn vastanneet tilasivat ehdottomasti eniten Vapaata Sanaa. Yhteensä 76 % vastaajista ilmoitti tilaavansa parasta aikaa tai tilanneensa aikaisemmin kyseistä lehteä. Canadian Uutisia tilasi 28 % ja muita lehtiä ilmoitti tilaavansa 29 %.¹²¹ Muita lehtiä olivat muiden muassa Vapaus, uskonnollinen Isien usko ja Suomesta tilatut aikakauslehdet, kuten esimerkiksi Seura-lehti. Lisäksi siirtolaiset tilasivat englanninkielisiä lehtiä. Monet tilasivat useampaa kuin yhtä suomenkielistä lehteä, mutta osa ilmoitti lopettaneensa suomenkielisten lehtien tilaamisen kokonaan ja siirtyneensä lukemaan pelkästään englanninkielisiä sanomalehtiä.¹²²

Suomalaisten innokkuus suomalaislehtien tilaamiseen osoittaa, että uudet siirtolaiset halusivat osallistua suomalaisyhteisön toimintaan, saada tietoa Kanadasta ja Suomesta, sekä yhteisön järjestämästä toiminnasta lehtien kautta. Esimerkiksi Vapaassa Sanassa kirjoiteltiin innokkaasti myös Suomeen liittyvistä asioista. Lehdet olivatkin tapa pitää yllä yhteyttä vanhaan kotimaahan. Jotkuthan jopa tilasivat Suomesta asti aikakauslehtiä. Sen sijaan kiinnostus sosialistien lehtiin näyttää olleen melko pientä tutkimieni siirtolaisten joukossa.

Kirkko

Suomesta lähtiessä siirtolaiset olivat lähes poikkeuksetta luterilaisen seurakunnan jäseniä, ja seurakuntaan kuulumisen oli itsestäänselvyys. Monet kuuluivatkin kirkkoon mutta eivät toimineet sen parissa aktiivisesti. Kanadassa kaikki oli toisin. Kirkkoon ei tarvinnut kuulua, eikä yhteisön paineeseen siihen pakottanut. Monet 1900-luvun alussa tulleet kokivat tämän helpotuksena. Lisäksi suomalaisten kiinnostus sosialismista ja sitä kautta kirkon vastustaminen harvensi seurakuntaan kuuluneiden joukkoa entisestään. Kerrotaan, että sosialisteilla oli jopa tapana häiriköidä seurakuntaan kuuluneiden kokoontumisia.¹²³

Siirtolaiset perustivat omia kirkkojaan, koska tarjolla olleet vaihtoehdot eivät kaikkia miellyttäneet. He tahtoivat rukoilla, laulaa ja kuunnella pappia omalla kielellään.¹²⁴ Tämä johti siihen, että kirkot olivat paikallisia ja pieniä, sekä ainaisissa rahavaikeuksissa. Rahaongelmien takia kirkot liittyivät suurempiin katto-organisaatioihin, joiden kautta oli mahdollista saada esimerkiksi kiertävä pappi puhumaan seurakuntalaisille edes muutaman kerran vuodessa. Kanadansuomalaiset seurakunnat olivat pitkään riippuvaisia amerikkansuomalaisista seurakunnista ja niiden katto-organisaatiosta, Suomi-synodista, mutta vuonna 1931 Kanadan suomalaisseurakunnat siirtyivät United Lutheran Church of American huolehdittavaksi. Kanadan suomenkielisiä seurakuntia edusti

121 TYYH/S/1/1-2504.

122 TYYH/S/1/1-2504.

123 Kero 1997b, s. 44.

124 Lindström 1991, s. 184.

siellä oma järjestö, joka myös julkaisi Isien usko-nimistä lehteä.¹²⁵

On arvioitu, että vuonna 1931 Kanadassa olisi ollut 12-16 suomalaista kirkkoa, ja niissä yhteensä 1300 jäsentä. Kuitenkin Kanadan 44 000 Suomessa syntyneestä siirtolaisesta 39 000 ilmoitti olevansa luterilaisia edes jollakin tasolla. Tämä kuvastaa siirtolaisseurakuntien ongelman: uudessa maassa ei ollut vanhan maan valtionkirkon tuomaa turvaa. Siellä kirkkoon kuuluivat vain kaikista aktiivisimmat siirtolaiset.¹²⁶ Kirkoilta saattoi kuitenkin ostaa palveluita, kuten vihkimisen tai hautaan siunaamisen kirkkoon kuulumatonkin henkilö. Lisäksi oli niitä, jotka osallistuivat seurakunnan toimintaan mutta eivät maksaneet kirkollisveroa.

Aikaisemmin kielteinen suhtautuminen kuitenkin muuttui toisen maailmansodan jälkeen. Uusi siirtolaisryhmä ei kannattanut enää sosialismia, vaan oli enemmän oikealle kallellaan. Tämän myötä heidän suhtautumisensa kirkkoon oli erilainen kuin aikaisemmin tulleilla. Kyselylomakkeisiin vastanneista 232 ilmoitti kuuluvansa johonkin kirkkoon Kanadassa, eli toisin sanoen 60 % vastaajista kuului kirkkoon. Liitteessä 6. on koottuna uusien siirtolaisten osallistumista kuvaavat luvut. Ero kirkkoon kuulumisessa on huima edelliseen siirtolaissukupolveen verrattuna. Tulos tukeen Keron havaintoja, joiden mukaan kanadansuomalaisten kirkkojen toiminta vilkastui 1950-luvulla: Suomesta saatiin pappeja, järjestettiin saarnatilaisuuksia ja tuotettiin jopa uskonnollisia radiolähetyksiä.¹²⁷

Australiassa reilut 40 % ennen vuotta 1965 menneistä suomalaissiirtolaisista kuului suomalaiseen evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Koivukankaan mukaan kirkkoon kuulumisen ja uskonnollinen aktiivisuus oli jonkin sisäisen tarpeen, kuten koti-ikävä tai sopeutumisvaikeuksien synnyttämää. Kirkkoon kuulumisen saattoi edistää siirtolaisen sopeutumisprosessia, mutta toisaalta se saattoi myös hidastaa sopeutumista pitämällä yllä oman kansallisen kulttuurin arvoja.¹²⁸

Työväenyhdistys

On arvioitu, että joka neljäs tai viides suomalaissiirtolainen osallistui jonkun vasemmistoryhmän toimintaan Pohjois-Amerikassa ennen suurta lamaa. Myös Kanadassa työväenliikkeen toiminta oli erittäin vilkasta verrattuna muihin kanadansuomalaisen yhteisön toimintoihin.¹²⁹ Poliittisen aktiivisuuden taustalla oli siirtolaisten kuulumisen lähes poikkeuksetta työväenluokkaan jo Suomesta lähtiessä, jossa he olivat omaksuneet sosialistisia tai

125 Kero 1997b, s. 44-45.

126 Kero 1997b, s. 45-46.

127 Kero 1997b, s. 261.

128 Koivukangas 1975, s. 124.

129 Kero 1997b, s. 84. Pilli 1981, s. 21.

vasemmistolaisia ajatuksia. Suomalaisiirtolaisten poliittista aktiivisuutta ei katsottu hyvällä kanadalaisessa yhteiskunnassa, vaan suomalaisia saatettiin syrjiä työhakutilanteissa. Lisäksi Kanadan suomalaisen sosialistijärjestön toiminta kiellettiin vuodeksi ensimmäisen maailmasodan päätyttyä. Suuren laman aikana 1930-luvulla sosialistiliike oli aktiivinen ja tuhansia amerikan- ja kanadansuomalaisia muutti Neuvostoliittoon ”työläisten isänmaahan”.¹³⁰

Toisen maailmansodan jälkeen tilanne muuttui jälleen radikaalisti. Kyselylomakkeet osoittavat, että työväenliikkeen suosio romahti. Vain 20 vastaajaa, eli 5 % kaikista vastanneista, ilmoitti osallistuvansa työväenliikkeen toimintaan. Heistä 19 oli miehiä ja naisia vain 1.¹³¹ Ero on jälleen huima edelliseen siirtolaisaalttoon verrattuna, ja tulos tukee aikaisempia tutkimuksia. Keron mukaan esimerkiksi kommunistisen Kanadan Suomalaisen järjestön toiminta jatkui vielä 1950-luvulla vilkkaana siitä huolimatta ettei uusista siirtolaisista saatu uusia jäseniä. Kuitenkin viimeistään 1970-luvulla järjestön toiminta oli jo melko pientä.¹³² Myös muiden työväenliikkeiden kannattaneiden järjestöjen kannatus oli lopahtanut, ja esimerkiksi perinteisiä työväen kokoontumispaikkoja, eli haaleja¹³³, jouduttiin sulkemaan.¹³⁴

Osuuskunnat

Ensimmäiset osuustoimintatyyppiset yritykset syntyivät kanadansuomalaisten keskuudessa jo 1900-luvun alussa. Yhdysvaltojen puolella suomalaiset olivat perustaneet osuuskuntia jo edellisen vuosisadan loppupuolella, ottaen mallia muilta siirtolaisilta ja syntyperäisiltä amerikkalaisilta. Osuustoiminta kytkeytyi läheisesti työväenliikkeeseen, mutta kaikki eivät halunneet sotkea politiikkaa ja osuustoimintaa keskenään. Tämä johti osuustoimintaliikkeen jakautumiseen niin Yhdysvalloissa kuin Kanadassakin. Osuustoiminnallisia yrityksiä olivat erityisesti kaupat ja meijerit.¹³⁵

Yhdysvalloissa osuustoiminta hiipui toisen maailmansodan jälkeen rakennemuutoksen myötä: ihmiset muuttivat kaupunkeihin ja pienet maatilat jäivät tyhjilleen. Meijerit ja pienet osuuskaupat kävivät tarpeettomiksi. Samoin kävi Kanadassa, mutta siellä löytyi myös uusia tapoja hyödyntää osuustoimintaperiaatetta. Esimerkiksi ”lepokotiliikkeellä”¹³⁶ on juurensa osuustoiminta-

130 Kero 1996, s. 271-280. Neuvostoliittoon muuttaneista siirtolaisista ks. Kostiainen (1988): ”Loikkaarit”.

131 TYYH/S/1/1-2504. Ks. myös liite 6. Uusien siirtolaisten osallittuminen yhteisön toimintaan toisen maailmansodan jälkeen.

132 Kero 1997b, s. 254.

133 Haali on fingska, ja tulee englannin kielen sanasta hall = halli, sali.

134 Kero 1997b, s. 246.

135 Kero 1997b, s. 116-122.

136 Lepokodilla tarkoitetaan vanhainkotiä. Kansallisten lepokotien ideana on tarjota vanhusten tarvitsemia hoitopalveluita heidän omalla äidinkielellään, eli suomeksi. Tällaisia lepokoteja, tai Suomi-Koteja, löytyy useista

liikkeessä, ja lisäksi joillakin paikkakunnilla perustettiin luottoyhdistyksiä. Suurin toisen maailmansodan jälkeen perustettu osuustoimintayritys on Toronton Suomalainen Osuuspankki. Se perustettiin vuonna 1958, ja aluksi jäseniksi hyväksyttiin vain suomalaista syntyperää olevia. Sittenkin muutkin pääsivät pankin jäseniksi.¹³⁷

Kyselylomakkeisiin vastanneiden keskuudessa osuustoimintaan osallistuminen oli melko suosittua, 12 % vastanneista ilmoitti olevansa jonkin osuuskunnan jäsen.¹³⁸ Lomakkeista ei valitettavasti käy sen tarkemmin ilmi mihin osuuskuntiin he kuuluivat, mutta on todennäköistä, että he kuuluivat johonkin useista osuuspankeista.

Raittiusliike

Vain kaksi vastaajista ilmoitti kuuluvansa raittiusseuraan.¹³⁹ Tämä kuvastaa sitä kuinka raittiusliikkeen aika Pohjois-Amerikassa oli jo ohi uusien siirtolaisten saapuessa Kanadaan. Ensimmäiset raittiusseurat perustettiin jo 1880-luvulla Yhdysvalloissa, mutta Kanadassa liike ei koskaan ottanut tulta alleen. Monilla paikkakunnilla Kanadassa kävi nimittäin niin, että sosialistit valtasivat raittiusseurat ja tekivät niistä omia sosialistiosastojaan. Yhdysvalloissa raittiusliikkeen kulta-aika kesti 1900-luvun alkupuolelle ja alkoi sitten pikkuhiljaa hiipua. Viimeiset raittiusseurat toimivat aina 1970-luvulle saakka.¹⁴⁰

Kalevaiset

Kalevan ritarit ja Kalevan Naiset on amerikansuomalaisten perustama salaseura, jonka päätarkoituksena on vaalia suomalaista kalevalaista kulttuuria. Esikuvansa tämä salaseura otti amerikkalaisista salaseuroista, vaikka sen toiminta olikin vain osittain salaista. Seura perustettiin Yhdysvalloissa, Montanassa jo vuonna 1898, mutta Kanadan ensimmäinen pysyvä tupa¹⁴¹ perustettiin Thunder Bayhin vasta vuonna 1954. Vuonna 1968, eli kyselyaineiston keruuvuonna, Kanadassa oli jo seitsemän Kalevaisten tupaa.¹⁴² Vilkkaimmillaan seuran toiminta oli 1900-luvun

Kanadan kaupungeista. Ks. Toronton Suomi-kodin internetsivut [www.suomikoti.ca], luettu 14.1.2010.

137 Kero 1997b, s. 255-256. Toronton suomalaisesta osuuspankista on tehty historiikki: Jalava, Mauri A. ”Toronton suomalainen osuuspankki 1958-1978” (1978).

138 TYYH/S/1/1-2504. Ks. Liite 6, Uusien siirtolaisten osallistuminen yhteisön toimintaan toisen maailmansodan jälkeen.

139 TYYH/S/1/1-2504.

140 Kero 1997b, passim.

141 Seuran paikallisosastoja kutsuttiin tuviksi ja keskusjärjestöä Ylimajaksi. Naisten rinnakkaisjärjestö, eli Kalevan Naiset perustettiin niin ikään Montanassa vuonna 1904, (Kero 1997, s. 124).

142 Kero 1997b, s. 123-131. Ukkonen 1994, s. 141.

ensimmäisinä vuosikymmeninä, mutta seura toimii vielä tänäkin päivänä.¹⁴³

Yhteensä 7 % aineiston haastatelluista ilmoitti kuuluvansa jompaan kumpaan Kalevaiseen järjestöön. Miesten järjestöön kuului 14 henkeä ja naisten järjestöön 15, eli osallistuminen sukupuolten kesken oli varsin tasaväkistä.¹⁴⁴ Kalevaisten toiminta oli porvareiden organisoimaa, joka saattaa olla osasyynä salaseuran myöhäiseen juurtumiseen Kanadaan. Vuosisadan alussa tulleet kanadansuomalaiset toimivat enemmän sosialistijärjestöissä, eikä porvareiden voimavarat riittäneet ylläpitämään seuran toimintaa. Sen sijaan uusien siirtolaisten tulo maahan näyttää mahdollistaneen seuratoiminnan aloittamisen ja ylläpitämisen. Yhteen tupaan ei välttämättä kuulunut kuin parikymmentä henkeä, mutta salaseuratoiminta oli kuitenkin hyvä tapa verkostoitua, olihan salaseura koko Pohjois-Amerikan kattava järjestö.

Muu toiminta

Muita tässä tutkimuksessa esiin tulleita tapoja osallistua suomalaisen yhteisön toimintaan oli kuuluminen esimerkiksi Aseveliyhdistykseen, kuoroon, johonkin urheiluseuraan tai Kansallisseuraan.¹⁴⁵ Aseveliyhdistys on 1930-luvulla perustettu oikeistolainen asevelijärjestö, alkuperäiseltä nimeltään Suomen Vapaussodan Rintamamiehet Montrealissa, mutta joka vaihtoi vuonna 1965 nimekseen Suomen Aseveljet Canadassa. Yhdysvaltain puolella toimi Suomen Aseveljet Amerikassa-niminen järjestö. Perustajajäsenet olivat taistelleet Suomen sisällissodassa valkoisten puolella, mutta toisen maailmansodan jälkeen yhdistykseen liittyi paljon uusia jäseniä, jotka olivat puolustaneet Suomea talvi- ja jatkosodassa. Siksi siis myös nimi piti vaihtaa. Eräs kyselyyn vastanneista kertoo asevelitoiminnasta seuraavasti:

”...Asevelitoiminta on rekisteröity koko Canadassa ja jäseniämme on U.S.A. ja Suomesta asti. Tulot on käytetty Suomessa asuvien sotainvaliidiemme auttamiseen. Yhdyssiteet kotimaahan on säilynyt erittäin hyvin.”¹⁴⁶

Kaikkien Pohjois-Amerikassa perustettujen asevelijärjestöjen yksi päätehtävä olikin juuri avustustoiminta Suomeen.¹⁴⁷

143 Ks. esim. [www.kaleva.org], luettu 6.10.2009.

144 TYYH/S/1/1-2504.

145 TYYH/S/1/1-2504.

146 TYYH/S/1/2362b.

147 Kero 1997b, s. 270.

Yksi perinteinen suomalaissiirtolaisten ajanviettotapa oli urheilu, ja muutama vastaaja ilmoittikin kuuluvansa urheiluseuraan. Edelliset sukupolvet olivat perustaneet lukuisia urheiluseuroja työväenliikkeen hengessä. 1940-luvulla perustettiin myös porvarillisia urheiluseuroja, ja 1950-luvulla tulleilla siirtolaisilla oli ainakin Sudburyssa oma seuransa, urheiluseura Sampo. Suomalaisten urheiluseurojen lajeihin kuului perinteiset lajit, kuten hiihto, yleisurheilu ja voimistelu, sekä jalkapallo ja pesäpallo. Seurojen jäsenet menestyivät erityisesti heittolajeissa ja hiihdossa.¹⁴⁸

Toinen hyvin perinteinen suomalaisharrastus oli kuorolaulu, ja muutama vastaaja ilmoitti sitä myös harrastavansa. Yleensä kuorot toimivat jonkin toisen organisaation yhteydessä, kuten kirkon, raittiusseuran tai työväenyhdistyksen. Toisen maailmansodan jälkeen kirkkokuorot lienevät tarjonneen vireintä toimintaa, kuuluihan moni uusi siirtolainen kirkkoon.¹⁴⁹ Sen sijaan aikaisemman siirtolaissukupolven suosima teatteriharrastus näyttää hiipuneen kokonaan.

Yksi kanadansuomalaisille tärkeä perinne on suurjuhlat. Kukaan vastaajista ei varsinaisesti maininnut osallistuvansa näihin juhliin, mutta juhlien saama suosio ja pitkään jatkunut perinne osoittaa, että myös toisen maailmansodan jälkeen muuttaneet suomalaiset osallistuivat näille juhlille. Muussa tapauksessa perinne tuskin olisi jatkunut. Suurjuhlille kerääntyy edelleenkin tuhansia suomalaisia ja heidän jälkeläisiään ympäri Pohjois-Amerikkaa. Suurjuhlia alettiin järjestää toisen maailmansodan aikana, ja niiden tarkoituksena oli kerätä rahaa sotaa käyvän Suomen auttamiseksi. Perinne jäi eloon sodan loputtua, ja siitä tuli hyvin suosittu kanadansuomalaisten keskuudessa. Ohjelmassa oli alunperin musiikkia ja urheilua, sekä suomalaisen kulttuurin vaalimista, mutta pikku hiljaa urheilu on jäänyt taka-alalle.¹⁵⁰

Suomalaisyhteisön merkitys uudelle siirtolaiselle

Suomalaisyhteisön ja suomalaisjärjestöjen merkitys uudelle siirtolaiselle oli kaksijakoinen. Toisaalta niiden piirissä sai usein käyttää omaa äidinkieltään ja seurustella samasta kulttuuritaustasta kotoisin olevien ihmisten kanssa. Toisaalta niillä saattoi olla myös eristävä vaikutus, eli sopeutuminen kanadalaiseen yhteiskuntaan saattoi olla hankalaa esimerkiksi kielivaikeuksien takia, erityisesti jos siirtolainen eli tiiviisti vain oman kieliryhmänsä parissa. Tutkimukset ovat osoittaneet, että ennen toista maailmansotaa tulleiden amerikansuomalaisten

148 Kero 1997b, s. 242. Ks. myös Lindström, *The Encyclopedia of Canada's Peoples. Finns, Culture*, [\[http://www.multiculturalcanada.ca/Encyclopedia/A-Z/f2/7/\]](http://www.multiculturalcanada.ca/Encyclopedia/A-Z/f2/7/), luettu 6.10.2009.

149 Lindström, *The Encyclopedia of Canada's Peoples. Finns, Culture* [\[http://www.multiculturalcanada.ca/Encyclopedia/A-Z/f2/7/\]](http://www.multiculturalcanada.ca/Encyclopedia/A-Z/f2/7/), luettu 6.10.2009.

150 Lindström, *The Encyclopedia of Canada's Peoples. Finns, Culture*, [\[http://www.multiculturalcanada.ca/Encyclopedia/A-Z/f2/7/\]](http://www.multiculturalcanada.ca/Encyclopedia/A-Z/f2/7/), luettu 6.10.2009. Kero 1997, s. 312, 333.

keskuudessa näin usein olikin.¹⁵¹

Samaan aikaan kuitenkin yhteisön ja järjestöjen myötä saattoi uuteen yhteiskuntaan sopeutuminen itse asiassa helpottua. Erityisesti sanomalehtien merkitys oli tässä suuri. Ne pitivät yllä yhteyksiä vanhaan maahan, mutta samalla niiden kautta saattoi tuntea kuuluvansa siirtolaisyhteisöön uudessa maassa, ja lisäksi lehdissä esiteltiin uuden kotimaan elämää ja arvoja.¹⁵² Koivukangas totesi kuinka suuri merkitys kirkolla oli siirtolaisten sopeutumisessa Australiaan, ja voidaan olettaa, että niillä oli sama merkitys myös kanadansuomalaisille.

Erityisesti alkuun pääsemisessä suomalaisyhteisöllä oli monelle suuri merkitys. Monella oli jo entuudestaan sukulaisia tai ystäviä Kanadassa, ja uuden tulokkaan ensimmäinen majapaikka saattoi olla kanadansuomalaisessa kodissa. Yhteisön kautta saatiin tulkkeja, joiden avulla päästiin vauhtiin asunnon ja työn etsinnässä, sekä virallisten asioiden hoidossa. Suomalaisyhteisö oli kullakin paikkakunnalla melko pieni, joten puskaradio saattoi olla paras keino löytää katto päälle. Esimerkkinä mainittakoon Veli Ensio Erosen muistelmissaan mainitsema tapaus: Eroset etsivät uutta asuntoa, kun Erosen vaimo tapasi ruokakaupassa suomalaisnaisen, joka kertoi erään toisen suomalaisen omistaman asunnon olevan vapaana. Myöhemmin kävi ilmi että vuokraemäntä oli jo odotellut Erosten yhteydenottoa kun oli kuullut näiden olevan asuntoa vailla. Eroset ja vuokraemäntä eivät olleet koskaan aikaisemmin tavanneet.¹⁵³

Toisen maailmasodan jälkeen muuttaneet poikkesivat aikaisemmin muuttaneista suomalaisista huomattavasti poliittisen suuntautumisen osalta. Lähes kaikki ennen toista maailmansotaa muuttaneet olivat työläisiä, ja vielä 1930-luvulla heistä 10 % kuului kommunistiseen Canadian Suomalaiseen Järjestöön, joka teki CSJ:stä suurimman suomalaisjärjestön Kanadassa.¹⁵⁴ Kanadansuomalainen yhteisö oli jakautunut kahteen leiriin: sosialisteihin ja muihin suomalaissiirtolaisiin. Tämä tutkimus vahvistaa sitä käsitystä, että toisen maailmasodan jälkeen Suomesta tuli nimenomaan poliittisesti oikealle kallistuneita siirtolaisia.¹⁵⁵ Jotkut Suomen sodissa taistelleet miehet ilmoittivat suoraan lähtösyikseen itänaapurin liiallisen läheisyyden, eikä sosialistinen järjestelmä selvästikään kiehtonut heitä. Näin ollen suomalaisyhteisö jakaantui uusien tulokkaiden myötä entistä enemmän vanhoihin sosialisteihin ja muihin siirtolaisiin. Vanhat sosialistijärjestöt hiipuivatkin jäsenkadon myötä, mutta porvareiden järjestöillä, kuten kirkolle, kalevaisille, urheiluseuroille ja asevelijärjestöille uudet siirtolaiset merkitsivät uutta kukoistuskautta.

151 Kostiainen 1986, s. 18.

152 Kostiainen 1986, s. 27-28.

153 Eronen 2001, s. 99-101.

154 Kero 1997b, s. 107.

155 Ks. Vapaa Sana [<http://www.vapaasana.com/Uutena%20Torontossa.htm>], luettu 10.9.2009.

7. Työnteko Kanadassa

7.1 Suomalaisten perinteiset ammatit Kanadassa

Ennen toista maailmansotaa Suomesta Kanadaan muuttaneet siirtolaiset jättivät kotimaansa samoista syistä kuin sotien jälkeen lähteneetkin. Hekin halusivat saada työtä ja paremmat elinehdot. Siirtolaismiehen ensimmäinen työpaikka oli yleensä kaivoksessa, sahalla tai metsätöissä. He olivat yleensä melko kouluttamattomia maaseudun poikia, joten sahaus- ja metsätyöt sujuivat heiltä ongelmitta. Kaivostyö oli monelle uutta, mutta terveet ja hyväkuntoiset nuoret miehet oppivat pian senkin. Monella oli kuitenkin mielessä oman maatilan hankkiminen ja viljeleminen uudessa maassa. Ensin piti kuitenkin tehdä muita töitä, jotta rahat maan ostamiseen saatiin kasaan. Toki kaivos- ja metsätöistä siirryttiin muihinkin töihin kuin maanviljelijäksi, nimittäin rakennusala houkutteli miehiä puoleensa.¹⁵⁶

Miesten työt olivat fyysisesti, ja usein henkisesti raskaita. Metsätyömailla tehtiin työtä keväästä aina lumentuloon asti eristyksessä muusta maailmasta. Monen ammattimetsätyömiehen kohtalona oli yksinäisyys myös vanhoilla päivillä, koska työnteolta ei jäänyt aikaa perheen perustamiseen. Kaivosmiesten osalta ensimmäinen laskeutuminen kaivoskuiluun on jäänyt monen mieleen karmivana kokemuksena. Lisäksi kaivostyö oli hyvin vaarallista, ja onnettomuuksia sattuikin aika ajoin. Moni kaivosmies menettikin terveytensä, jos ei onnettomuudessa niin keuhkoihin tunkeutuneen kivipölyn vaikutuksesta.¹⁵⁷

1920-luvun siirtolaisuus oli rakenteeltaan pitkälti yksittäissiirtolaisuutta, eli niin miehet kuin naisetkin lähtivät naimattomina uuteen maahan. Tämä tarkoitti sitä, että myös naiset tulivat Kanadaan tekemään töitä. Heidän perinteisiä töitä olivat kotiapulaisen työt, siivoaminen, tiskaus, lasten hoito, metsäkämpien emännöinti ja niin sanottujen poortitalojen¹⁵⁸ pitäminen ja emännöinti. Kanadaan värvättiin erityisesti kotiapulaisia, ja suomalaisnaiset olivat hyvässä maineessa kotiapulaismarkkinoilla. Sen sijaan tehdastyö, jota myös olisi ollut tarjolla, ei kiinnostanut suomalaisnaisia yhtä paljon kuin muita siirtolaisnaisia.¹⁵⁹

Moni suomalaisnainen aloitti työnteon kotiapulaisena kaupungissa, ja siirtyi sitten esimerkiksi emännäksi poortitaloon tai metsäkämpälle, joissa oli paremmat ansiomahdollisuudet, mutta myös rankemmat työolosuhteet. Lama-aikana naisten työnteon merkitys kasvoi, koska

156 Kero 1982, s. 149-151.

157 Kero 1996, s. 150-156, 168-172.

158 Poortitaloilla tarkoitettiin metsätyömiehille perustettuja asuntoloita (engl. boarding house).

159 Lindström 1991, s. 128.

perheen tulot saattoivat riippua kokonaan naisen työnteosta miehen ollessa työttömänä.¹⁶⁰ Avioliitto ja lasten saaminen tarkoitti usein naisen jäämistä kotiin, mutta oli myös niitä, jotka jatkoivat työssäkäyntiä perheen perustamisen jälkeenkin.¹⁶¹ Tosin moni nainen lykkäsi avioitumista ja lasten hankkimista voidakseen ansaita enemmän rahaa ja ollakseen itsenäisempi.¹⁶² Luonteeltaan naisten ja miesten työt olivat hyvin erilaisia. Miehet työskentelivät aloilla, jotka olivat suhdanneherkkiä ja kausiluontoisia. Töitä oli tehtävä silloin kun niitä oli, ja muuna aikana kulutettiin aikaa kaupungeissa, ja mahdollisesti tuhlattiin kesän aikana tienatut rahat. Naiset taas työskentelivät kaupungeissa pysyvämmissä työpaikoissa, joskin huonommalla palkalla.

7.2 Kanadan työvoimapolitiikka ja siirtolaiset toisen maailmansodan jälkeen

Toisen maailmansodan jälkeen Kanadan maahanmuuttopolitiikka muuttui selkeästi tavoitteelliseksi: Kanadaan haluttiin lisää ihmisiä, jotta talous saataisiin kasvamaan. Tarvittiin työntekijöitä niille aloille, joissa työntekijöistä oli pulaa, mutta muuttajia ei haluttu ottaa kuitenkaan liikaa, jottei työmarkkinat häiriintyisi halvasta ja kouluttamattomasta työvoimasta.¹⁶³ Suurempi väestö tarkoitti suurempia markkinoita, joka taas ruokkisi talouskasvua. Siirtolaisiksi haluttiin ammattitaitoisia ihmisiä, jotka voisivat aloittaa työnteon mahdollisimman pian maahan saapumisen jälkeen. 1950-luvulla Kanadan valtio antoi Euroopasta muuttaville siirtolaisille matkalainoja, jottei kustannukset olisi esteenä muutolle. Lisäksi siirtolaisia avustettiin rahallisesti ensimmäisen siirtolaisvuoden ajan. Käytännössä tämä tarkoitti rahan antamista vuokraan ja ruokaan. Lisäksi siirtolaisille tarjottiin ilmaista englanninopetusta.¹⁶⁴

Siirtolaisten täytyi ilmoittaa mitä ammattia he aikoivat Kanadassa harjoittaa, ja sen ansioista on olemassa taulukoita näistä aiotuista ammateista. Niitä tarkastelemalla saadaan selville millaisia ihmisiä Kanadaan haluttiin päästää. Taulukosta 4 käyvät ilmi ammatit, joihin vuonna 1956 Kanadaan saapuneet siirtolaiset aikoivat maassa sijoittua. Suurimman ryhmän muodostivat siirtolaiset, jotka aikoivat sijoittua on teollisuuden, asennus- ja rakennustöiden piiriin. 40 % miehistä ilmoitti aikovansa näille aloille. Myös muut työläisammatit kiinnostivat miehiä, samoin kuin maatalouden piirissä työskentely. Kanadassa oli sodan jälkeen käynnistynyt rakennemuutos, jonka johdosta ihmiset muuttivat maalta kaupunkeihin. Maataloustuotanto tehostui, ja kaupungit

160 Kero 1996, s. 178.

161 Lindström 1991, s. 131.

162 Lindström 1991, s. 97.

163 Knowles 2007, s. 163-164.

164 Eronen 2001, s. 16, 80.

vetivät väkeä puoleensa. Tämä muutos aiheutti kaupungeissa valtavan rakennustarpeen, joka näkyy rakennustyöhön tähtäävien siirtolaisten ottamisessa maahan. Myös kasvava teollisuus kaipasi työvoimaa. Ilmeisesti myös maataloustuotannon puolella oli pulaa työntekijöistä, kun siirtolaisten toivottiin sijoittuvan myös sille alalle.¹⁶⁵

Taulukko 4. Kanadaan vuonna 1956 kaikkien siirtolaisiksi saapuneiden aiottut ammatit.

Aiottu ammatti	Miehet %	Naiset %	Kaikki siirtolaiset yhteensä %
Johtajat	1	0	1
Korkeasti koulutetut	10	12	10
Sihteerit	5	26	10
Kuljetusala	2	0	2
Kommunikaatio	0	1	0
Kauppa	4	4	4
Sijoitusala	0	0	0
Palvelut	5	45	15
Maatalous	11	0	8
Kalastus, metsästys, metsätyöt	1	0	1
Kaivostyö	2	0	1
Teollisuus, asennus-, ja rakennusala	40	9	32
Muut työläiset	18	1	14
Ei tietoa	0	1	0
Yhteensä	100	100	100

Lähde: CYB, [http://www65.statcan.gc.ca/acyb02/1957/acyb02_19570182008a-eng.htm], luettu 12.10.2009.

Suurin osa, 57 % kaikista maahan saapuneista siirtolaisnaisista tuli maahan vaimostatuksella, joten taulukoon 4 on laskettu mukaan vain ne naiset, jotka ilmoittivat aikovansa työskennellä jossakin ammatissa. Naiset, jotka ilmoittivat aikovansa tehdä töitä, sijoittuivat enimmäkseen palvelualoille. Tilastojen tarkempi tutkiminen osoittaa, että suurin osa näistä palvelualoille sijoittuneista naisista työskenteli kotiapulaisina, aivan kuten ennen toista maailmansotaa ja lamakautta edeltäneinä vuosina saapuneet siirtolaisnaisetkin, suomalaiset mukaan

¹⁶⁵ Ks. taulukko 4, s. 39.

lukien.¹⁶⁶ Toinen selvästi naisten ala oli sihteerin työt. 26 % naisista ilmoitti aikovansa sihteeriksi. Tämä on osoitus Kanadan halusta saada maahan koulutettua väkeä, koska sihteerinä toimiminen vaati kielitaitoa ja edes jonkinlaista alan koulutusta. Naisten osalta on huomionarvoista myös se, että vuonna 1965 kotirouvina oli 56 % naisista, kun heitä vuonna 1956 oli 65 %.¹⁶⁷ Myös naisten työssäkäynnissä tapahtui siis merkittäviä muutoksia tutkimani ajanjakson aikana.

7.3 Suomalaisien ammatit

Millaisiin töihin suomalaissiirtolaiset sijoittuivat? Taulukkoon 5 on kerätty vastauslomakkeisiin vastanneiden siirtolaisten antamat tiedot työssäkäynnistään. Taulukosta käy ilmi siirtolaisten isän ammatti, siirtolaisen ammatti Suomessa ennen lähtöä, siirtolaisen ensimmäinen ammatti tai työpaikka Kanadassa ja siirtolaisen vastaushetken ammatti. Kyselyntutkimuksen toteutusvuonna, eli vuonna 1968, siirtolaisten saapumisesta Kanadaan oli kulunut 8-23 vuotta, eli jotkut olivat ehtineet oleskella maassa paljon pidempään kuin toiset. Toisaalta yli puolet siirtolaisista oli saapunut maahan vuoteen 1952 mennessä, jolloin yli puolet joukosta oli oleskellut Kanadassa jo yli 15 vuotta, ja useimmat siirtolaiset olivat ehtineet jo asettua aloilleen. Isän ja oman ammatin avulla selvitetään siirtolaisen ammatillista ja sosiaalista taustaa, kun taas 1. ammatin ja viimeisimmän Kanadassa harjoitetun ammatin avulla pyritään selvittämään siirtolaisten ammatillista ja sosiaalista nousua.

166 CYB, [http://www65.statcan.gc.ca/acyb02/1957/acyb02_19570182008a-eng.htm], luettu 12.10.2009.

167 CYB 1967, s. 744: 3. [<http://www66.statcan.gc.ca/cdm4/document.php?CISOROOT=/eng&CISOPTR=6778&REC=27>], luettu 18.1.2010.

Taulukko 5. Suomalaisiirtolaisten ammatit.

Ammatti	Isän ammatti		Ammatti Suomessa		1. ammatti Kanadassa		Ammatti vuonna 1968	
	Naiset %	Miehet %	Naiset %	Miehet %	Naiset %	Miehet %	Naiset %	Miehet %
Maanviljelijä	52	53	4	14	1	1	1	1
Maatyöläinen	0	2	5	2	1	5	1	0
Kaivosmies	1	1	0	1	1	14	1	15
Metsätyömies	1	1	0	2	1	23	0	8
Työmies	9	10	1	9	1	6	0	3
Rakennusmies	1	2	0	2	0	11	0	8
Autonkuljettaja	0	1	0	8	0	1	0	3
Kirvesmies	7	8	0	13	0	12	1	15
Metallityömies	0	1	0	6	0	5	0	7
Tehdastyöläinen	1	3	4	1	1	2	1	6
Asentaja	2	1	0	6	0	5	0	5
Mekaanikko	0	1	0	1	1	1	0	2
Työnjohto/ Esimiestehtävät	2	3	0	1	1	0	1	10
Yrittäjä	5	4	2	6	0	1	1	3
Siivooja	0	0	0	0	12	0	5	0
Kotiapulainen	0	0	2	0	11	0	3	0
Lastenhoitaja	0	0	0	0	2	0	1	0
Kämpän työntekijä / Keittäjä	0	0	2	0	9	0	5	0
Tarjoilija	0	0	4	1	7	0	3	1
Hotellityö	0	0	0	0	2	1	1	0
Kotirouva	0	0	20	0	32	0	52	0
Ompelija	1	0	6	0	4	0	5	0
Myyjä	0	1	5	4	2	0	0	1
Kampaaja	0	0	4	1	0	0	2	0
Virkailija	1	0	8	2	3	1	3	1
Sairaanhoitaja	0	0	1	0	2	0	2	0
Opettaja / Virkamies	2	0	1	1	1	0	4	1
Koululainen	0	0	4	1	1	0	1	0
Opiskelija	0	0	4	1	0	1	0	0
Muu	13	8	12	20	6	14	6	14
Ei tietoa	4	7	9	4	3	3	2	4
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100

Lähde: TYYH/S/1/1-2504

Miehet

Suomalaismiesten yleisimmät ammatit vuonna 1968 olivat kaivosmies ja kirvesmies.¹⁶⁸ Molemmat ammatit olivat perinteisiä suomalaisammattitehtäviä, jos vertaa tulosta aikaisemman siirtolaisjoukon ammatteihin.¹⁶⁹ Seuraavaksi yleisin ammatti oli työnjohto ja esimiestehtävät, jotka usein sijoittuivat rakennus-, ja teollisuuden aloille. Muita miehiä houkuttelevia töitä näyttävät olleen metsätyöt, rakennustyö, metalliala ja tehdastyö. Sen sijaan maatalousalan työt loistavat poissaolollaan. Vain 1 % ilmoitti olevansa maanviljelijä, eikä maatyöläisenä työskennellyt kukaan.¹⁷⁰ Suuri osa miessiirtolaisista lähti nimenomaan ansaitsemaan rahaa, joten on mielenkiintoista tutkia miten he pääsivät työn syrjään kiinni. Sehän kun tuntuu olevan siirtolaisen suurin haaste. Mikä merkitys oli kielitaidolla, tai -taidottomuudella työuran etenemiseen? Millaisilla töillä siirtolaiset aloittivat, ja millaisiin töihin he siirtyivät päästyään alkuun, vai jatkoivatko he samoissa töissä koko ajan?

Miesten ensimmäisistä ammateista yleisin oli tutkitussa ryhmässä metsätyömiehen ammatti. Peräti 23 % vastaajista ilmoitti aloittaneensa metsätöistä.¹⁷¹ Virallisten kanadalaisten tilastojen mukaan kuitenkin hyvin harva ilmoitti saapuvansa maahan nimenomaan tekemään metsätöitä, joten on todennäköistä, että miehet ilmoittivat tulleen tekemään jotakin muuta työtä, kuten esimerkiksi teollisuus- tai rakennustyötä. Mahdollisesti olosuhteiden pakosta sitten moni ajautui metsätöihin, olihan se monelle tuttua työtä kotoa. Yli puolet vastaajista kun ilmoitti isänsä elinkeinoksi maanviljelyksen,¹⁷² johon usein liittyi myös metsänhoitoa ja -kaatoa.

Vastaushetkellä vain 8 % ilmoitti työskentelevänsä metsätyömiehenä. Tämä viittaa vahvasti siihen, että metsätyöt olivat vain ensimmäinen askel työelämässä Kanadassa kielitaidottomalle siirtolaismiehelle. Sillä aloitettiin, mutta sitä harva jäi tekemään pidemmäksi aikaa, koska työ oli raskasta, vaarallista ja eristävää. Poikkeuksiakin oli tietysti, ja jotkut tämänkin aineiston miehistä olivat työskennelleet metsätyömiehinä koko siirtolaisena olonsa ajan.

Toiseksi yleisin ammattiryhmä suomalaismiesten joukossa oli kaivosmiehet. 14 % ilmoitti aloittaneensa työnteon Kanadassa kaivoksessa, ja vuonna 1968 kaivosmiesten osuus oli 15 % vastaajista.¹⁷³ Vaikuttaa siis siltä, että kaivostyön suosio pysyi lähes samana vuosien varrella. Täytyy kuitenkin muistaa, että vuonna 1968 kaivoksessa työskennelleet eivät olleet täsmälleen samoja henkilöitä kuin kaivoksissa työuransa aloittaneet henkilöt. Jotkut vaihtoivat ammattia

168 Ks. taulukko 5, s. 38-39, ja taulukko 4, s. 37.

169 Kero 1982, s. 149.

170 TYYH/S/1/1-2504.

171 TYYH/S/1/1-2504.

172 TYYH/S/1/1-2504.

173 TYYH/S/1/1-2504.

kaivoksesta muihin töihin, ja jotkut taas vaihtoivat muista töistä kaivostyöhön kenties suuremman palkan toivossa. Kaivostyön vaarallisuudesta kertoo seuraava esimerkki:

” V. 1964 loukkaannuin kaivoksessa, minkä jälkeen työkyvyttömänä n. 2 vuotta. Nykyään 50 % tapaturmaeläke minkä lisäksi voi tehdä työtä niin paljon kuin kykenee.”¹⁷⁴

Mies oli työskennellyt kaivoksessa 12 vuotta kunnes loukkaantui. Todennäköisesti hän olisi jatkanut kaivostyötä ellei olisi loukkaantunut, olihan hän jatkanut samassa työssä jo monta vuotta. Kaivosmiesten ammatti oli vaarallinen kuten esimerkki osoittaa, mutta siitä huolimatta miehet sitä työtä tekivät vuodesta toiseen. Toisaalta loukkaantumisen jälkeen valtio maksoi korvausta, joten miehet eivät jääneet aivan tyhjän päälle.

Kirvesmiehen ammatti oli kolmanneksi yleisin aloitusammatti ja toinen yleisimmistä ammateista vuonna 1968 suomalaismiesten keskuudessa.¹⁷⁵ Kirvesmiesten ammattikunta kasvoi ajanjakson aikana, joten muista ammateista on siirrytty kirvesmieheksi. Myös edellisen esimerkin työtapaturmassa loukkaantunut kaivosmies ilmoitti olevansa sillä hetkellä kirvesmiehenä. Rakennusmiehenä ilmoitti aloittaneensa 11 % vastaajista, mutta vuonna 1968 heitä oli enää 8 %. Sen sijaan työnjohdossa ja esimiestehtävissä työskentelevien määrä kasvoi vuoteen 1968 mennessä 10 %:n.¹⁷⁶ Kukaan mies ei aloittanut niissä tehtävissä, mutta ajan myötä jotkut etenivät johtotehtäviin aloitettuaan työuransa kirjaimellisesti lapion varressa.

Eronen kertoo muistelmissaan kuinka yksi hänen ensimmäisistä työpaikoistaan oli rakennusapulaisena. Hänen tehtävänään oli karrätä kottikärryillä sementintekotarpeita rakennuksen pohjaa varten. Tätä työtä oli edeltänyt monen kuukauden työttömyysjakso, koska kielitaidottomalle ei työtä herunut helposti, varsinkaan talvikuukausina. Kesällä töitä löytyi paremmin nimenomaan rakennustyömailta. Eronen kokeili useampaa työtä kaupparatsusta kirvesmieheen, ja päätyi lopulta rakennusalan urakoitsijaksi.¹⁷⁷ Eronen kokemukset vastaavat monen muunkin suomalaissiirtolaisen kokemuksia työnsaannin vaikeudesta. Monelle hanttihommat rakennustyömaalla oli pelastus: työssä oppi kieltä lisää, ja tutustui uusiin ihmisiin. Suomesta saadulla työkokemuksella ei ollut merkitystä niin kauan kuin kielitaitoa ei ollut. Harvassa työssä pärjäsi puhumatta.

174 TYYH/S/1/770.

175 TYYH/S/1/1-2504.

176 TYYH/S/1/1-2504.

177 Eronen 2001, passim.

Miesten harjoittamat ammatit Suomessa ja Kanadassa poikkeavat joiltakin osin suuresti toisistaan. Suurin ero syntyy maatalouden piirissä: yhteensä 16 % miehistä työskenteli maatalouden parissa Suomessa, mutta vain 6 % aloitti maataloustöillä Kanadassa, ja vain 1 % ilmoitti olevansa maanviljelijä vuonna 1968.¹⁷⁸ Tulos ei sinänsä ole yllättävä, koska maatalouden työllistävä vaikutus oli Kanadassa laskussa, samoin kuin Suomessa. Monihan lähti Suomesta juuri sen takia ettei oman tilan viljeleminen enää kannattanut. Työpaikka löytyi uudessa kotimaassa helpommin kaupungeista tai metsistä, ei pelloilta. Lisäksi on huomio kiinnittyy siihen seikkaan, että Suomessa miesten ammatit sijoituivat hajanaisemmin eri aloille. Kanadassa sen sijaan korostui muutama ammattiryhmä, joihin suomalaiset kuuluivat. Tämä osoittaa sen, miten tietentyypiset työt, kuten kaivos-, ja metsätyöt, olivat Kanadassa nimenomaan siirtolaisten varassa.

Naiset

Naisista 32 % aloitti elämänsä Kanadassa kotirouvina ja ajan myötä yhä useammasta naisesta tuli kotirouva. Vuoteen 1968 mennessä heitä oli 52 % vastaajista. Suomesta lähtiessään vain 20 % ilmoitti olevansa kotirouvana.¹⁷⁹ Naiset tekivät kuitenkin myös työtä kodin ulkopuolella saavuttuaan Kanadaan. Heidän ensimmäiset työpaikkansa olivat oikeastaan hyvin perinteisiä suomalaisnaisten ammatteja, sillä he työskentelivät aluksi siivoojina (12 %), kotiapulaisina (11 %) ja metsäkämpillä (9 %), joko emäntinä tai muina työntekijöinä.¹⁸⁰ Vuonna 1968 siivoojina, keittäjinä ja ompelijoina työskenteli kussakin ammatissa 5 % naisista. Opettajina ja muina virkamiehinä toimi yhteensä 4 % naisista. Sen sijaan aikaisempia siirtolaisnaisia työllistänyt kotiapulaisuus ei enää houkuttanut suomalaisnaisia puoleensa juuri ollenkaan, vaikka kuten aikaisemmin todettiin, suuri osa kaikista siirtolaisnaisista sijoittui edelleen töihin juuri kotiapulaisiksi.¹⁸¹ Vuonna 1968 vain 3 % naisista ilmoitti edelleen työskentelevänsä kotiapulaisena.

Naisten Suomessa harjoittamat ammatit hajautuivat monelle eri alalle. Kotirouvat olivat suurin yksittäinen ryhmä, mutta loput naiset olivatkin hyvin sekalaista seurakuntaa. Oli virkailijoita, ompelijoita, maatyöläisiä, tarjoilijoita ja tehdastyöläisiä. Monen ammatti ei sopinut tutkimuksessa luokiteltuihin ammatteihin ollenkaan, ja osan ammatista ei ollut mainintaa laisinkaan. Australiaan lähteneiden suomalaisnaisten ammattitaulukko näyttää kutakuinkin samalta: 55 % vuosina 1955–1965 Australiaan menneistä naisista oli kotirouvia, loput työskentelivät enimmäkseen

178 TYYH/S/1/1-2504.

179 TYYH/S/1/1-2504. Maatilan töihin viittaa monet vastaukset, joissa naiset kertoivat ”olleensa kotona” tai tehneensä ”kodin töitä”. 14 % miehistä oli maanviljelijöitä, mutta naisista vain 4 % ilmoitti olevansa maanviljelijä. Naiset todennäköisesti tunsivat olevansa enemmän kotirouvia kuin maanviljelijöitä vaikka osallisuivatkin maatilan töihin.

180 TYYH/S/1/1-2504.

181 TYYH/S/1/1-2504.

toimistovirkailijoina, palveluammateissa, kauppa-apulaisina ja teollisuustyöläisinä.¹⁸²

Perheellisten naisten suurin ongelma oli työn ja perhe-elämän yhdistäminen, kuten seuraavasta käy ilmi:

”Haluan muutaman sanan sanoa työnlaadusta, jota tein kesäaikaan vuosina 1959–1961. Kastematojen keruu Toronton alueella on suuri ”business” - kesän aikana. Sää on suotuista, kostea ja maasto hyvä. Keräys tapahtuu golf-kentiltä, joita on runsaasti ympäri Torontoa. Vuonna -59 yritin ensimmäisen kerran, mieheni oli ollut työttömänä paljon talvisin ja kahden lapsen takia en päivällä voinut työhön mennä. (Opin keräämään aika nopeasti, ennätys minulla oli 12 000 yössä.) Koska olin ajanut ammattimaisen ajokortin aikaisemmin, sain yhtiöltä kuorma-auton käytettäväksi ja hommasin oman ryhmän kerääjiä 60-61 vuosina. Sain siitä määrätyn prosentin, mitä toin sisälle ”toukkia”. Tämä määritellään kausiluontoiseksi työksi ja siitä saa myös työttömyyskorvausta nauttia talvella. Valtio myös maksaa vakuutusrahan silloinkin jos haluaa jonkun kurssin ottaa. Niinpä syksyllä 1961 menin kampaamokouluun ja 1962 sain dibloomin, nyt olen tyytyväinen omassa pienessä kampaamossani.”¹⁸³

Tämän naisen oli pakko mennä töihin, koska miehen saamat ansiot eivät riittäneet perheen elättämiseen. Todennäköisesti mies oli töissä rakennuksilla tai metsätöissä, koska nainen viittaa miehensä olleen työttömänä nimenomaan talvisin. Kaksi lasta taas estivät päivätyöt. Nainen ratkaisi ongelman keräämällä kastematoja öisin. Kastematojen keräys oli ja on vielä tänä päivänäkin nimenomaan siirtolaisten työtä. Matoja kerätään kalastajille Yhdysvaltoihin ja Kanadaan.¹⁸⁴ Kyselylomakeaineiston kaksi muutakin naista ilmoitti olleensa Torontossa matojen kerääjänä muutamana vuonna.¹⁸⁵ Esimerkin naiselle matojen keräämisestä oli jopa hyötyä, koska hän saattoi opiskella itselleen ammatin valtion myöntämän työttömyyskorvauksen turvin. Perheellisten naisten ansaitsemilla rahoilla saattoi olla suuri merkitys perheen toimeentulon kannalta. Naisille tyypillinen syy työntekoon oli olosuhteiden muuttuminen puolison kuoltua, loukkaannuttua, avioeron seurauksena, tai miehen työttömyyden takia.

182 Koivukangas 1975, s. 82.

183 TYYH/S/1/145.

184 Canadian Geographic ”Subterranean harvest”, September/October 1998 issue, [www.canadiangeographic.ca/magazine/so98/worms.asp], luettu 30.10.2009.

185 TYYH/S/1/1238 ja TYYH/S/1/1412.

”En ollut alkuvuosina paljon töissä, vaan sen jälkeen kun erosin. Viimeiset 10 vuotta olen ollut metsäkämpällä työssä keittiössä. Kun palkka on hyvä, nykyään 23,98 dollaria päivä.”¹⁸⁶

Tämä nainen teki perinteistä suomalaisnaisten työtä eli oli metsäkämpän keittiössä. Hyvä palkka sai jatkamaan raskaassa työssä, johon avioero naisen ajoi. Naisella oli myös yksi tytär elätettävänä.

Kielitaidon merkitys työpaikan saannissa ja työnteossa oli siirtolaiselle suuri. Erityisesti koulutetulle ja ammattitaitoiselle ihmiselle saattoi olla kova paikka saapua kielitaidottomana uuteen maahan, jossa ei pystynyt heti aloittamaan vanhasta ammatistaan. Toisaalta löytyi myös niitä hyvin koulutettuja siirtolaisia, jotka osasivat englantia saapuessaan Kanadaan.

”Siirtolaiselta vaaditaan sitkeyttä ja eteenpäin pyrkivää luonnetta, jos mielihän vieraalla maalla menestyä. Maan kieltä osaamattomana, ei naisella ole juuri vaihtoehtoja, on siivottava toisten nurkkia kunnes oppii kielen. Viisitoista kovaa vuotta otti ennen kuin pääsin siihen työhön jota Suomessa tein, laborantiksi. Valtion virkoihin ei liioin pääse ellei ole maan kansalainen.”¹⁸⁷

”Lähdin Kanadaan koska sisareni kutsui minut tänne ja hän ilmoitti että työmahdollisuudet olivat paremmat kuin Ruotsissa jonne menin töihin heti tultuani ylioppilaaksi. Minulla oli paikka tiedossa The Royal Bank of Canada'ssa ennen lähtöäni ja kaikki meni hyvin sillä puhuin täydellisesti englantia. Sisareni - - on ollut töissä 17 vuotta pankissa ja hän järjesti työpaikkoja paitsi minulle myös monelle muulle suomalaiselle jotka ovat nyt asuneet Montréalissa monta vuotta ja ovat kotirouvia. - -”¹⁸⁸

Edellisistä esimerkeistä tulee hyvin ilmi kielitaidon merkitys. Jos kieltä ei osannut, ei kannattanut edes haaveilla oman alan työpaikasta. Sen sijaan kielitaitoisena vaativaakin työtä löytyi. Esimerkin ensimmäinen nainen sai ponnistella tosissaan päästäkseen samaan asemaan kuin Suomesta lähtiessään. Toisella naisella sen sijaan oli jo lähtiessä tiedossa työpaikka Kanadassa.

186 TYYH/S/1/2251.

187 TYYH/S/1/1123.

188 TYYH/S/1/1959.

Toisaalta naisten taustat ovat hyvin erilaiset. Laboranttina työskennellyt nainen lähti alunperin Kanadaan miehen perässä, ja hän oli välillä kotona lasten kanssa. Pankkivirkailijana työskennellyt nainen sen sijaan tuli Ruotsin kautta Kanadaan nimenomaan tekemään töitä. Lisäksi hän eli yksin, eikä hänellä ollut lapsia. Monesti naisten työntekoon ja uralla etenemiseen vaikuttivat nimenomaan perheen perustaminen ja lasten hoitaminen. Esimerkistä käy myös ilmi suomalaisten siirtolaisten toisilleen antama apu työnhaussa. Vastaajan sisko oli hankkinut useammallekin suomalaisnaiselle työpaikan ilmeisesti pankista, jossa oli itse töissä.

7.4 Siirtolaisten menestyminen ja tyytyväisyys elämään Kanadassa

Menestyminen

Miten siirtolaiset menestyivät työelämässä ja taloudellisesti Kanadassa? Olihan heistä iso osa lähtenyt juuri näiden syiden takia etsimään onneaan Kanadasta. Löytyikö se? Arvioin siirtolaisten menestymistä työelämässä heidän ammattien perusteella, ja taloudellisena mittarina käytän siirtolaisten kykyä ostaa itselleen kiinteää omaisuutta, kuten talo ja auto.

Aikaisemmin jo todettiin se, että jotkut työt olivat vain ensimmäinen ansiomahdollisuus uudessa maassa. Metsätyömieheksi ja rakennustyömieheksi ei yleensä jääty pidemmäksi aikaa, vaan niistä siirryttiin esimerkiksi kirvesmiehiksi. Työnjohtajina ei aloittanut uraansa kukaan, mutta vuoteen 1968 mennessä 10 % miehistä ilmoitti olevansa työnjohtajia, tai toimivansa muissa johtotehtävissä. Heidät siis voidaan luokitella hyvin menestyneiksi siirtolaisiksi. Kaivosmiehinä työskennelleistä on vaikea sanoa miten he ylenivät työpaikallaan. Saattoi nimittäin olla, että lapionvarresta porariksi tai muihin tehtäviin ylennetty mies kertoi olleensa ”kaivosmies” koko Kanadassa olonsa ajan.

Työssä ja uralla eteneminen vaikuttaa olleen merkittävämpää miehille kuin naisille. Miehen menestyessä töissä, ja mahdollisesti ansaitessa enemmän rahaa, vaimot saattoivat hoitaa kotia ja lapsia, olla siis kotirouvina. Täytyy muistaa että esimerkiksi vuonna 1965 Kanadan väestölaskennassa 56 % naisista oli kotirouvina,¹⁸⁹ joten suomalaisnaisten jääminen kotiin ei ole yllättävää. Toisaalta oli naisia, jotka tekivät kovasti töitä päästäkseen edes siihen asemaan, jossa oli ollut Suomesta lähtiessään. Tästä esimerkkinä aikaisemmin käsitelty laboranttina työskennelleen naisen tapaus. Erityisesti koulutetuille, mutta kielitaidottomille siirtolaisille menestyminen saattoi

189 CYB, 1967, s. 744, taulu 3, [<http://www66.statcan.gc.ca/cdm4/document.php?CISOROOT=/eng&CISOPTN=6778&REC=27>], luettu 2.2.2010.

olla vaikeampaa kuin vähemmän koulutetuille. Lähtötaso ja odotukset olivat erilaiset.

Esteenä menestymiselle oli monella heikko kielitaito. Maahan saapuneista suomalais-siirtolaisista vain harva osasi englantia. Kanadassa oli panostettu kielen opetukseen, ja se olikin siirtolaisille ilmaista. Tosin kaupunkien ulkopuolella olevien, kuten metsätyömiesten, voi olettaa jääneen opetuksen ulkopuolelle ainakin alkuvaiheessa. Monella oli tuttuja tai sukulaisia, jotka osasivat englantia ja jotka saattoivat toimia tulkkina. Lisäksi suomalaisten keskinäinen apu työn-, ja asuntojen välityksessä helpotti alkuun pääsemistä. Ilman kielitaitoa ei kuitenkaan ollut asiaa paremmin palkattuihin ja kevyempiin töihin. Kielen oppiminen saattoi olla vaikeaa myös työpaikalla, koska esimerkiksi rakennustyömailla kaikki työntekijät saattoivat olla siirtolais-taustaisia. Silloin kaikki olivat kielipuolia, vaikka toisia pystyttiin joten kuten ymmärtämäänkin.¹⁹⁰ Eräs nainen kiteyttää siirtolaiselta vaadittavat ominaisuudet seuraavasti:

”Kahdeksantoista vuotta sitten en ajatellut niitä vaikeuksia, jotka perillä olen joutunut kokemaan, ensin ilman kielitaitoa, joka olisi välttämätön jokaiselle siirtolaiseksi aikovalle. Samoin joku ammatti, sillä uusi ympäristö on aina vaikeampi alkuun pääsy, ja ilman kielitaitoa joutuu aina huonompaan työhön ja palkka tietysti sen mukainen. -

- ”191

Toinen työssä menestymiseen ja työnsaantiin vaikuttanut tekijä oli kansalaisuus. Joihinkin töihin, kuten esimerkiksi valtion virkoihin, ei otettu muita kuin Kanadan kansalaisia. Kansalaisuuden saaminen taas ei ollut mahdollista ennen kuin vasta joitakin vuosia maahan saapumisen jälkeen. Vuoteen 1968 mennessähän suurin osa kyselyyn vastanneista oli ottanut Kanadan kansalaisuuden, tosin ei välttämättä työntekoon liittyvistä syistä. Eräs Suomeen palannut siirtolainen tosin väitti, että suhtautuminen työpaikoilla siirtolaisiin, jotka olivat vaihtaneet kansalaisuutta, oli suopeampi kuin niihin jotka eivät olleet kanadalaisia kansallisuudeltaan.¹⁹² Yleisesti ottaen suomalaiset sijoittuivat aloille, joiden saamiseksi ei kansalaisuutta vaadittu.

190 Eronen 2001, s.

191 TYYH/S/1/2264.

192 TYYH/S/1/5454.

Taulukko 7. Talon ja auton omistaminen.

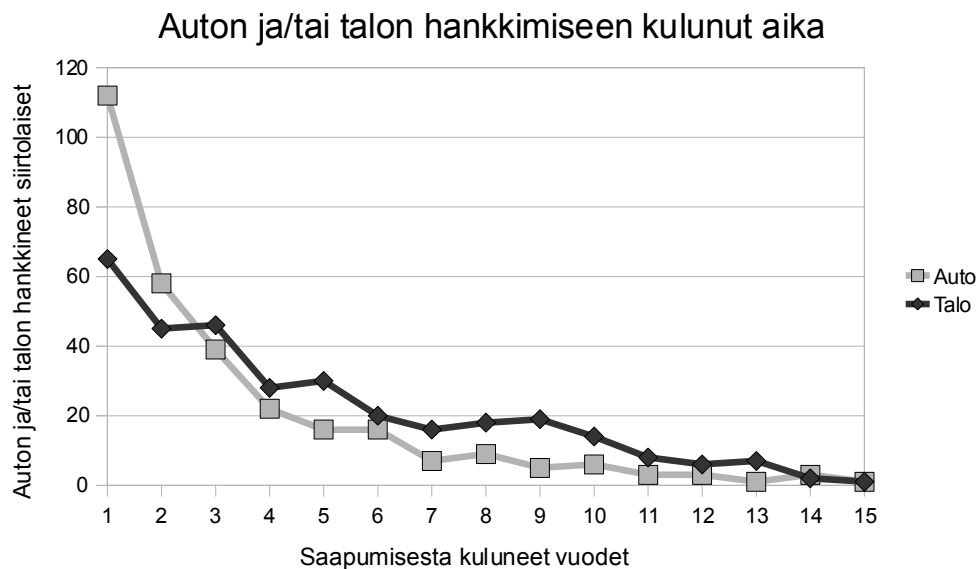
Omistaminen	Oma talo						Oma auto					
	Naiset	%	Miehet	%	Yht.	%	Naiset	%	Miehet	%	Yht.	%
Kyllä	152	82	178	89	330	86	128	69	190	95	318	83
Ei	34	18	21	11	55	14	58	31	9	5	67	17
Yhteensä	186	100	199	100	385	100	186	100	199	100	385	100

Lähde: TYYH/S/1/1-2504.

Kanadansuomalaisista siirtolaisista 86 % omisti tai oli omistanut jossakin vaiheessa elämäänsä Kanadassa talon. Miesten osuus oli hieman naisia suurempi, johtuen ehkä siitä että naiset toisinaan ilmoittivat talon kuuluvan miehelle eikä vaimolle itselleen. Kaikki vaimot eivät tunteneet omistavansa perheen yhteistä taloa. Sama päti autoihin. Lähes jokaisella miehellä oli auto, kun taas naisista vain 69 % ilmoitti omistavansa itse tai perheen kanssa auton. Miesten kohdalla voikin olettaa auton oston tapahtuneen heidän oman työnsä kautta ansaituilla rahoilla, mutta naisten omaisuuden arvioiminen on ongelmallisempaa. Olivatko he ostaneet autonsa miehensä ansaitsemilla vai itse ansaituilla rahoilla?

Auto varallisuuden ja menestyksen merkinä voi olla harhaanjohtava, koska Pohjois-Amerikassa auton omistaminen on enemmän sääntö kuin poikkeus. Monelle siirtolaisellekin auto oli välttämätön hankinta niin pian kuin mahdollista, koska välimatka työpaikan ja kodin välillä saattoi olla hyvin pitkä. Samalla amerikkalaiseen ja kanadalaiseen kulttuuriin kuuluu että myös lyhyet matkat kuljetaan mieluummin autolla kuin kävellen. Toisaalta auton omistamista voi kertoa kyvystä sopeutua vallitsevaan kulttuuriin ja tätä kautta onnistumisena siirtolaisena.

Kuvaaja 3. Auton ja talon hankkimiseen kulunut aika saapumisesta.¹⁹³

Moni siirtolainen pystyi hankkimaan ensimmäisen autonsa jo vuoden kuluttua saapumisestaan Kanadaan, tai jo aikaisemmin. Tämä osoittaa että he sulautuivat pohjois-amerikkalaiseen autokulttuuriin melko nopeasti. Toisaalta auton ostaminen merkitsee myös sitä, että siirtolainen oli pystynyt ansaitsemaan riittävästi ylimääräistä rahaa tekemällä työtä. Ensimmäisen viiden vuoden aikana suurin osa auton ylipäänsä hankkineista oli jo ostanut ensimmäisen autonsa.

Talon hankkiminen ei käynyt yhtä nopeasti kuin auton hankkiminen. Siirtolaisella piti olla riittävän hyvä työpaikka, jotta talon tuomat kustannukset pystyttiin maksamaan. Se, että talot tai asunnot ostettiin kuitenkin melko pian osoittaa, että suomalaiset tekivät lujasti töitä Kanadassa. Yli puolet oli hankkinut oman talon tai asunnon neljässä vuodessa.¹⁹⁴ Eronen kirjoittaa muistelmissaan kuinka he ostivat ensimmäisen asuntonsa tasan kahden vuoden kuluttua maahan saapumisestaan, aivan kuten Kanadaan aikaisemmin muuttanut sukulaisnainen oli ennustanut. Talo maksettiin kiinnelainalla, ja korot olivat melko suuret. Tämä tarkoitti sitä että myös perheen äidin piti käydä kodin ulkopuolella töissä siivoojana, tai ”pölyteknikkona”, kuten Erosten perheessä asia ilmaistiin.¹⁹⁵

Se, että 86 % siirtolaisista oli omistanut tai omisti talon tai asunnon Kanadassa kertoo siitä, että omaa asuntoa arvostettiin paljon. Melkein jokainen halusi sellaisen, ja olihan moni lähtenyt Suomesta juuri huonojen asunto-olojen takia. Kaikkia rahoja ei tarvinnut itsellä olla, vaan asunnon

¹⁹³ TYYH/S/1/1-2504.

¹⁹⁴ TYYH/S/1/1-2504.

¹⁹⁵ Eronen 2001, s. 123.

saattoi ostaa lainalla. Kaikki eivät kuitenkaan ostaneet asuntoa neljässä vuodessa, vaan joiltakin meni pidempään. Syynä saattoivat olla esimerkiksi epävarmat työolot, työpaikan sijainnin vaihtuminen tai naimattomuus; asunto ostettiin vasta naimisiin menon jälkeen.

Tyytyväisyys

Kyselylomakkeissa ei kysytty suoraan kuinka tyytyväisiä tai tyytymättömiä he olivat uuteen kotimaahansa, toisin kuin esimerkiksi australiansuomalaisille tehdyssä kyselytutkimuksessa. Siirtolaisten sanallisista vastauksista voi kuitenkin päätellä joitakin yleisiä tyytyväisyyden ja tyytymättömyyden aiheita. Sen sijaan tarkempaa jaottelua on mahdotonta tehdä, koska monet saattoivat olla tyytyväisiä johonkin samalla kun olivat tyytymättömiä johonkin toiseen asiaan.

Yksi suuri tyytymättömyyden aihe vaikuttaa olleen koti-ikävä. Monet vastaajat viittaavat kärsineensä koti-ikävästä erityisesti alkuvuosina, mutta päässeensä siitä yli totuttuaan elämään Kanadassa. Tähän saattoi kuitenkin kulua useampia vuosia. Ehkäpä koti-ikävän haihtumista tai vähenemistä voisi pitää jonkinlaisena mittarina uuteen kulttuuriin sopeutumisessa. Koti-ikävästä ylitse päässeet siirtolaiset olivat kotiutuneet Kanadaan, eivätkä enää halunneet palata Suomeen asumaan. Moni tosin ilmoitti haluavansa käydä Suomessa vierailulla, mutta harva suunnitteli muuttavansa takaisin pysyvästi. Sopeutumisesta ja koti-ikävän voittamisesta kertoo myös se, että aika moni ilmoitti aikoneensa viipyä Kanadassa ehkä noin viisi vuotta, mutta se aika oli kuitenkin venynyt jo yli 15 vuoteen.

Kielitaidottomuus oli sekä kanadan-, että australiansuomalaisten suurin ongelma. Tämä viittaa siihen että siirtolaiset olivat melko huonosti koulutettuja lähtiessään Suomesta. Koivukankaan mukaan ennen vuotta 1955 lähteneistä siirtolaisista 73 % ja ennen vuotta 1965 lähteneistä 61 % ei ollut opiskellut englantia ollenkaan Suomessa. Australiassa miehet osasivat paremmin englantia kuin naiset, koska joutuivat työelämässä sitä enemmän käyttämään.¹⁹⁶ Saman voi olettaa päteeneen myös kanadansuomalaisiin siirtolaisiin.

Australiansuomalaisten kokemat tyytymättömyyden aiheet olivat muutenkin melko samansuuntaisia. Kielitaidottomuus ja koti-ikävä olivat yleisimpiä vaikeuksia, joita he kertoivat kohdanneensa. Lisäksi he mainitsivat asunto-olosuhteet, ilmaston ja työnsaannin vaikeuden. Kanadansuomalaiset eivät maininneet asunto-olosuhteita lainkaan, johtuen ehkä siitä että Kanadassa on talvisin kylmä, ja taloihin on rakennettava kunnollinen lämmitysjärjestelmä, toisin kuin Australiassa. Kanadansuomalaiset eivät myöskään juurikaan valittaneet Kanadan ilmastosta,

¹⁹⁶ Koivukangas 1975, s. 110.

joka muistuttaa suomalaisia oloja. Australiansuomalaiset sen sijaan kokivat Australian lämpimän ilmaston joko positiivisena tai negatiivisena asiana, enimmäkseen kuitenkin positiivisena.¹⁹⁷

Mihin siirtolaiset sitten olivat tyytyväisiä? Arviointi on hankalaa, koska asiaa ei kysytty suoraan lomakkeissa. Suurin osa kyselylomakkeisiin vastanneista osallistui jollakin tavalla suomalaisyhteisön toimintaan, joka osaltaan lisäsi siirtolaisten tyytyväisyyttä. Myös suomenkielisiä sanomalehtiä ja Suomen tapahtumia seurattiin innokkaasti. Kielitaidon parantuminen ajan kuluessa, pysyvä työpaikka ja oman kodin perustaminen juurruttivat siirtolaisia yhä enemmän uuteen ympäristöön.

Myös lapsilla lienee ollut suuri merkitys sopeutumisessa. Moni ajatteli jäävänsä Kanadaan lasten vuoksi. Siirtolaiset muistivat Suomen sellaisena kuin se oli ollut heidän lähtiessään 1950-luvun alussa, eikä se houkutellut muuttamaan takaisin. Tosiasiassa olosuhteet Suomessakin olivat parantuneet vuosien saatossa. Siirtolaisten lapset kävivät kuitenkin koulunsa Kanadassa, ystäväystyivät kanadalaisten kanssa ja menivät naimisiin kanadalaisten kanssa. He puhuivat sujuvasti englantia, ja osa oli unohtanut tai ei ollut koskaan oppinutkaan puhumaan suomea. Miksi siis palata Suomeen? Siirtolaisvanhemmat eivät hennoneet jättää lapsiaan ja lapsenlapsiaan Kanadaan ja palata itse Suomeen.¹⁹⁸ Siirtolaiset olivat tyytyväisiä lastensa elämään, mikä osaltaan vaikutti heidän omaan tyytyväisyyteensä. Näyttää siltä, että siirtolaiset olivat samaan aikaan tyytyväisiä elämäänsä Kanadassa, mutta ikävöivät silti Suomea ja Suomeen jääneitä ystäviä ja sukulaisia. Eräskin nainen kertoi näin:

*” - - me olemme hyvin tyytyväisiä elämäämme täällä uudessa kotimaassamme. Kotimaan, rakkaan synnyinmaan ikävä tietysti on aina ja ikävöimme omaisiamme ja ystäviämme sinne. ”Oma maa mansikka, muu maa mustikka.”.*¹⁹⁹

Parhaiten Kanadaan jääneiden siirtolaisten elämän kiteytti eräs kyselyyn vastannut mies:

*” - - . Paljon on Canada tarjonnut hyvää, paljon pettymystä, ehkä enempi hyvää.”*²⁰⁰

197 Koivukangas 1975, s. 107. TYYH/S/1/1-2504.

198 TYYH/S/1/1-2504.

199 TYYH/S/1/2197.

200 TYYH/S/1/1815.

Kanada ei ollutkaan sellainen kultamaa kuin jotkut ehkä lähtiessään odottivat, mutta kovalla työllä siirtolainen saattoi siellä pärjätä. Siirtolaiset olivat enemmän tyytyväisiä kuin tyytymättömiä elämäänsä Kanadassa, koska he olivat jääneet sinne asumaan. Muuttoliiketeorian näkökulmasta asuinpaikkana Kanadan positiiviset tekijät olivat voimakkaammat kuin negatiiviset. Siirtolaiset olivat saavuttaneet Kanadassa sen mitä he olivat lähteneet sinne hakemaan, eli työtä ja parempia ehtoja. Muuttoliike pysähtyi suurimmalla osalla vuosina 1945–1960 lähteneiden osalta tähän vaiheeseen, ja he jäivät pysyvästi Kanadaan.²⁰¹

8. Paluumuuttajat

8.1 Paluumuuton voimakkuus ja paluumuuton tutkiminen

Muuttovirta synnyttää aina vastavirran, ja näin kävi myös Kanadaan lähteneiden suomalaisten kohdalla. Paluumuuttotutkimuksessa on tutkittu paluun voimakkuutta, syitä ja seurauksia lähtö- ja paluualueelle. Voimakkuutta on tutkittu erilaisten tilastojen avulla, ja Suomi on niitä harvoja Euroopan maita, joissa on edes jonkinlaista tilastoaineistoa löydettävissä. Aikaisimmat tilastot on koottu henkikirjoista ja laivayhtiöiden matkustajaluetteloista. Tilastokeskus julkaisi vuosien 1894 ja 1939 välisenä aikana tilastoa paluumuuttajista Suomen tilastollisessa vuosikirjassa, mutta nämäkään tilastot eivät olleet kovin luotettavia, koska tilastoinnissa ei mitenkään eroteltu vierailijoita, väliaikaisia palaajia ja pysyviä palaajia.²⁰² Tämän vuoksi esimerkiksi 1900-luvun alussa lähteneiden paluuvirran voimakkuudesta on esitetty kolme eri arvioita. Toivosen mukaan kolmasosa olisi palannut, Keron arvion mukaan palaajia olisi ollut noin yksi neljäsosa lähteneistä ja Virtanen päätyy väitöskirjassaan siihen, että noin viidesosa lähtijöistä palasi.²⁰³

Maahanmuuttajien tilastointi lopetettiin vuonna 1939. Seuraavan kerran heitä alettiin tilastoida 1970-luvulla, kun Ruotsiin lähteneet siirtolaiset alkoivat palata Suomeen. Pohjoismaiden ulkopuolelta saapuvia paluumuuttajia alettiin tilastoida vasta vuonna 1980.²⁰⁴ Canada Year Bookin mukaan myöskään Kanadassa ei olla tilastoitu maasta lähteviä siirtolaisia 1950- ja 1960-luvuilla.²⁰⁵ Tilastoinnin puuttumisesta johtuen Kanadasta palanneiden siirtolaisten määrää on mahdotonta tarkasti sanoa. Arvioiminenkin on vaikeaa, koska mitään yleispätevää paluuprosenttimäärää ei ole

201 Ks. Kuvio 1. Muuttoliike kehänä, s. 8.

202 Korkiasaari 1989, s. 6 ja Virtanen 1979, s. 43.

203 Korkiasaari 1989, s. 6.

204 Korkiasaari 1989, s. 6.

205 CYB, 1967, Emigration, s. 227, [<http://www66.statcan.gc.ca/cdm4/document.php?CISOROOT=/eng&CISOPTR=6778&REC=27>], luettu 2.2.2010.

olemassa. Koivukankaan tutkimista australiansuomalaisista palasi jopa 40 % vuosina 1948–1968 lähteneistä suomalaisista. Ruotsiin 1946 – 1972 muuttaneiden paluuprosentti taas oli noin 33 %.²⁰⁶ Kanadasta palaajia on siis saattanut olla 20 – 40 % lähteneistä, eli 17 000 siirtolaisesta mahdollisesti 3 400–6 800 palasi.²⁰⁷

8.2 Yleisiä syitä paluulle

Paluun syyt ovat luonnollisesti kiinnostaneet tutkijoita samaan tapaan kuin alkuperämaasta lähtöön liittyvät syyt. Paluun syyt ovat samoja kuin lähdön syyt: yleiset ja henkilökohtaiset syyt. Lamakausi ja työttömyys saavat usein siirtolaiset palaamaan kotiseudulleen, koska he ovat yleensä ensimmäisten irtisanottujen joukossa. Paluumuutossa on havaittu samanlaista syklisyyttä kuin siirtolaisuudessa yleensäkin. Syklejä on eri mittaisia. pitkän aikavälin syklit saattoivat kestää vuosikymmeniä. Paluumuuttoaallon syntymiseen saattoi vaikuttaa kriisitilanteet, esimerkiksi sota. Lyhytaikaisemmat, vuosittaiset syklit, vaihtelivat taloustilanteesta riippuen. Talouskasvun aikana siirtolaisia oli paljon ja palaajia vähän, kun taas taloustaantumien aikana siirtolaisia oli vähemmän ja paluumuutto vilkastui. Lisäksi on vuodenaikoihin sidoksissa olevat syklit.²⁰⁸ Esimerkiksi siirtolaiset lähtivät mieluummin keväällä, koska silloin Kanadassa oli tarjolla varmimmin töitä. Toisen maailmansodan jälkeen palanneiden kohdalla syklisyyttä on vaikea mitata, koska ei ole olemassa tilastoja, joista kävisi ilmi heidän paluuajankohtansa. Voisi kuitenkin ajatella, että paluu tapahtui talvikuukausina, jolloin työtä oli vähemmän tarjolla.

Yleisesti ottaen Kanadan talous oli kasvusuunnassa koko tarkastelujakson ajan. Toki väliin mahtui huonompiakin vuosia, jolloin töitä oli ehkä vaikeampi saada, mutta ammattitaitoisilla työntekijöillä ei liene ollut ongelmia. Sen sijaan ammatti- ja kielitaidottomilla suomalais-siirtolaisilla on voinut olla väliaikaisia ongelmia työnsaannin suhteen. Yleisiä syitä siirtolaisten paluulle on vaikea löytää, joten muuttopäätöksen syntymiseen on todennäköisesti vaikuttanut enemmän siirtolaisten henkilökohtaiset motiivit.

206 Koivukangas 1975, s. 24.

207 20 % perustuu Virtasen arvioon 1900-luvun alussa Pohjois-Amerikasta palanneiden määrästä, ja 40 %

Koivukankaan australiansuomalaisten paluumuutosta tekemään arvioon.

208 Virtanen 1979, s. 84-98.

8.3. Paluumuuttajien yhteisiä piirteitä ja siirtolaiseksi lähdön syyt

Ikä, sukupuoli, siviilisääty

Aikaisemmissa tutkimuksissa on pyritty hahmottamaan paluumuuttajien profiilia demografisten muuttajien, kuten iän, sukupuolen, siviilisäädyn ja perheellisyyden suhteen. Mitkä tekijät näyttävät altistavan paluumuutolle? Virtanen havaitsi tutkimuksessaan, että mitä vanhempana ihminen lähti siirtolaiseksi, sitä todennäköisemmin hän myös palasi. Nuoremmat siirtolaiset sopeutuivat todennäköisemmin uuteen ympäristöönsä uudessa maassa. Toisaalta nuorille paluumuuttajille oli tyypillistä väliaikainen paluu takaisin kotimaahan, josta he lähtivät herkästi uudestaan siirtolaiseksi. Kuitenkin yli 50-vuotiaiden paluumuutto oli harvinaista.²⁰⁹ Kyselylomakeaineiston paluumuuttajien keski-ikä oli 37,5 vuotta paluuhetkellä ja suurin palannut ikäluokka oli 30–34-vuotiaiden joukko. Pysyvästi ennen toista maailman sotaa Suomeen palanneista suurimman ikäluokan muodostivat sen sijaan 26–30 -vuotiaat.²¹⁰ Toisen maailmansodan jälkeen lähteneet saattoivat näin ollen olla vanhempia jo lähtiessään, aivan kuten Kanadaan jääneiden siirtolaisten ikäjakauma osoitti.

Aikaisempien tutkimuksien perusteella voi olettaa, että sukupuolen merkitys paluuseen on suuri. Virtasen tutkimuksessa miehet palasivat huomattavasti naisia useammin. Myös Koivukankaan tutkimus viittaa siihen että miehet ovat alttiimpia palaamaan, mutta ero naisten ja miesten välillä ei ollut yhtä suuri kuin Virtasen tutkimuksessa. Virtasen käyttämien esimerkkialueiden miesten paluuprosentti vaihteli 25 % - 30 % välillä, ja naisten vastaava 10 % - 15 % välillä. Koivukankaan käyttämien Australian väestölaskentatietojen mukaan vuosina 1948–1968 lähteneistä miehistä 37 % ja naisista 31 % palasi.²¹¹

Virtasen mukaan naisten paluuprosentti oli pienempi, koska heidän työnsä oli luonteeltaan pysyvämpää, ja naiset sopeutuivat nopeammin uusiin olosuhteisiin. Tähän tutkimukseen käytetyistä 43 kyselylomakkeesta 35 oli miesten vastauksia ja 8 naisten.²¹² Aineiston perusteella näyttää siltä, että miehet palasivat naisia useammin. Aineisto on kuitenkin niin pieni, ettei suuria johtopäätöksiä kannata tehdä. Virtasen ja Koivukankaan tutkimusten perusteella voidaan kuitenkin suuripiirteisesti olettaa, että myös toisen maailmansodan jälkeen siirtolaismiehiä palasi naisia enemmän Kanadasta.

Paluumuuttajien kyselylomakkeeseen vastanneista 63 % oli naimisissa lähtöhetkellä, ja 37 % vastaajista oli naimattomia.²¹³ Palaajat eivät siis poikenneet jääneistä tällä saralla, koska

209 Virtanen 1979, s. 222.

210 Virtanen 1979, s. 119. Ks. Kanadaan jääneiden ikäjakauma s. 14.

211 Virtanen 1979, s. 133-134, Koivukangas 1975, s. 22-23. Osa Australiasta lähteneistä ei palannut Suomeen, vaan lähti esimerkiksi Kanadaan.

212 TYYH/S/1/5001-6268 ja TYYH/S/1/7001-7328.

213 TYYH/S/1/5001-6268 ja TYYH/S/1/7001-7328.

Kanadaan jääneistä 65 % oli naimisissa lähtiessään. On mahdollista, että osa paluumuuttajista lähti Kanadaan yksin ja jätti perheensä Suomeen. Aikaisemmin tämä ei ollut mitenkään poikkeavaa, koska matkaliput olivat hyvin kalliita, eikä köyhällä maalaisväestöllä ollut varaa lähteä koko perheen voimalla uuteen maahan. Usein perhe teki niin, että isä lähti ensin ja töitä löydettyään lähetti matkarahat Suomeen jääneille vaimolle ja lapsille. Lomakevastauksista käy kuitenkin ilmi, että siirtolaiseksi lähdettiin myös koko perheen voimin. Lasten lukumäärää paluumuuttajilta ei tiedusteltu, joten perheiden koosta ei ole tietoa. Aineiston rajallisuus estää jälleen yleistysten tekemisen.

Lähdön syyt

Oliko paluumuuttajilla samat motiivit lähtöön kuin muillakin siirtolaisiksi lähteneillä? Taulukon 8 perusteella näyttää siltä että oli. 43 paluumuuttajasta 42 % lähti taloudellisista syistä, ja 12 % seikkailun halusta. 14 % vastaajista ei osannut tai halunnut sanoa mitään syytä lähdölleen. Ainoa selvä poikkeus on opiskelun takia Kanadaan lähteneet. Kanadaan jääneistä vain 2 % oli alunperin lähtenyt opiskelun takin ulkomaille, kun taas paluumuuttajista 9 % oli lähtenyt opiskelun takia.²¹⁴ Joka tapauksessa syyt ovat hyvin samansuuntaisia kuin Kanadaan jääneillä siirtolaisilla.

Taulukko 8. Paluumuuttajien lähdön syyt.

Lähdön syyt	Vastauksia	%	Lähdön syyt	Vastauksia	%
Avioliitto	0	0	Vierailu	2	5
Paluumuutto	1	2	Seikkailunhalu	5	12
Taloudelliset syyt	18	42	Lasten vuoksi	0	0
Paremmat elinehdot	1	2	Poliittiset syyt	0	0
Sukulaiset / ystävät	2	5	Ei osaa sanoa	6	14
Perheen mukana	1	2	Opiskelu	4	9
Puolison perässä	2	5	Muut syyt	1	2
			Yhteensä	43	100

Lähde: TYYH/S/1/5001-6268 ja TYYH/S/1/7001-7328.

Taloudelliset syyt korostuvat paluumuuttajien aineistossa, koska suurin osa vastaajista oli miehiä. Kuten tämän tutkimuksen alkupuolella havaittiin, taloudelliset syyt ja paremmat elinehdot

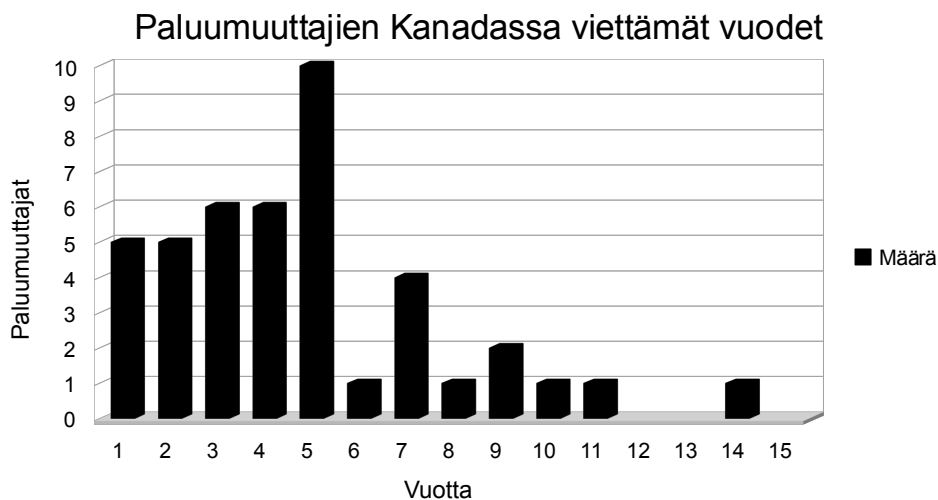
²¹⁴ TYYH/S/1/5001-6268 ja TYYH/S/1/7001-7328. Ks. taulukko 1., s. 17.

olivat tärkeämpiä lähdön motiiveja miehille kuin naisille. Sen sijaan naisille tyypillisiä lähdön syitä, kuten avioliiton solmiminen Kanadassa asuvan henkilön kanssa ja aviopuolison perässä lähteminen, on paluumuuttajien joukossa vähän.

8.4 Paluu ja sen suunnittelu

43 palaajasta 32, eli 74 % vietti Kanadassa viisi vuotta tai vähemmän. Tämä on tyypillistä paluumuuttajille, kuten aiemmissa tutkimuksissa on havaittu. Siirtolainen on paluulle altimmillaan juuri noina viitenä ensimmäisenä vuonna. 1900-luvun alussa palanneiden suurin motiivi siirtolaiseksi lähtemiseksi oli rahan ansaitseminen, ja lähes kaikki suunnittelivat palaavansa takaisin Suomeen. Voidaan siis olettaa siirtolaisten lähteneen paluumatkalle mahdollisimman pian sen jälkeen kun suunniteltu rahasumma oli saatu kasaan. Näin olikin, sillä 60 % paluumuuttajista palasi Suomeen oltuaan siirtolaisena enintään viisi vuotta.²¹⁵ Yksi käytännön syy paluuseen saattoi olla myös passi joka usein haettiin viideksi vuodeksi Kanadaan lähdettäessä. Viiden vuoden jälkeen oli edessä joko passin uusinta tai kotiinpaluu. Suurin osa päätti jäädä, toisen taas halusivat palata, kenties alkuperäisten suunnitelmien mukaisesti.

Kuvaaja 4. Paluumuuttajien Kanadassa viettämä aika

Lähde: TYYH/S/1/5001-6268 ja TYYH/S/1/7001-7328.

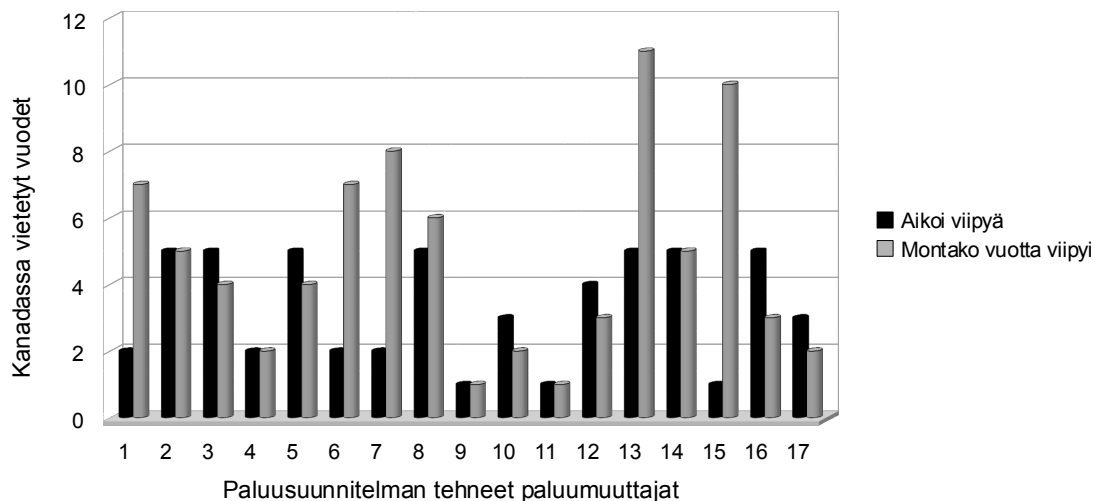
Paluumuuttajista 17 oli tehnyt suunnitelmia paluun suhteen etukäteen. Loput 26 vastaajaa ei

²¹⁵ Virtanen 1979, s. 81.

joko vastannut kysymykseen tai ilmoitti ettei ollut tehnyt suunnitelmia etukäteen, tai ettei ollut tehnyt tarkkaa suunnitelmaa. Virtanen totesi tutkimuksissaan, että harva 1900-luvun alussa lähteneistä oli ajatellut jäädä pysyvästi Pohjois-Amerikkaan. Eli toisin sanoen suurin osa ajatteli palaavansa takaisin joskus, mutta ajankohtaa ei ollut alun perin päätetty. Näin ollen jokaisen siirtolaisen yhtenä vaihtoehtona oli palata takaisin synnyinmaahan. Suurin osa siirtolaisista ei kuitenkaan palannut, vaikka myös Kanadaan toisen maailmansodan jälkeen jääneistä siirtolaisista 34 % ilmoitti suunnitelleensa viettävänsä Kanadassa vain joitakin vuosia. Keskimäärin aiottiin pysyä Kanadassa 4,3 vuotta, mutta yleisimmin suunnitelmana oli ollut asua maassa ainakin viisi vuotta.²¹⁶ Tutkimani paluumuuttajajoukon suunnitelmat siirtolaisuuden kestosta ja todellinen siirtolaisena oloaika jakautuivat seuraavasti:

Kuvaaja 5. Paluusuunnitelman tehneiden suunnittelema ja todellinen Kanadassa vietetty aika.

Palaajien suunnittelema ja todellinen Kanadassa vietetty aika siirtolaisena

Lähde: TYYH/S/1/1-2504.

Kaaviossa on esitetty jokaisen paluusuunnitelman tehneen siirtolaisen, joita tässä aineistossa oli siis yhteensä 17, suunnittelema siirtolaisuuden kesto, ja heidän Kanadassa viettämänsä aika todellisuudessaan. Viisi vastaajista vietti Kanadassa juuri niin pitkän ajan kuin oli suunnitellut, kuuden vastaajan vierailu jäi lyhyemmäksi kuin oli alun perin tarkoitus, ja kuusi viipyi pidempään kuin oli suunnitellut. Se, että vain viisi toteutti alkuperäisen suunnitelmansa ja palasi juuri silloin

²¹⁶ TYYH/S/1/1-2504.

kuin oli aikonutkin kertoo siitä, miten suunnitelmat helposti muuttuivat ajan kuluessa suuntaan tai toiseen.

8.5 Sopeutuminen elämään Kanadassa

Kansalaisuus ja osallistuminen

Siirtolaisen sopeutumisasteella uuteen kotimaahan on merkitystä siirtolaisen harkitessa paluumuuttoa.²¹⁷ Suurin osa paluumuuttajista ei ollut hankkinut Kanadan kansalaisuutta maassa ollessaan. 81 % lomakkeisiin vastanneista oli Suomen kansalaisia, 14 % oli Kanadan kansalaisia ja 5 % ei ilmoittanut kansalaisuuttaan.²¹⁸ Kansalaisuuden saamiseksi oli siirtolaisen oltavat useita vuosia Kanadassa, joten on selvää ettei 1–5 vuotta Kanadassa viettäneet vastaajat olleet voineet hankkia Kanadan kansalaisuutta. Sen sijaan kuudesta Kanadan kansalaisesta viisi oli viipynyt Kanadassa jo 7–11 vuotta. Yksi palaajista oli syntynyt Kanadassa vuonna 1929, joten hän oli jo syntyessään kanadalainen.²¹⁹

Kansalaisuuden vaihtaminen on merkki jonkinasteisesta sopeutumisesta, vaikka on toki mahdollista, että kansalaisuus on vaihdettu vain esimerkiksi jonkin edun tai työn saamiseksi. Tällöin ei ole kyse sopeutumisesta, ja paluun mahdollisuus on edelleen olemassa. Kaikilla kuudella Kanadan kansalaisella oli eri henkilökohtainen syy palata Suomeen. Esimerkiksi yksi oli kokenut avioeron, toisella oli koti-ikävä ja kolmas oli loukkaantunut työtapaturmassa.²²⁰ Varsinaiset syyt olivat siis moninaiset, eikä kansalaistuminen estänyt Suomeen paluuta. Toiset olivat ajatelleen jäävänsä Kanadaan loppuelämäkseen, mutta elämänmuutoksen myötä tuntui kotiinpaluu järkevimmältä vaihtoehdolta. Jotkut olivat ehkä suunnitelleet palaavansa joka tapauksessa, vaikka olivat kansalaisuuden vaihtaneetkin.

Miten siirtolaiset, jotka lopulta palasivat takaisin, näyttivät sopeutuneen elämään Kanadassa? Osallistuivatko he kanadansuomalaisen yhteisön toimintaan? Lehtiä paluumuuttajat tilasivat vaihtelevasti. 43 paluumuuttajasta 23, eli 53 %, tilasi ylipäättänsä jotakin lehteä. Yhteensä nämä 23 tilaajaa tilasivat 31 lehteä.²²¹ Lehtien joukossa oli kanadansuomalaisia lehtiä, kuten Vapaa Sana ja Canadian Uutiset, kanadalaisia englanninkielisiä paikallislehtiä, ja Suomesta tilattuja sanoma-, ja aikakauslehtiä, kuten Ilkka ja Apu-lehti. 47 % paluumuuttajista ei tilannut mitään lehteä Kanadassa ollessaan. Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, etteivätkö he olisi saaneet

217 Virtanen 1979, s. 173-174.

218 TYYH/S/1/5001-6268 ja TYYH/S/1/7001-7328.

219 TYYH/S/1/6027.

220 TYYH/S/1/5001-6268 ja TYYH/S/1/7001-7328.

221 TYYH/S/1/5001-6268 ja TYYH/S/1/7001-7328.

kanadansuomalaisia lehtiä luettavakseen esimerkiksi ystävien luona. Uutiset yhteisistä tapahtumista levisivät kyllä myös puskaradion kautta. Lehden tilaaminen kuitenkin osoittaa kuinka suuri halu on olla perillä yhteisön tapahtumista ja uutisista. Toisaalta epävarmat työolot ja jatkuva muuttaminen paikasta toiseen työn perässä saattoivat hankaloittaa säännöllisen elämän viettoa ja esimerkiksi lehtien tilaamista. Ero Kanadaan jääneisiin siirtolaisiin lehtien tilaamisessa on suuri, sillä pelkästään Vapaata Sanaa tilasi tai oli tilannut 76 % Kanadaan jääneistä. Ylipäätään jotakin lehteä tilanneiden määrä oli vielä suurempi.

Paluumuuttajat osallistuivat melko vähän suomalaisen yhteisön toimintaan. 43 vastaajasta vain yhdeksän, eli vain 21 % kuului kirkkoon, kun jääneistä jopa 60 % ilmoitti osallistuvansa kirkon toimintaan. 5 % kuului työväenyhdistykseen, 1 % raittiusseuraan ja 14 % osallittui johonkin muuhun toimintaan. Lisäksi muutama ilmoitti kuuluneensa johonkin kanadalaiseen ammattiliittoon. Muuhun toimintaan kuului muunmuassa urheiluseura, kuoro ja Finnish Social Club Torontossa.²²² Kaiken kaikkiaan noin 40 % paluumuuttajista osallistui johonkin toimintaan. Kanadaan jääneistä peräti 72 % osallistui suomalaisyhteisön toimintaan.²²³

Luonnollisesti siirtolaisten, jotka asuivat paikkakunnalla jossa oli vähän suomalaisia, oli vaikeampi osallistua suomalaisen yhteisön toimintaan. Oli kuitenkin myös Ontarion kaupungeissa asuvia siirtolaisia, jotka eivät osallistuneet suomalaisyhteisön toimintaan, vaikka siihen olisi ollut mahdollisuus. Kenties heillä ei ollut tarvetta luoda ympärilleen ystäväverkostoa lyhyeksi suunnitellun siirtolaisajan takia, tai sitten he kokivat että heillä oli jo tarpeeksi ystäviä. Monellahan oli ystäviä ja sukulaisia Kanadassa jo etukäteen. Kanadaan jääneistä siirtolaisista korkea osallistumisaktiivisuus kertoo sen, että he olivat päättäneet jäädä maahan pysyvästi ja korvata puuttuvan kotimaankaipuun osallistumalla suomalaisyhteisöjen toimintaan. Aika ja pysyvä jääminen näyttävät olleen merkittäviä osallistumisen kannalta.

Vaikuttiko Kanadassa hankittu kiinteä omaisuus palaamiseen? Näyttää siltä että vaikutti. Aikaisemmin tuli jo ilmi, että suurin osa Kanadaan jääneistä siirtolaisista oli hankkinut oman talon jo neljän vuoden kuluttua Kanadaan saapumisesta. Paluumuuttajista sen sijaan vain kahdeksan vastaajaa ilmoitti omistaneensa kiinteää omaisuutta Kanadassa. Neljä heistä omisti maata, kaksi talon ja yksi auton ja yhdellä oli muuta omaisuutta. 26 vastaajista ilmoitti, etteivät he olleet omistaneet mitään, ja yhdeksän jätti vastaamatta kysymykseen.²²⁴ Vähäinen omistaminen viittaa siihen, että paluun mahdollisuus häämötti koko ajan palanneiden siirtolaisten mielissä, kenties vain

222 TYYH/S/1/5001-6268 ja TYYH/S/1/7001-7328.

223 TYYH/S/1/1-2504.

224 Paluumuuttajien kyselylomakkeessa kohdassa 24 kysyttiin kiinteästä omaisuudesta. Ks. liite 4 Kyselylomake Suomeen palanneille siirtolaisille I.

yhtenä mahdollisuutena tai jo alunperin päätettynä asiana. Toisaalta omistamattomuus saattoi olla merkki huonosta menestymisestä siirtolaisena. Ilman työtä ei ollut rahaa jolla ostaa auto, talo tai vaikka maata. Huono menestyminen taas saattoi ennakoida paluuta takaisin Suomeen.

Kaiken kaikkiaan näyttää siltä, että paluumuuttajat osallistuivat vähemmän yhteiskunnan ja yhteisön toimintaan, he olivat vähemmän sopeutuneita, ja heillä oli vähemmän kiinnityskohtia Kanadassa kuin Kanadaan jääneillä siirtolaisilla. Heillä ei ollut juurikaan omaisuutta Kanadassa, joka olisi sitonut heidät paikalleen. Moni suunnitteli viettävänsä Kanadassa joitakin vuosia ja palaisi sitten kotiin.

Paluumuuttajien ammatit

Mitä ammatteja paluumuuttajat harjoittivat viimeiseksi Kanadassa? Näyttää siltä, että paluumuuttajien ammatit ovat aivan samoja kuin Kanadaan jääneiden siirtolaistenkin. Miehet työskentelivät kirvesmiehinä, rakennustyöläisinä, kaivoksissa ja metsätyöissä. Naisista kaksi oli kotirouvana koko ajan, ja muut kuusi tekivät työtä koko Kanadassa olonsa ajan. Työssäkäyvien naisten osuus on huomattavasti suurempi paluumuuttajien joukossa kuin Kanadaan jääneiden joukossa, mutta paluumuuttajanaisten joukko on niin pieni, ettei siitä voi päätellä juuri mitään.

Taulukko 9. Paluumuuttajien viimeisin työpaikka Kanadassa.

Ammatti	Määrä	%
Kirvesmies	10	23
Rakennusmies	4	9
Kaivosmies	5	12
Metsätyömies	5	12
Kotiapulainen	1	2
Kämpän työntekijä	1	2
Kotirouva	2	5
Teknikko	3	7
Työtön	2	5
Koululainen	2	5
Muu	8	19
Yhteensä	43	100

Lähde: TYYH/S/1/5001-6268 ja TYYH/S/1/7001-7328.

Taulukon 9 perusteella näyttää siltä, että kirvesmiehet oli suurin yksittäinen ammattiryhmä, joka palasi takaisin Suomeen. Taulukosta 5 kävi ilmi, että suomalaismiehistä 12 % aloitti kirvesmiehinä uransa Kanadassa, ja vastaushetkellä heitä oli 15 % kaikista vastanneista miehistä. Kirvesmiehet oli yksi suurimmista suomalaisten ammattiryhmistä Kanadassa, mutta paluumuuttajista he olivat ehdottomasti suurin ryhmä. Eräs kirvesmiehenä työskennellyt kertoi paluuseensa liittyvistä olosuhteista näin:

”Huomasin että suomalaiselle rak.mestarilla ei ole vierasmaalaisena mahdollisuutta saada vastuullisia ja hyvin palkattuja rak.mestarin töitä. Käsitystäni tuki se, että Torontossa oli 10 rak.mestaria Suomesta joiden sijoittuminen 10 maassaolovuoden jälkeen oli yhtä huono kuin omani.”²²⁵

Esimerkki vihjaa, että Torontossa kilpailu rakennusmestarin töistä oli kovaa, ja että vierasmaalaiset siirtolaiset saatettiin ohittaa, vaikka kokemusta ja kielitaitoa olisi löytynytkin. Vaati erityistä sitkeyttä siirtolaiselta, että jaksoi uskoa tulevaisuuteen tällaisissa olosuhteissa.

Kaivosmiehiä ja metsätyömiehiä näyttää olleen palaajien ja jääjien joukossa suurin piirtein yhtä paljon. On mielenkiintoista havaita, että paluumuuttajien joukossa oli kaksi, jotka ilmoittivat olleensa työttömänä Kanadasta lähtiessään. Kanadaan jääneiden siirtolaisten joukossa työttömyys tuli lähinnä esiin puolisoiden kirjoittamista lisätiedoista. Useimmiten vaimot kirjoittivat miestensä työttömyydestä, mutta miehet eivät sitä maininneet. Naiset kertoivat tyypillisesti miten mies oli ollut työttömänä, ja vaimon oli siksi pitänyt mennä myös töihin. Paluumuuttajien osalta työttömyys saattoi olla osasyynä paluuseen, joten heille on ollut tärkeämpää ja ehkä myös helpompaa kertoa työttömyydestä.

Sosio-ekonomisia seikkoja vertailtaessa 1900-luvun alussa lähteneiden joukossa on havaittu paluumuuttajien olleen yleensä sellaisia henkilöitä, joilla oli toivoa työllistymisestä kotimaassa. Esimerkiksi maanviljelijät palasivat muita todennäköisemmin, ja toisaalta maatalon pojat ja tyttäret palasivat tilattomia todennäköisemmin.²²⁶ Valitettavasti kyselylomakkeissa ei kysytty paluumuuttajien työllistymisestä paluun jälkeen, eikä heidän ammateistaan ennen lähtöä ole tietoa. Ainakin niiden, jotka olivat suunnitelleet palaavansa takaisin ansaittuaan tietyn summan rahaa, voisi kuvitella työllistyneen edes kohtuullisesti. Heillä kun oli todennäköisesti jokin tulevaisuuden suunnitelma, jota he päättivät vauhdittaa tekemällä rahaa Kanadassa. Kotiin palattuaan he sitten

²²⁵ TYYH/S/1/7203.

²²⁶ Virtanen 1979, s. 222.

saattoivat toteuttaa suunnitelmansa ja työllisyä esimerkiksi omassa yrityksessä.

8.6 Henkilökohtaiset paluun syyt

Paluumuuttajien henkilökohtaiset motiivit paluuseen ovat tärkeitä, koska ne ovat paluupäätöksen teossa merkittävämmässä osassa kuin esimerkiksi lähtöpäätöstä tehtäessä. Tämä johtuu paluupäätöksen henkilökohtaisesta luonteesta. Lähtöpäätöshän saattoi syntyä pelkästään hetken mielijohdeesta, seikkailunhalusta ja siitä että muutkin lähtivät. Palaajia oli kuitenkin huomattavasti vähemmän, ja siten paluupäätöksen teko oli enemmän kiinni henkilökohtaisista motiiveista.²²⁷

Paluumuuttajilla oli useita syitä palata. 1900-luvun alussa lähteneiden siirtolaisten tyypillisiä vastauksia kysymykseen ”miksi päätitte palata” oli koti-ikävä, työttömyys, sairastuminen tai loukkaantuminen, vierailu vanhassa kotimaassa ja kotimaahan jäänyt perhe. Toisen maailmansodan jälkeen Kanadaan lähteneiden brittisiirtolaisten yleisimmät paluun syyt olivat niin ikään koti-ikävä ja sopeutumattomuus uuteen ympäristöön. Näin siis siitäkkin huolimatta, että briteillä ei ollut ongelmia esimerkiksi kielitaidon kanssa.²²⁸ Myös Australiasta palanneilla suomalaisilla oli samansuuntaisia syitä paluuseen, mutta ilmeisesti taloudellisia syitä ei pidetty niin tärkeinä kuin sosiaalisia syitä, toisin kuin aikaisemmin Pohjois-Amerikasta palanneiden kohdalla oli ollut. Myös Ruotsista palanneiden kohdalla sosiaalisilla tai tunnepohjaisilla syillä oli enemmän painoarvoa kuin taloudellisilla syillä paluupäätöstä tehdessä. 1980-luvun alussa palanneiden ruotsinsuomalaisten tärkein yksittäinen syy paluuseen oli lasten koulutus. Siirtolaiset halusivat lastensa käyvän koulunsa Suomessa eikä Ruotsissa.²²⁹

Kyselylomakkeisiin vastanneista 43 henkilöstä kaksi ei vastannut kysymykseen, ja loput 41 vastaajaa esittivät antoivat 55 syytä lähdölleen. Syyt jakautuivat seuraavasti:

227 Virtanen 1979, s. 171.

228 Virtanen 1979, s. 176.

229 Koivukangas 1975, s. 173-176. Korkiasaari 2000, s. 477.

Taulukko 10. Paluumuuttajien henkilökohtaiset syyt paluuseen.

Paluun syyt	Määrä	%
Koti-ikävä	9	16
Alkuperäinen suunnitelma	10	18
Kielivaikeudet	1	2
Työttömyys	4	7
Lasten koulunkäynti	2	4
Sairastuminen / Loukkaantuminen	7	13
Palasi perheen mukana	2	4
Aviopuolison mukana	2	4
Leskeksi jääminen / Avioero	2	4
Lähti Suomeen vierailulle	3	5
Palasi perheen luokse	4	7
Asioiden hoito Suomessa	3	5
Muut syyt	4	7
Ei osaa sanoa	2	4
Yhteensä	55	100

Lähde: TYYH/S/1/5001-6268 ja TYYH/S/1/7001-7328.

Taulukosta 10 käy selvästi ilmi kolme merkittävintä paluumuuton motiivia: alkuperäisen suunnitelman toteuttaminen, koti-ikävä ja sairastuminen tai loukkaantuminen. Muita syitä olivat muun muassa työttömyys, perheen luokse palaaminen ja muut syyt. Mielenkiintoista on havaita se, että kaksi vastaajista ilmoittaa yhdeksi syyksi lasten koulunkäynnin. Nämä vanhemmat katsoivat tärkeäksi sen, että lapset kävisivät koulunsa Suomessa, eivätkä he halunneet että lapset ”amerikkalaistuisi” kokonaan, kuten eräs paluumuuttaja huolensa ilmaisi.²³⁰ Joidenkin siirtolaisiksi lähteneiden motiivinahan oli juuri päinvastainen seikka, eli lapsille haluttiin taata hyvä koulutus muuttamalla Kanadaan.

18 % vastaajista ilmoitti, että heidän alkuperäinen suunnitelmansa oli ollut palata Kanadasta Suomeen.²³¹ Siirtolaisiksi lähteneiden ja sieltä palanneiden lomakkeita lukiessa jää sellainen vaikutelma, että melko moni suunnitteli palaavansa esimerkiksi viiden vuoden kuluttua lähdestä, jos elämä Kanadassa ei onnistunutkaan niin kuin oli suunnitellut. Verrattuna aikaisempaan siirtolaisryhmään tässä joukossa on paljon alkuperäisen suunnitelmansa toteuttajia. Ennen vuotta

²³⁰ TYYH/S/1/5759.

²³¹ TYYH/S/1/5001-6268 ja TYYH/S/1/7001-7328.

1930 palanneista vain 3,6 % kertoi saavuttaneensa tavoitteensa ja palasi siksi kotiin.²³² Tämäkin kertoo ehkä osaltaan siitä, että paluu oli helppo perustella suunnittelulla.

Koti-ikävä tunti varmaankin jokainen siirtolainen. Jotkut pystyivät voittamaan sen, ja sopeutumaan uuteen kotimaahan, kun taas toiset pitivät sitä yhtenä syynä kotiinpaluuseensa. 16 % lomakkeisiin vastanneista ilmoitti paluumotiiviksi koti-ikävän. Ennen toista maailmansotaa palanneista noin 21 % palasi koti-ikävän takia.²³³ Perheellisillä saattoi riittää että toinen vanhemmista kärsi kovasta koti-ikävästä. Eräs mies kertoi lähtösyökseen sen, että ”*vaimolle tuli kotimaan kaipuu, ja hän lähti ensin Suomeen*”. Sen jälkeen hän selventää tilannetta vielä näin:

*”Vaimo lähti Suomesta kertojan perään Kanadaan 1952, ja hänen mukansa oli perheen kaksi poikaa. Kanadassa syntyi perheen kolmas lapsi, joka oli tyttö. Vuonna 1956 pojat lähtivät sukulaisten luo Suomeen koulunkäyntiä varten. Seuraavana vuonna tuli vaimo tytön kanssa Suomeen ja vuotta myöhemmin kertoja.”*²³⁴

Esimerkin perheen isä oli muuttanut Kanadaan vuonna 1951. Hän oli työskennellyt metsätöissä ja satamassa. Vaimo tuli vuotta myöhemmin Kanadaan, mutta kahden lapsen lähdettyä takaisin Suomeen kouluun, alkoi koti-ikävä vaivata perheen äitiä. Vaimokin muutti takaisin Suomeen, joten miehelle ei jäänyt muuta vaihtoehtoa kuin palata myös, tosin vasta vuoden kuluttua vaimon lähdöstä. Mies ei ollut alunperin ajatellut palaavansa Suomeen, tai ainakaan hän ei ollut asettanut määräaikaa paluulleen.

Sairastuminen tai loukkaantuminen saattoi jopa pakottaa siirtolaisen palaamaan takaisin vasten tahtoaan. Suunnitelmat menivät helposti uusiksi jos loukkaantui esimerkiksi työtapaturmassa. 13 % vastaajista ilmoitti sairastuneensa tai loukkaantuneensa Kanadassa ollessaan ja näin menettäneen työkykynsä.²³⁵ Loukkaantumiset eivät liene olleen harvinaisia, koska erityisesti suomalaismiehet työskentelivät fyysisesti raskaissa töissä, kuten kaivoksissa, metsätöissä ja rakennuksilla. Kaikki melko tapaturma-alttiita töitä. Esimerkiksi eräs vastaajista oli ollut Brittiläisessä Kolumbiassa asentajana ja loukkaantunut työpaikallaan. Hän kertoo näin:

232 Virtanen 1979, s. 176.

233 Ibid.

234 TYYH/S/1/5840. Lainauksessa puhutaan ”kertojasta”, koska lomake on täytetty henkilökohtaisen haastattelun aikana. Haastattelija on täyttänyt lomakkeen ja siksi käyttää haastateltavasta kertoja-nimitystä.

235 TYYH/S/1/5001-6268 ja TYYH/S/1/7001-7328.

”Loukkaannuin 1962 työtaturmassa – olen rullatuolissa. Äiti asui Suomessa oli edullisempaa asua yhdessä. - - Pois en olisi tullut, jos en olisi loukkaantunut!”²³⁶

Mies oli alunperin suunnitellut viipyvänsä siirtolaisena kaksi vuotta, tai jos viihtyisi hyvin niin koko loppuelämänsä. Ilmeisesti mies oli pitänyt elämästä Kanadassa, koska hän ehti viipyä siellä kuusi vuotta kahden sijaan. Sitten yllättävä elämänmuutos pakotti miehen palaamaan takaisin Suomeen, jossa eläminen tuli halvemmaksi yhdessä äidin kanssa. Mies koki onnistuneensa siirtolaisena erinomaisesti, ja todellakin palasi vain pakon edessä. Muuttoliikkeelle alttiina ovat sellaiset ihmiset, jotka olivat juuri kokeneet jonkin elämänmuutoksen. Tällaisia oli paluumuuttajienkin joukossa. Esimerkiksi sairastuminen ja loukkaantuminen ovat tällaisia elämänmuutoksia, samoin kuin avioero tai leskeksi jääminen.

Työttömyys oli yksi syy kotiinpaluuseen, tosin aineiston valossa ei niin merkittävä syy kuin voisi olettaa. Vain 7 % ilmoitti paluun syyksi työttömyyden.²³⁷ Syynä tähän saattaa olla se, että työttömyyttä pidettiin epäonnistumisena eikä sitä haluta mainita, tai pahoin siirtolaisena epäonnistuneet eivät ole vastanneet kyselylomakkeeseen. Toisaalta esimerkiksi Korkiasaari mainitsee ruotsinsuomalaisten paluumuutolla olleen enemmän tekemistä tunnepitoisten syiden kuin taloudellisten syiden kanssa.²³⁸ Tässä valossa työttömyyden vähäisempi merkitys paluuseen ei olekaan niin yllättävä. Seuraavan esimerkin paluumuuttaja oli jopa kaksi vuotta enimmäkseen työttömänä ennen paluuta:

”Kertoja ei ollut minkään alan ammattimies, joten hänen osanaan Kanadan työmarkkinoilla oli apumiehen ammatti. E.m johtui, että huonompien aikojen ollessa se ensimmäisenä ja raskaimmin koski juuri aputyömis asemassa olevia. Niinpä kertojakin oli lopulleen kaksi vuotta työttömänä tai vallan lyhyt aikaisesti työssä.”²³⁹

Mies oli ollut aikaisemminkin siirtolaisena, vuosina 1928–1948. Takaisin Kanadaan hän lähti jo parin vuoden päästä paluustaan, vuonna 1950. Mies sinnitteli toisella kertaa yhdeksän vuotta siirtolaisena, mutta palasi lopulta parin vuoden työttömyyskauden jälkeen kotiin. Työttömyys ei kuitenkaan ollut miehen oman tulkinnan mukaan ainoa syy paluuseen, vaan siihen vaikutti myös

236 TYYH/S/1/5147.

237 TYYH/S/1/5001-6268 ja TYYH/S/1/7001-7328.

238 Korkiasaari 2000, s. 477. Myös Koivukangas (1975) mainitsee samasta asiasta, s. 176.

239 TYYH/S/1/5331.

Suomessa odottava perhe. Miehen huono menestys toisella kerralla osoittaa sen, kuinka koulutuksella oli merkitystä uralla etenemisessä. Tällä miehellä ei ollut minkäänlaista koulutusta, joten hän teki koko ikänsä apumiehen töitä. Toisella kerralla epäonnistumiseen saattoi vaikuttaa myös miehen jo melko korkea ikä, olihan hän syntynyt vuonna 1896. Lähtiessään vuonna 1950 mies oli 54-vuotias ja palatessaan vuonna 1959 jo 63-vuotias.²⁴⁰ Kukapa palkkaisi 60-vuotiaan siirtolaisen apumieheksi, kun nuorempia ja voimakkaampia oli tarjolla?

Ennen toista maailmasotaa palanneista noin 15 % ilmoitti palanneensa työttömyyden takia,²⁴¹ mutta syitä verratessa on otettava huomioon maailmantaloudellinen tilanne. Näille aikaisemmin palanneille siirtolaisille taloudelliset syyt olivat merkittävämpiä, koska vuonna 1929 maailmantalous sukelsi koko seuraavan vuosikymmenen kestäneeseen lamaan. He olivat siis enemmän poikkeus kuin sääntö paluumuuttoliikettä arvioitaessa. Toisen maailmansodan jälkeen tunnepitoisten paluusyyt näyttävät olleen merkittäviä myös Kanadasta palanneiden keskuudessa. Siitä kertovat sellaiset syyt kuin koti-ikävä, paluu perheen luokse ja lasten koulun käynti. Esimerkiksi Australiasta palanneiden paluusyitä selvitettyäessä 73 % ilmoitti Suomeen vetävien tekijöiden olleen tunnepäisiä, kuten esimerkiksi sukulaisuussuhteet, koti-ikävä tai yksinäisyys.²⁴² Kanadansuomalaisista kukaan ei maininnut yksinäisyyttä, joka saattaa johtua suomalaisyhteisön olemassa olosta. Australiassa ei ollut yhtä isoa ja tiivistä yhteisöä.

Talous- ja tunneperäiset paluun syyt luokitella myös työntäviksi ja vetäviksi tekijöiksi Leen muuttoliiketeorian mukaisesti. Työttömyyden, sairastumisen ja loukkaantumisen sekä kielivaikeuksien voisi ajatella työntävän siirtolaista pois maasta, kun taas koti-ikävä, lasten koulunkäynti ja Suomessa odottava perhe vetivät siirtolaista takaisin kotiin. Toisaalta Kanadaan jäisi mahdollisesti paremmat ansiomahdollisuudet, pienemmät verot ja ystäviä, kun taas tulevaisuus Suomessakin saattoi olla hämärän peitossa. Paluumuuttajien kohdalla vaa'assa painoivat enemmän Suomeen vetävät tekijät kuin Kanadaan vetävät tekijät.

8.7 Paluumuuttajien elämä Suomessa

Siirtolaisilla oli vaikeuksia sopeutua uuteen kotimaahan, mutta myös paluumuuttajilla saattoi olla ongelmia sopeutua elämään Suomessa. Työn saanti, ja tyytyväisyys elämään ylipääntensä vaikuttivat sopeutumiseen. Kyselylomakkeita, joissa kysyttiin tyytyväisyydestä elämään nykyisessä

240 TYYH/S/1/5331.

241 Virtanen 1979, s. 176.

242 Koivukangas 1975, s. 176.

kotikunnassa ja paluumuuttajien kohtaamia sopeutumisongelmia on vain kuusi kappaletta, mutta niistä kuudesta vastaajasta suurin osa vastasi viihtyvänsä hyvin tai kohtalaisesti kotikunnassaan. Vain yksi ilmoitti viihtyvänsä huonosti.²⁴³ Ennen vuotta 1930 Pohjois-Amerikasta palanneista yli 90 % viihtyi hyvin tai kohtalaisesti kotikunnassaan. Tämä viittaa siihen, että paluumuuttajat olivat yleensä tyytyväisiä elämäänsä paluun jälkeen, mikä taas osaltaan vaikutti entisten siirtolaisten halukkuuteen lähteä uudestaan siirtolaisiksi. Mitä tyytyväisempiä paluumuuttajat olivat elämäänsä Suomessa, sitä todennäköisemmin he jäivät Suomeen.

Kolme vastaajista kertoi kohdanneensa jonkinlaisia sopeutumisvaikeuksia:

”Tulot eivät tahtoneet riittää peittämään menoja. Olimme tottuneet runsaampaan rahankäyttöön.”²⁴⁴

”En tiennyt että jäädäkö vai lähteä. - -”²⁴⁵

”Rakennusalan työtavat olivat poissaollessani suuresti muuttuneet ja otti aikansa ennen kuin oli ajan tasalla omassa ammatissa.”²⁴⁶

Ongelmat liittyivät rahankäyttöön ja ammatilliseen osaamiseen, sekä epätietoisuuteen siitä pitäisikö muuttaa takaisin Kanadaan. Ongelmat rahan käytössä voivat johtua pienemmästä palkasta ja korkeammasta verotuksesta. Ensimmäisen esimerkin perhe oli tottunut leveämpään elämään. Toisen esimerkin miehellä oli halu lähteä takaisin Kanadaan, vaikka olikin loukkaantumisen takia pyörätuolissa. Kolmannen esimerkin mies oli työskennellyt Kanadassa rakennuksilla ja ollut rakennusmestarinakin, mutta siitä huolimatta hänellä oli aluksi vaikeuksia uusien työtapojen kanssa Suomessa. Australian suomalaisilla oli jokseenkin erityyppisiä ongelmia: asunnon saanti ja kodin perustaminen oli suurin ongelma, vaikka suurin osa oli kuvitellut työnsaannin olevan ongelmista suurin.²⁴⁷ Aiemmin Pohjois-Amerikasta palanneiden keskuudessa suurimmalla osalla ei ollut mitään vaikeuksia sopeutua, mutta joillekin tuotti ongelmia työnsaanti ja taloudellinen tilanne, sekä

243 TYYH/S/1/7001-7328. Kysymys numero 18. Kyselylomakkeita on olemassa 328 kappaletta, mutta vain kuusi niistä on 1945-1960 Kanadaan siirtolaisiksi lähteneiden palauttamia.

244 TYYH/S/1/7008.

245 TYYH/S/1/7044.

246 TYYH/S/1/7203.

247 Koivukangas 1975, s. 176.

hiljaisempi elämänmeno, mihin oli siirtolaisena ollessa tottunut.²⁴⁸

Paluumuuttajien sopeutumista elämään Suomessa helpottivat myös Kanadassa kokoon saadut säästöt. Niiden avulla oli helpompi aloittaa elämä jälleen alusta Suomessa. Paluumuuttajista 51 % ilmoitti säästäneensä Kanadassa rahaa, ja 49 % ilmoitti ettei säästöjä ollut tai kysymykseen ei ollut vastattu.²⁴⁹ Vastaamatta jättäminen viitanee huonoon menestykseen siirtolaisena, ja siihen ettei säästöjä palatessa ollut. 1900-luvun alkuvuosikymmeninä palanneista jopa 80 % ilmoitti palanneensa säästöjen kanssa. Uusista paluumuuttajista 50 % ilmoitti siis säästäneensä rahaa Kanadassa, mutta 63 % vastaajista tunsivat onnistuneensa siirtolaisena vähintään kohtalaisesti, kuten taulukosta 11 käy ilmi. Joko onnistuminen miellettiin osittain muuna kuin taloudellisena menestymisenä, tai sitten säästäminen miellettiin suurien summien omistamisena. Toisaalta jotkut saattoivat kaunistella totuutta, ja arvioida menestymisensä olleen kohtalaista tai jopa hyvää, vaikka taloudellista menestystä ei tullutkaan.

Taulukko 11. Miten käynti siirtolaisena paluumuuttajien mielestä onnistui.

Onnistuminen	Kappaletta	%
Erittäin hyvin	6	14
Hyvin	15	35
Kohtalaisesti	6	14
Huonosti	5	12
Erittäin huonosti	2	5
Ei vastannut	9	20
Yhteensä	43	100

Lähde: TYYH/S/1/5001-6268 ja TYYH/S/1/7001-7328.

Mihin paluumuuttajat käyttivät säästämänsä rahat? Kyselylomake aineiston perusteella on vaikea tähän kysymykseen, koska peräti 64 % vastaajista jätti vastaamatta tähän kysymykseen. Kysymys koettiin mahdollisesti liian henkilökohtaiseksi, eikä siihen sen takia haluttu vastata. Joka tapauksessa niistä muutamasta vastauksesta, joita tähän aineistoon on saatu, nousee esiin hyvin samanlaisia rahan käytön kohteita kuin aikaisemmilla palaajilla. Paluumuuttajat ostivat itselleen talon, asunnon tai maatilan, tai käyttivät säästönsä omaisuutensa kunnostamiseen. Jotkut ostivat lisää maata ja jotkut kertoivat päässeensä elämän alkuun pienillä säästöillään.²⁵⁰ Ennen vuotta 1930

248 Virtanen 1979, s. 197.

249 TYYH/S/1/5001-6268 ja TYYH/S/1/7001-7328.

250 TYYH/S/1/5001-6268 ja TYYH/S/1/7001-7328.

siirtolaisiksi lähteneistä paluumuuttajista yli 80 % käytti säästönsä aivan samanlaisiin tarkoituksiin.²⁵¹

Oliko siirtolaisuudesta jotain muutakin kuin taloudellista hyötyä? 79 % vastaajista oli sitä mieltä, etää siirtolaisuudesta oli hyötyä, ja nämä vastaajat arvioivat hyödyiksi 42 asiaa. 48 % vastaajista koki maailmansa avartuneen ja saaneensa arvokasta elämän kokemusta siirtolaisena olemisesta. 36 % mielestä kielitaidon kohentuminen oli positiivinen seuraus siirtolaisuudesta. Muita hyviä seurauksia oli ammatillinen kokemus ja koulutus.²⁵² Aikaisempina vuosikymmeninä lähteneiden kokemukset olivat samanlaisia. Maailmankuvan avartuminen, elämän kokemus ja kielitaito oli noin 90 % mielestä siirtolaisuudella saavutettuja hyötyjä, kun tässä aineistossa ne kattoivat 84 %. Myös aikaisemmin lähteneet mainitsivat ammatillisen kokemuksen ja koulutuksen tärkeiksi. Lisäksi he mainitsivat aviopuolison tapaamisen ja sen kuinka he osasivat nyt arvostaa elämää Suomessa, sekä hyvät muistot.²⁵³ Myös Australian suomalaiset olivat enimmäkseen tyytyväisiä matkaansa Australiaan. Heistä suurin osa olisi lähtenyt siirtolaiseksi myös siinä tapauksessa, että he olisivat lähtiessään tienneet samat asiat Australiasta kuin sieltä palatessaan.²⁵⁴

Taulukko 12. Siirtolaisuuden muut kuin taloudelliset hyödyt paluumuuttajien mielestä.²⁵⁵

Hyödyt	Määrä	%
Kielitaito	15	36
Maailma avartui, elämän kokemus	20	48
Ammatillinen kokemus	2	5
Koulutus	3	7
Muu	2	5
Yhteensä	42	100

Kaiken kaikkiaan siirtolaisuudesta oli sekä taloudellista, että muunlaista hyötyä. Vaikka taloudellista hyötyä oli saavuttanut oman kertomuksensa mukaan noin puolet paluumuuttajista, niin 63 % koki menestyneensä vähintään kohtalaisesti siirtolaisena, ja 79 % vastaajista koki siirtolaisuuden antaneen heille muuta kuin taloudellista hyötyä. Tästä voi päätellä, että

251 Virtanen 1979, s. 195.

252 TYYH/S/1/5001-6268 ja TYYH/S/1/7001-7328.

253 Virtanen 1979, s. 206.

254 Koivukangas 1975, s. 177.

255 TYYH/S/1/5001-6268 ja TYYH/S/1/7001-7328.

paluumuuttajat kokivat siirtolaisuuden olleen enimmäkseen positiivinen kokemus, vaikka nämä siirtolaiset eivät olleet jääneetkään siirtolaisiksi. Tämä taas viittaa siihen, että paluumuuttoon vaikuttivat enemmän Suomen vetävät tekijät kuin Kanadan työntävät tekijät.

9. Yhteenveto

Tässä tutkimuksessa on seurattu vuosina 1945–1960 Suomesta Kanadaan lähteneiden siirtolaisten matkaa Kanadaan, elämää Kanadassa ja paluuta takaisin Suomeen. Tutkimuksen selkärangan on muodostanut muuttoliikkeen kehä, joka perustuu Everett S. Leen muuttoliikkeen veto- ja työntöteoriaan. Muuttoliikkeen kehä alkaa muutosta pois alkuperäiseltä asuinseudulta, tässä tapauksessa Suomesta. Seuraava vaihe on sopeutuminen uuteen maahan, ja mahdollinen pysyvä jääminen aloilleen, jolloin myös muuttoliikkeen kehä pysähtyy. Jos siirtolainen sopeutuu uuteen elämäänsä hyvin, hän ei todennäköisesti muuta takaisin kotimaahansa. Sen sijaan huonosti sopeutuneet todennäköisesti palaavat takaisin, ja näin jatkavat etenemistä muuttoliikkeen kehällä. Paluumuuttajillakin on edessään jälleen sopeutumisvaihe kotiin palauttuaan. Kaikki eivät sopeudu uudestaan vanhaan elämäänsä, vaan he muuttavat uudestaan. Kehä voi jatkua loputtomiin, mutta suurin osa tyytyy muuttamaan vain kerran.

Tutkimuksen lähteen muodostavat Turun yliopiston yleisen historian laitoksen vuosina 1968, 1969 ja 1974 keräämät kyselylomakkeet. Vuoden 1968 kyselyyn ovat vastanneet Suomesta lähteneet siirtolaiset, ja vuosien 1969 ja 1974 kyselyihin ovat vastanneet Suomeen palanneet siirtolaiset. Tässä tutkimuksessa käytettyjen kyselylomakkeiden vastaajat ovat lähteneet Suomesta Kanadaan vuosien 1945–1960 välisenä aikana. Lomakeaineiston edustavuudessa on aina omat ongelmansa, koska kyselyihin vastaavat henkilöt eivät ole satunnaisesti valikoituneita. Tässä tutkimuksessa käytetty aineisto edustaa kuitenkin Kanadaan lähteneitä siirtolaisia hyvin, jos verrataan Kanadaan lähteneiden suomalaissiirtolaisten suhteellisia lähtövuosia kyselylomakkeisiin vastanneiden suhteellisiin lähtövuosiin. Myös esimerkiksi sukupuolten edustus on todennäköisesti lähellä oikeaa suhdetta, mutta sen sijaan lähtöhetkellä naimisissa olleet ja perheelliset ovat vastauslomakkeissa yliedustettuina. Muina lähteinä on käytetty virallisia tilastoja, ja yhtä muistelmateosta.

Toisen maailmansodan jälkeinen muuttoliike Kanadaan oli suuren Pohjois-Amerikan siirtolaisuuden jälkimaininkeja. Pohjois-Amerikka oli vetänyt siirtolaisia Euroopasta 1800-luvun alkupuolelta saakka, ja Suomeen siirtolaisuusilmiö rantautui 1800-luvun loppupuolella saavuttaen

huippunsa 1900-luvun alkuvuosikymmeninä. 1930-luku oli laman vuosikymmen, ja myös Kanada sulki ovensa siirtolaisilta. Vuosina 1930–1945 siirtolaisuus Atlantin yli oli hyvin vähäistä lamakauden ja sotien vuoksi. Toisen maailmansodan päätyttyä siirtolaiseksi lähteminen kävi jälleen mahdolliseksi, ja sadat tuhannet suomalaiset niin tekivätkin. Nyt kohteena ei enää ollut Pohjois-Amerikka vaan Ruotsi. Ruotsin ohella merkittäviä, mutta huomattavasti pienempiä kohteita olivat Kanada ja Australia. Vuosina 1945-1960 Suomesta Kanadaan lähti noin 17 000 siirtolaista.

Mikä sai muuttoliikkeen alkamaan? Ensinnäkin on otettava huomioon olosuhteet lähtö- ja kohdemaassa. Suomi oli sodan jälkeen köyhä maa, jossa kaikki oli kortilla. Työtäkin oli niukasti. Asunnoista oli huutava pula ja poliittiset olot olivat epävarmat Neuvostoliiton voitettua sodan, ja maiden välien ollessa vielä vakiintumattomat. Kanadassa sen sijaan meni sodan jälkeen hyvin. Se onnistui muuttamaan sotateollisuustuotantonsa rauhan ajan tuotannoksi erinomaisesti, ja maan talous kasvoi hurjaa vauhtia. Maassa alkoi rakennemuutos, jonka seurauksena kaupunkeja rakennettiin kiihtyvällä tahdilla. Pulaa tuntui olevan vain työntekijöistä, joten eurooppalaisia rohkaistiin muuttamaan Kanadaan. Suurempi väestö merkitsi samalla suurempia markkinoita, joten siirtolaisten nähtiin kohentavan Kanadan talouselämää kaikin tavoin. Yleiseltä tasolta tarkasteltuna muuttoliike lähti käyntiin, koska lähtömaassa ei ollut työtä eikä rahaa, ja kohdemaassa oli tarjolla molempia.

Entäpä siirtolaisten henkilökohtaiset syyt lähtöön? Jokainen siirtolainen on kuitenkin yksilö, joka tekee päätöksensä omista lähtökohdistaan. Taloudelliset syyt ja parempien elinehtojen hakeminen olivat yleisin syy lähtöön. Yhteensä nämä syyt kattoivat 46 % kaikista siirtolaisten kertomista lähtösyistä. Myös poliittiset syyt mainittiin yhtenä lähdön syynä, tosin sen merkitys lähtöön on melko vähäinen. 13 % ilmoitti lähteneensä seikkailunhalusta. Kun muuttoliikeilmiö kasvaa tarpeeksi suureksi on joukossa väistämättä seikkailijoita, jotka lähtevät, koska näkevät muidenkin lähtevän. Näyttää siltä, että yleiset ja henkilökohtaiset syyt olivat samoja noin puolella siirtolaisista. Taloudelliset ja poliittiset syyt kattoivat 53 % siirtolaisten syistä. Muut syyt lähtöön olivat henkilökohtaisempia luonteeltaan. Naisten ja miesten eroavaisuudet lähdön syiden osalta ovat selvät. Miehet lähtivät ennimmäkseen taloudellisista syistä tai seikkailunhalusta, kun taas naiset lähtivät niiden ohella myös sosiaalisista syistä. Naisille oli tyypillistä lähteä Kanadaan vain vierailulle, mennäkseen naimisiin, tai seuratakseen miestänsä.

Siirtolaiseksi lähteneiden tyypillisiä piirteitä olivat lähteminen maaseudulta, ja erityisesti Pohjanmaan alueelta. Pohjanmaalta oli kotoisin myös pääosa ennen vuotta 1930 lähteneistä siirtolaisista, mutta tässä jälkimmäisessä ryhmässä on pohjalaisten osuus selvästi vähentynyt. Uudeltamaalta lähti yhä enemmän, samoin kuin isoista kaupungeista, kuten Helsingistä ja Tampereelta. Naisten ja miesten osuudet lähtijöistä jakautuivat melko tasan: naisia oli 48 % ja

miehiä 52 %. Aikaisempaan siirtolaisjoukkoon verrattuna naisten osuus siirtolaisista oli kasvanut selvästi. Lähtijöiden keski-ikä oli 30,7 vuotta, ja suurin ikäryhmä oli 25–29-vuotiaat. Aikaisempaan siirtolaisjoukkoon verrattuna Kanadaan lähtijät olivat vanhempia kuin edeltäjänsä. Vastaajista suurin osa, eli 65 % oli naimisissa lähtiessään, mikä ei ole yllättävää kun otetaan huomioon siirtolaisten ikä. Melko iäkkäät lähtijät olivat ehtineet jo perustaa perheen Suomessa ennen lähtöään.

Leen mukaan muutto osuu usein johonkin elämän taitekohtaan, kuten työelämään siirtymiseen, työttömäksi jäämiseen, kotoa pois muuttamiseen, avioerotilanteeseen tai leskeksi jäämiseen. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että toisen maailmansodan jälkeen lähteneet siirtolaiset olivat jo lähtiessään melko vakiintuneita: iältään yli 25-vuotiaita, naimisissa, työssä käyviä ja perheellisiä. Sen sijaan monella saattoi olla ongelmia saada työtä, ja sitä kautta elättää itsensä ja perheensä. Maaseudulta lähteneistä moni valitti oman maatilan olleen niin pienen, ettei se enää elättänyt perhettä. Taloudelliset ongelmat nousivat jälleen esiin vahvana tekijänä lähtöpäätöstä tehtäessä. Olisi myös mielenkiintoista selvittää kuinka monella lähteneistä miehistä oli vaikeuksia sopeutua yhteiskuntaan rintamalta palattuun, ja oliko sillä vaikutusta päätökseen lähteä siirtolaiseksi.

Miten siirtolaiset sopeutuivat elämään Kanadassa? Vuoteen 1968 mennessä Kanadaan 1945–1960 lähteneistä siirtolaisista 70 % oli ottanut Kanadan kansalaisuuden. Yli puolet siirtolaisista oli ollut maassa jo yli 15 vuotta, ja suuren kansalaistumisprosentin valossa näyttää siltä, että heistä suurin osa oli päättänyt jäädä pysyvästi Kanadaan. 1900-luvun alussa tulleet siirtolaiset vaihtoivat kansalaisuutta huomattavasti hitaammassa tahdissa. Siihen verrattuna tämä uudempi joukko on ollut innokkaampaa vaihtamaan kansallisuuttaan. Kansalaisuuden innokas vaihto saattaa olla merkki uusien siirtolaisten halusta jäädä pysyvästi asumaan Kanadaan.

Puolison valinnassa uudet siirtolaiset muistuttivat paljon vanhoja siirtolaisia. Suurin osa valitsi puolisonsa suomalaisten joukosta. Suurin osahan oli jo itseasiassa naimisissa saapuessaan Kanadaan, jolloin puoliso luonnollisesti oli useimmiten suomalainen. Kanadassa avioituneista 70 % avioitui suomalaisen kanssa. Puolison kansallisuudella on merkitystä sopeutumisessa, koska toista kansalaisuutta edustava puoliso on siirtolaisen vahva kontakti toiseen kulttuuriin, ja näyttää siltä että suomalaiset olivat tässä suhteessa melko huonosti sopeutuneita. Toisaalta puolisoiden suomalaisuus kertoo myös siitä, että suomalaisyhteisö oli melko suuri tuohon aikaan. Vielä 1950 – luvulla oli mahdollista avioitua suomalaisten kanssa, kun taas esimerkiksi 1960-luvulta eteenpäin suomalaisnaiset avioituivat yhä useammin jonkun muun kuin suomalaisen kanssa.²⁵⁶

Jos suomalaisten sitoutuminen kanadalaiseen kulttuuriin näyttää olleen kohtalainen, niin heidän osallistumisensa ja sitoutumisensa kanadansuomalaiseen kulttuuriin näyttää olleen vahva. Suurin osa siirtolaisista tilasi jotakin kanadansuomalaista lehteä, useimmiten Vapaata Sanaa.

256 Leinonen 2001, s. 57.

Lehtien kautta uudet siirtolaiset pääsivät sisään kanadansuomalaiseen yhteisöön ja tutustuivat myös kanadalaiseen kulttuuriin. Lehtien kautta saattoi seurata myös Suomen tapahtumia.

Suomalainen yhteisö tarjosi uusille tulokkaille monenlaista virikettä. Oli kirkkoja, työväenyhdistyksiä, osuustoimintaa, Kalevaisten salaseuraa ja muuta. Näistä uudet siirtolaiset tunsivat omakseen eniten kirkon. Peräti 60 % ilmoitti kuuluvansa kirkkoon Kanadassa. Aikaisemmista siirtolaisista vain murto-osa oli kuulunut kirkkoon. Sen sijaan aikasempia siirtolaisia kiinnostanut työväenaate ei innostanut uusia suomalaistulokkaita lainkaan. Syyt tähän ovat selvät. 1900-luvun alussa työväenaate oli voimakkaimmillaan, ja Kanadaan lähti paljon sosialisteja Suomen sisällissodan jälkeen. Kanadassa työväenaatteella oli erityisen paljon suomalaiskannattajia. Toisen maailmansodan jälkeen Suomesta saapuneiden siirtolaisten poliittiset mielipiteet olivat sen sijaan oikeistolaisia, joten työväenaatteen värittämä toiminta ei heitä kiinnostanut. Uusien siirtolaisten myötä sosialistien asema yhteisössä heikkeni, ja porvarilliset aatteet ja toiminta vahvistui. Tästä esimerkkinä Kalevaisten juurtuminen Kanadaan ja esimerkiksi Aseveliliiton toiminnan vilkastuminen.

Kanadan suomenkielisten sanomalehtien ja suomalaisyhteisön vaikutus sopeutumiseen saattoi olla myönteinen tai kielteinen. Jos siirtolainen jäi liikaa suomenkielisen yhteisön piiriin, saattoi se hidastaa sopeutumista valtakulttuuriin. Miehet todennäköisesti olivat enemmän kontaktissa kanadalaisten kanssa, koska he kävivät naisia enemmän töissä. Toisaalta Kanadan valtio tarjosi ilmaista kielikoulutusta siirtolaisille, joten myös naisilla oli mahdollisuus oppia englantia, ja näin saada kontakti myös kanadalaiseen kulttuuriin. Todennäköistä on, että uusille siirtolaisille oli kanadansuomalaisesta yhteisöstä enemmän hyötyä kuin haittaa, koska yhteisö ei ollut enää niin suuri, että täydellinen eristäytyminen valtakulttuurista olisi ollut mahdollista.

Suurin osa siirtolaisista lähti Kanadaan tekemään työtä ja ansaitsemaan rahaa, aivan kuten edellinen siirtolaissukupolvikin. Miehet aloittivat työnteon useimmitten metsätöissä ja kaivoksissa, mutta vuoteen 1968 mennessä suurin oli siirtynyt pois metsätöistä rakennustöiden pariin. Naisista monet olivat kotirouvina saavuttuaan Kanadaan, ja yhä useampi siirtyi kotirouvaksi ajanjakson aikana. Naimisiin meno ja perheen perustaminen ajoi naiset kotiin. Työssäkäyvät naiset tekivät monenlaisia töitä, eikä mikään ammattiryhmä noussut ylitse muiden. Tyypillisesti naiset työskentelivät siivoojina, emäntänä metsäkämpillä ja opettajina. Aikaisempaa naissiirtolaispolvea työllistänyt kotiapulaisuus sen sijaan ei kiinnostanut uutta naissiirtolaisjoukkoa.

Työssäkäyville siirtolaisille kielitaidon puute oli suurin ongelma, ja siitä syystä moni aloitti työnteon sellaisissa töissä, jossa ei kielitaitoa tarvinnut. Miehillä tällaisia töitä olivat juuri metsätyöt, apumiehen hommat rakennuksilla ja kaivostyöt. Naisille tyypillisiä töitä oli siivoaminen ja kotitaloustyöt. Koulutuksella ja työkokemuksella ei työnhaussa ollut niin kauan mitään

merkitystä kun kielitaito oli huono. Suomessa kevyempään työhön tottuneelle koulutetulle siirtolaiselle ruumiillinen työ saattoi tuntua hyvin raskaalta. Toisilta kesti vain pari vuotta kielen opettelussa, mutta jotkut saivat raataa huonosti palkatussa ruumiillisessa työssä yli kymmenen vuotta ennen kuin pääsi koulutustaan vastaavaan työhön Kanadassa. Toisaalta koulutettuna ja kielitaitoisena ei työnsaannissa ollut ongelmia. Toinen siirtolaisten työelämään vaikuttanut tekijä olivat onnettomuudet. Erityisesti miehet työskentelivät fyysisesti raskaissa ja vaarallisissa töissä, ja loukkaantumisia tapahtui. Siirtolaiset saivat työkyvyttömyyskorvausta Kanadan valtiolta, mutta miesten ansioiden loputtua naisten oli lähdettävä töihin. Naisten työssäkäyntiin vaikuttivat myös miehen työttömyyskaudet, avioero ja leskeksi jääminen.

Kaiken kaikkiaan siirtolaiset olivat sopeutuneet hyvin elämäänsä Kanadassa, ja he selvästikin pyrkivät siihen aktiivisesti. Suurin osa heistä menestyi niin hyvin jo ensimmäisten vuosien aikana, että he pystyivät ostamaan itselleen auton, joka kuuluu erottamattomana osana pohjoisamerikkalaiseen kulttuuriin. Myös talon tai asunnon osto voitiin suorittaa melko pian maahan saapumisen jälkeen. Tämä viittaa siihen, että siirtolaisilla riitti työtä, koska talon ostoon vaadittiin kiinnelaina ja vakaat tulot. Siirtolaiset halusivat sopeutua ja asettua aloilleen mahdollisimman nopeasti. He myös osallisuivat aktiivisesti suomalaisyhteisön toimintaan, ja näin lievittivät koti-ikävänsä. Suurin osa vaikutti myös tyytyväiseltä elämäänsä Kanadassa, eikä haikaillut takaisin Suomeen.

Kaikki eivät kuitenkaan jääneet Kanadaan. Kuten Ravenstein huomasi jo 1800-luvun lopussa, jokainen muuttovirta synnyttää vastavirran, ja niin kävi tässäkin tapauksessa. Paluumuuttajien tarkkaa määrää on mahdotonta arvioida tilastoinnin puuttuessa, mutta aikaisempiin tutkimuksiin pohjatuvan arvion mukaan 3 500–7 000 siirtolaista 17 000:sta palasi. Näiden palaajien kohdalla muuttoliike siis jatkui. Taas he joutuivat punnitsemaan Suomeen vetäviä ja Kanadasta pois työntäviä tekijöitä. Paluumuuttajien kohdalla henkilökohtaisilla syillä on suurempi merkitys muuttopäätöstä tehtäessä kuin siirtolaiseksi lähdettäessä, koska paluuvirta on aina heikompi kuin menovirta. Etenkin tässä tapauksessa näyttää olevan niin, koska yleisiä syitä paluulle on vaikea löytää; Kanadan talous oli hyvässä kunnossa ja maa oli poliittisesti vakaa.

Yleisimmät henkilökohtaiset syyt siirtolaisten paluulle kotimaahan olivat alkuperäisen suunnitelman toteuttaminen, koti-ikävä ja sairastuminen tai loukkaantuminen. Se, että siirtolainen kertoo paluumuuttonsa syyksi alkuperäisen suunnitelman toteuttamisen, voi olla harhaan johtavaa. Nimittäin monet Kanadaan jääneistäkin ilmoitti suunnitelleensa palaavansa takaisin muutaman vuoden kuluttua lähdöstä, mutta eivät he silti koskaan palanneet. Toki voi olla, että paluumuuttajalla ei koskaan ollutkaan aikamusta jäädä Kanadaan. On myös mahdollista, että oma epäonnistuminen siirtolaisena peitetään selittämällä kuinka paluun olleen suunniteltu alun pitäen. Koti-ikävä on

jokaisen siirtolaisen ongelma, mutta paluumuuttajille se oli niin voimakas että oli lähdettävä takaisin Suomeen. Tämä kertoo ehkä huonosta sopeutumisesta uuteen kotimaahan. Yleensä siirtolaiset palasivat viimeistään viiden vuoden sisällä lähdöstä, jolloin koti-ikävä ja sopeutumattomuus olivat voimakkaimmillaan. Sairastuminen tai loukkaantuminen paluusyynä käy yksiin Leen teorian kanssa, jonka mukaan muutto osuu usein elämän taitekohtaan. Siirtolaiselle, jonka tavoitteena on tehdä työtä ja ansaita rahaa, terveyden heikkeneminen ja työkyvyn menetys ovat suuria muutoksia, joiden johdosta paluu takaisin tulee yhdeksi vaihtoehdoksi.

Tässä tutkimuksessa saadut tulokset tukevat sitä käsitystä, että toisen maailmansodan jälkeisen paluumuuton motiivina olivat enimmäkseen tunneperäiset syyt. Niin Ruotisista kuin Australiastakin palanneet ilmoittivat paluusyynä enimmäkseen tunneperäisiä syitä. Aikaisemmilla siirtolaissukupolvilla taloudelliset tekijät olivat olleet tärkeämmässä osassa paluumuuttoliikkeessä. Toisen maailmansodan jälkeen lähteneet eivät kuitenkaan kokeneet samankaltaista talouden heittelemistä ja suurta lamakautta kuin aikaisemmin lähteneet, mutta heillä näyttää olleen vaikeuksia sopeutua tunnetasolla uuteen kotimaahansa.

Miksi toiset jäivät kun toiset palasivat? Suurin osa siirtolaisista jäi asumaan Kanadaan. He omistivat kiinteää omaisuutta, ja he olivat hankkineet sen jo pian saapumisensa jälkeen. Paluumuuttajilla taas oli vähän kiinteää omaisuutta Kanadassa. Ero viittaa siihen, että joko paluumuuttajat todella ajattelivat palaavansa takaisin Suomeen, jolloin kiinteän omaisuuden hankkiminen ei kannattanut, tai sitten paluumuuttajat menestyivät muita huonommin ja näin altistuivat paluulle. Paluumuuttajat olivat myös vähemmän aktiivisia yhteisön toiminnassa. Toisaalta aktiivisuutta vertaillessa on otettava huomioon aikaperspektiivi: Kanadaan jääneillä oli paljon enemmän aikaa aloittaa toiminta kuin sieltä palanneilla. Jääneet olivat oleskelleet maassa jo yli 10 vuotta, kun taas palaajat tulivat takaisin jo viiden vuoden oleskelun jälkeen. Saattaa kuitenkin olla, että aktiivisemmin suomalaisyhteisön toimintaan osallistuneet sopeutuivat paremmin ja näin ollen jäivät pysyvästi Kanadaan.

Muuttoliikkeen kehän jatkumisen kannalta on tärkeää paluumuuttajien tyytyväisyys elämäänsä kotimaassa ja toisaalta asenteet siirtolaisuutta kohtaan. Kanadasta palanneet suomalaiset olivat enimmäkseen tyytyväisiä elämäänsä Suomessa, mikä osaltaan vähensi heidän haluaan lähteä uudestaan siirtolaisiksi. Toisaalta lähes poikkeuksetta paluumuuttajat kokivat hyötynsä siirtolaisuudesta taloudellisesti tai henkisesti. Kanadassa kerätyt rahat käytettiin joko kiinteän omaisuuden ostoon tai kunnostamiseen, tai uuden elämän aloittamiseen muuten. Vaikka rahaa ei olisi kertynyt säästöön asti, paluumuuttajat kokivat saaneensa siirtolaisena ollessaan elämän kokemusta, nähneensä maailmaa ja oppineensa kieltä. Nämä positiiviset kokemukset voisivat periaatteessa kannustaa lähtemään uudelleen siirtolaiseksi, ja joidenkin paluumuuttajien osalta niin

ehkä kävikin.

Uudet siirtolaiset muistuttivat joiltain osin 1900-luvun siirtolaisia, mutta osittain he muodostavat aivan erilaisen ryhmän. Vuosina 1945–1960 lähteneet edustavat jonkinlaista siirtymävaihetta suomalaisessa kaukosiirtolaisuudessa. Toisen maailmansodan jälkeen kaukosiirtolaisuus kävi harvinaisemmaksi. Taloudelliset syyt olivat tärkeä syy lähtöön, mutta joukosta löytyy myös muita syitä, esimerkiksi opiskelu. Kanadassa siirtolaiset olivat aktiivisia, mutta he edustivat erilaista aatemaailmaa kuin aikaisemmin tulleet. Uudet siirtolaiset pyrkivät aktiivisesti sopeutumaan uuteen kotimaahansa, opettelivat kieltä ja asettuivat aloilleen. Paluumuuttajina he edustivat enemmän uutta siirtolaisuutta: he palasivat tunnesyistä, kun aikaisemmin taloudelliset syyt olivat olleet merkittävämpiä.

Muuttoliikkeen kehän jatkumista on mahdotonta seurata pidemmälle tämän aineiston kautta, mutta olisi mielenkiintoista tutkia paluumuuttajien elämää pitkällä aikavälillä. Lähtikö joku heistä vielä uudelleen siirtolaiseksi Kanadaan tai esimerkiksi Ruotsiin? Myös Kanadaan jääneiden elämää olisi mielenkiintoista tutkia tällaista pitkittäismenetelmää käyttäen. Millaiseksi heidän elämänkaarensa lopulta muodostui? Tässä tutkimuksessahan päästiin vasta 1960-luvun loppuun. Ajallisesti nyt alkaisi olla viimeiset hetket tehdä tällaista tutkimusta, koska pian tämä ensimmäisen sukupolven kanadansuomalaisten joukko on poissa.

Palatkaamme vielä johdanto-kappaleessa esiintyneeseen siirtolaispariskuntaan. Olivatko he tyypillisiä siirtolaisia? Näyttää siltä että olivat. He lähtivät Kanadaan keräämään rahaa, ja suunnittelivat palaavansa viiden vuoden kuluttua takaisin Suomeen. Aika kului ja pariskunta tottui elämäänsä Kanadassa. Mies työskenteli kirvesmiehenä monien suomalaisten tapaan, vaikka Suomessa hän oli ollut ammatiltaan vaatturi. Pariskunta kuului kirkkoon, kuten moni muukin samaan aikaan lähtenyt, ja he tilasivat suomenkielisiä sanomalehtiä. He olivat myös Kanadan kansalaisia. Viisi vuotta oli venyi 17 vuodeksi. Suomessa saatettiin lähteä käymään, mutta palaaminen ei ollut enää vaihtoehto.

Lähteet

Alkuperäislähteet:

Kyselylomakkeet suomalaisille siirtolaisille, 1968, (TYYH/S/1/1-2504), vuosina 1945–1960 lähteneiden vastaukset, yhteensä 388 vastausta.

Kyselylomakkeet Suomeen palanneille siirtolaisille, 1969 ja 1975, (TYYH/S/1/5001-6268 ja 7001-7328), vuosina 1945–1960 lähteneiden vastaukset, yhteensä 35 vastausta.

Painetut lähteet:

Eronen, Veli Ensio, 2001, Kanadan kutsu. Siirtolaisuusinstituutti, Turku.

Suomen Virallinen Tilasto (SVT), VI A Väestötilasto 115-119, 1956-1960.

Suomen Tilastollinen Vuosikirja (STV), III Väestömuutokset, 1951, 1955, 1956, 1961.

Canada Year Book – Historical Collection (CYB), 1946-1962,
[<http://www66.statcan.gc.ca/cdm4/browse.php?CISOROOT=/eng&CISOSTART=1,61>],
luettu 28.1.2010.

Kirjallisuus:

Eklund, William. Canadan rakentajia: Canadan Suomalaisen Järjestön historia vv. 1911-1971. Canadan Suomalainen Järjestö, Toronto 1983.

Hagen, Eddie. Canada – mitt land. Teoksessa Emigrantvägar. (Toim.) Widjeskog, Hilding – Granholm, Ole. Karleby, 2006.

Henriksson, Markku. Kotka ja Vaahteranlehti – Johdatus Pohjois-Amerikan tutkimukseen. Yliopistopaino, Helsinki 1994.

Henriksson, Markku. Vaahteranlehden maa. Gaudeamus, Helsinki 2006.

Iisalo, Taimo. Kouluopetuksen vaihteita – keskiajan katedraalikoulusta nykyisiin kouluihin. Otava, Helsinki 1988.

Jalava, Mauri. Toronton Suomalainen Osuuspankki 1958-1978. Toronto 1978.

Jyrinki, Erkki. Kysely ja haastattelu tutkimuksessa. 2. painos. Karisto, Hämeenlinna 1976.

Kero Reino. Migration from Finland to North America in the Years Between the United States Civil War and the First World War. Turun Yliopisto, Turku 1974.

Kero, Reino. Suuren lännen suomalaiset. Otava, Helsinki 1976.

- Kero, Reino. Suomen siirtolaisuuden historia 1. Pohjois-Amerikan siirtolaisuuden taustat, määrä, rakenne, kuljetusorganisaatio ja sijoittuminen päämääräalueelle. Turun yliopisto, Turku 1982.
- Kero, Reino. Neuvosto-Karjalaa rakentamassa. Pohjois-Amerikan suomalaiset tekniikan tuojina 1930-luvun Neuvosto-Karjalassa. Suomen historiallinen seura, Helsinki 1983.
- Kero, Reino. Suomen siirtolaisuuden historia 1. Suureen länteen – siirtolaisuus Suomesta Pohjois-Amerikkaan. Siirtolaisuusinstituutti, Turku 1996.
- Kero, Reino. Siirtolaishistorian tutkimusmenetelmät – tilastoja, otoksia ja edustavuuden ongelma. Teoksessa Kuparinen, Eero (toim.), Työkalut riviin – Näkökulmia yleisen historian tutkimusmenetelmiin. Turun yliopiston historian laitoksen julkaisuja n:o 43, Turku 1997a.
- Kero, Reino. Suomen siirtolaisuuden historia 2. Suomalaisina Pohjois-Amerikassa. Siirtolaiselämää Yhdysvalloissa ja Kanadassa.
- Knowles, Valerie. Strangers at Our Gates – Canadian Immigration and Immigration Policy, 1540–2006. Revised Edition. Dundron Press, Toronto 2007.
- Koivukangas, Olavi. Suomalainen siirtolaisuus Australiaan toisen maailmansodan jälkeen. Siirtolaisuustutkimuksia A 1. Siirtolaisuusinstituutti, Turku 1975.
- Korkiasaari, Jouni. Suomalaiset maailmalla – Suomen siirtolaisuus ja ulkosuomalaiset entisajoista tähän päivään. Siirtolaisuusinstituutti, Turku 1989.
- Korkiasaari, Jouni, Siirtolaisuus- ja ulkomaalaistilastot. Väestö 1993:8. Tilastokeskus ja Siirtolaisuusinstituutti, Helsinki 1993.
- Korkiasaari, Jouni – Söderling, Ismo. Muuttoliike. Teoksessa Suomen väestö, Koskinen, Seppo (toim.). Gaudeamus, Hämeenlinna 1994.
- Korkiasaari, Jouni. Suomalaiset Ruotsissa 1940-luvulta 2000-luvulle. Teoksessa Suomalaiset Ruotsissa. (Toim.) Korkiasaari, Jouni ja Tarkiainen, Kari. Siirtolaisuusinstituutti, Turku 2000.
- Kostiainen, Auvo. Sulautuminen uuteen yhteiskuntaan. Teoksessa Suomen siirtolaisuuden historia III. Sopeutuminen, kulttuuritoiminta ja paluumuutto. (Toim.) Virtanen, Pilli ja Kostiainen. Turun yliopiston historian laitos. Julkaisuja 16. 1986.
- Kostiainen, Auvo. Loikkarit: suuren lamakauden laitton siirtolaisuus Neuvostoliittoon. Otava, Helsinki 1988.
- Lee, Everett S. A Theory of Migration. Demography, Vol. 3, No 1 (1966), sivut 47-57.
- Lindsröm, Varpu. The Impact of Canadian Policy on Finnish Immigration 1890-1978. Siirtolaisuus/Migration 2, (1981), s. 5-15.
- Lindström, Varpu. Uhmattaret. Suomalaisten siirtolaisnaisten vaiheita Kanadassa 1890-1930. WSOY, Juva 1991.

Lindström, Varpu. *From Heroes to Enemies. Finns in Canada, 1937–1947*. Aspasia Books, Beaverton 2000.

Martin, Marja-Liisa. *Finnish as a Means of Communication in Thuder Bay*. Teoksessa *Finnish Diaspora. Papers of the Finn Forum Conference, held in Toronto, Ontario, Canada, November 1-3, 1979*. 1. *Canada, South America, Africa, Australia and Sweden*. (Toim.) Karni, Michael G. Toronto 1981.

Paavonen, Tapani. *Talouden kehitys ja talouspolitiikka hyvinvointivaltion kaudella*. Teoksessa *Eduskunta hyvinvointivaltion rakentajana. Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 8*. Paavonen, Tapani – Kangas, Olli. Edita Prima Oy, Helsinki 2006.

Palmer, Howard. *Reluctant Hosts: Anglo-Canadian views of Multiculturalism in the Twentieth Century*. Teoksessa *Immigration in Canada – Historical Perspective*. Ontario 1994.

Pilli, Arja. *The Finnish-language press in Canada, 1901-1930. A Study in the Field of Ethnic Journalism*. Siirtolaisuusinstituutti, Turku 1982.

Raivio, Yrjö. *Kanadan suomalaisten historia I. Canadian suomalainen Historiaseura*, Copper Cliff, Ontario, Canada 1975.

Roinila, Mika. *Finland-Swedes in Canada. Migration, settlement and ethnic relations*. Institute of Migration – Migration Studies C 14. Turku 2000.

Saarikangas, Kirsi. *Metsän reunalla: Suomen rakentaminen 1900-luvulla*. Teoksessa *Suomen kulttuurihistoria 4: Koti, kylä, kaupunki*. (Toim.) Saarikangas, Mäenpää & Sarantola-Weiss. Tammi, Helsinki 2004.

Tarkiainen, Kari. *Suomalaiset Ruotsissa keskiajalta 1930-luvulle*. Teoksessa *Suomalaiset Ruotsissa*. (Toim.) Korkiasaari, Jouni ja Tarkiainen, Kari. Siirtolaisuusinstituutti, Turku 2000.

Tarkka, Jukka. *Paasikiven aika*. Teoksessa *Suomen historia, osa 8*, (toim.) Avikainen & Hetemäki. Weilin+Göös, 1988.

Ukkonen, Alfons. *Kalevan Ritarikunnan ja Kalevan Ritarien historiaa 100 vuoden ajalta*. Tampere 1994.

Virtanen, Keijo. *Settlement or Return. Finnish Emigrants (1860-1930) in the International Overseas Return Migration Movement*. *Studia Historica* 10, Helsinki 1979.

Painamaton kirjallisuus

Leinonen, Johanna. *Toisen maailmansodan jälkeen Pohjois-Amerikkaan muuttaneiden suomalaisten siirtolaisnaisten avioituminen ja akkulturaatio*. Pro gradu-tutkielma, Turku 2002.

Takala, Helka. ”Taloudellisia vaikeuksia, mutta henkistä voimaa” – Kanadansuomalaisten sanomalehtien suhtautuminen Suomeen välirauhasta Pariisin rauhaan. Pro gradu-tutkielma, Tampere 2001.

Sähköiset lähteet

Kalevaiset, [www.kaleva.org], luettu 6.10.2009.

Knowles, Valerie. Forging Our Legacy: Canadian Citizenship and Immigration, 1900–1977. Public Works and Government Services Canada, 2000. Luettavissa osoitteessa: [<http://www.cic.gc.ca/English/resources/publications/legacy/index.asp>], luettu 26.2.2010.

Lindström, Varpu. History of Canada-Finland Relations, [http://www.canadainternational.gc.ca/finland-finlande/bilateral_relations_bilaterales/canada-finland_relations-relations_canado-finlandaises.aspx?lang=eng], luettu 4.9.2009.

Lindström, Varpu. The Encyclopedia of Canada's Peoples. Finns, Culture, [<http://www.multiculturalcanada.ca/Encyclopedia/A-Z/f2/7>], luettu 6.10.2009.

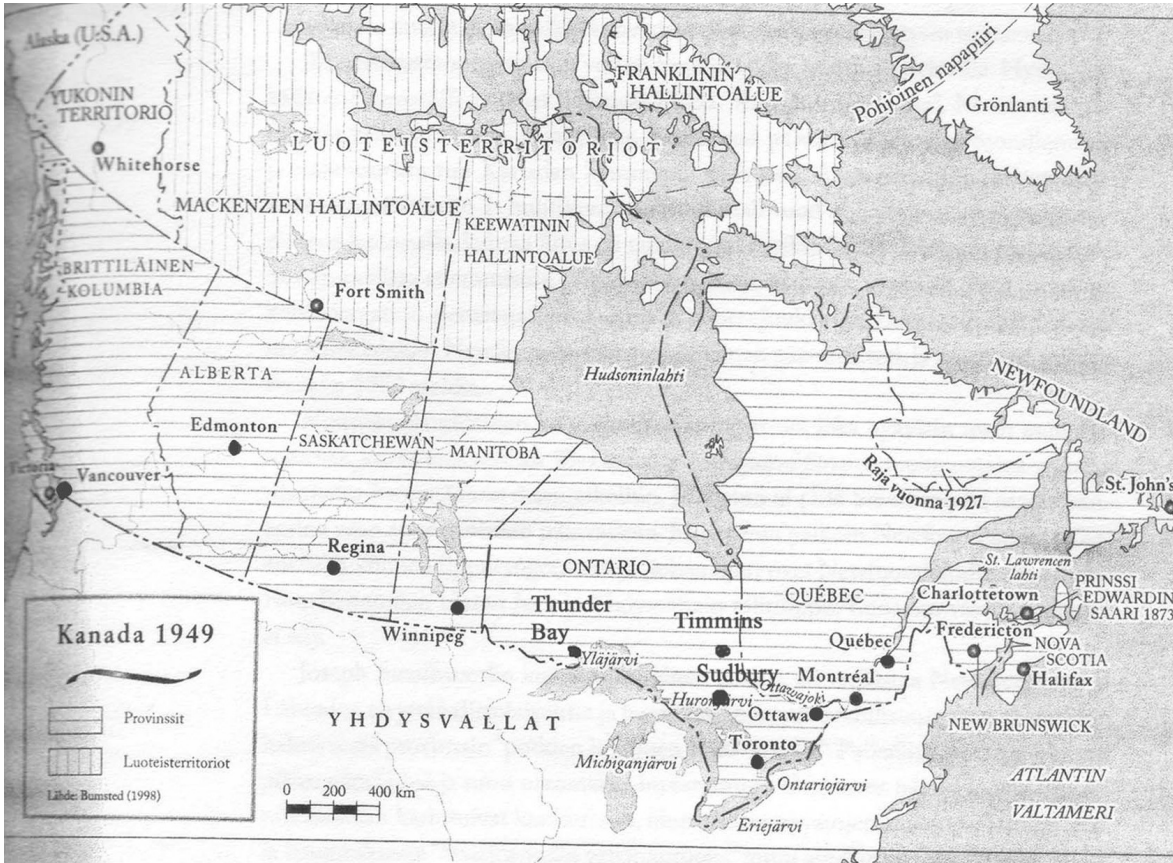
Siirtolaisuusinstituutti, [www.migrationinstitute.fi/sinst/tutkimus.php], luettu 18.12.2009.

Tilastokeskus, Maakunnat 2009, [www.tilastokeskus.fi/meta/luokitukset/naakunta/001-2009/index.html], luettu 19.2.2009.

Vapaa Sana, [www.vapaasana.com] Luettu 10.9.2009.

Liitteet

Liite 1. Kanadan kartta.

Lähde: Henriksson 2006. Lisäykset (Sudbury, Thuder Bay, Timmins) Vuokko Ahonen.

Liite 2. Suomalainen siirtolaisuus kautta aikojen.

	-1 860	1861-1899	1900-1929	1930-1944	1945-1960	1961-1992	Yhteensä
Yhdysvallat	2 500	75 000	225 000	2 200	7 000	8 000	319 700
Kanada	-	5 000	57 000	3 500	15 000	6 000	86 500
Pohjoismaat	14 000	35 000	5 000	5 500	145 000	400 000	604 500
Muu eurooppa	-	-	-	2 000	5 000	60 000	67 000
Venäjä/NL	105 000	45 000	3 000	10 000	100	1 000	164 100
Oseania	200	1 200	1 500	500	6 000	13 000	22 400
Muu maailma	-	700	1 600	600	1 500	8 000	12 400
Yhteensä	105 200	46 900	6 100	24 300	179 600	496 000	1 276 600

Lähde: Korkiasaari 1993, s. 25.

Liite 3. Kyselylomake Suomesta lähteneille siirtolaisille.

I Henkilötietoja itsestänne

1. Nimi Suomesta lähtiessä?
2. Nimi Amerikassa?
3. Syntymävuosi?
4. Syntymäpaikkakunta?
5. Vanhempien ammatti?
6. Kuinka monta lasta vanhemmillanne oli?
7. Kävittekö Suomessa kansakoulua?
8. Kuinka monta vuotta?
9. Minä vuonna lähditte Suomesta?
10. Millä paikkakunnalla olitte lähtiessänne kirjoilla?
11. Kävittekö ennen Amerikkaan tuloanne kotipitäjänne ulkopuolella työssä? Minkä nimisillä paikkakunnilla? Millaisia töitä teitte?
12. Ammattinne Suomesta lähtiessä?
13. Miksi päätitte lähteä siirtolaiseksi?
14. Miten hankitte matkarahat: oli itsellä, sai vanhemmilta, lainasi naapureilta, lainasi pankista, sai Amerikasta, sai jostakin muualta? (Alleviivatkaa oikea vaihtoehto)
15. Missä nousitte Amerikassa maihin?
16. Kuinka kauan aioitte viipyä Amerikassa sinne saapuessanne?
17. Kenen luo menitte ensimmäisellä oleskelupaikkakunnallanne Amerikassa?
18. Millä paikkakunnilla ja millaisissa työpaikoissa olette työskennellyt Amerikassa? (Työpaikkakunta, työn laatu ja minä vuosina?)
19. Nykyinen vakinainen asuipaikkanne?
20. Milloin muutitte tälle paikkakunnalle?
21. Mistä muutitte?
22. Oletteko käynyt Floridassa? (Koskee Floridan ulkopuolella asuvia)
23. Minä vuosina?
24. Mikä on ollut teille tärkein amerikansuomalainen sanomalehti?
25. Tuleeko teille tällä hetkellä amerikansuomalaisia sanomalehtiä?
26. Minkä nimisiä?
27. Tuleeko teille tällä hetkellä englanninkielisiä sanomalehtiä?
28. Oletteko kuulunut mihinkään seuraavista: kirkko, työväenyhdistys, osuusliike, raittiusseura, kalevaiset? (Alleviivaa oikeat vaihtoehdot)
29. Onko teillä ollut näissä järjestöissä luottamustehtäviä?
30. Millaisia?
31. Oletteko käynyt Suomessa Amerikkaan tulonne jälkeen?
32. Minä vuosina?
33. Onko teillä kirjeenvaihtotuttavia Suomessa?
34. Kuinka monta?
35. Millä paikkakunnilla Suomessa?
36. Onko teillä tällä hetkellä Amerikassa kirjeenvaihtotuttavia, jotka ovat kotoisin samalta paikkakunnalta kuin Te?
37. Minkä nimisiä?
38. Oletteko Yhdysvaltain tai Kanadan kansalainen?
39. Minä vuonna hankitte toiset kansalaispaperinne?
40. Oletteko omistanut Amerikassa saunaa?
41. Millä paikkakunnalla saunanne on ollut?
42. Onko teillä ollut omaa autoa?
43. Minä vuonna hankitte ensimmäisen autonne?

44. Kuinka monta autoa olette omistanut yhteensä?
45. Onko teillä ollut Amerikassa omaa taloa?
46. Mistä vuodesta alkaen?
47. Onko teillä ollut Amerikassa omaa taloa?
48. Mistä vuodesta alkaen?
49. Oletteko osallistunut äänestäjänä Yhdysvaltain presidentinvaaleihin tai Kanadan parlamenttivaaleihin: säännöllisesti, satunnaisesti, ei koskaan? (Alleviivatkaa oikea vaihtoehto)
50. Oletteko tällä hetkellä ensimmäistä, toista, kolmatta kertaa naimisissa, leski eronnut, yksinäinen? (Alleviivatkaa oikea vaihtoehto)
51. Minä vuonna (vuosina) olette mennyt naimisiin?
52. Aviopuolison kansallisuus
53. Kuinka monta lasta teillä on?

II Henkilö tietoja lapsistanne

54. Vanhimman lapsenne etu- ja sukunimi?
55. Nykyinen olinpaikka?
56. Hänen aviopuolisonsa kansalaisuus?
57. Mitä koulu tämä lapsenne on käynyt?
58. Millaisessa työssä hän on tällä hetkellä?
59. Onko käynyt Suomessa?
60. Minä vuonna?
61. Onko omistanut saunaa?
62. Millä paikkakunnalla sauna on sijainnut?
63. Osaako vanhin lapsenne puhua, lukea kirjoittaa suomea? (Alleviivatkaa oikea vaihtoehto)
64. Toiseksi vanhimman lapsenne etu- ja sukunimi
65. Nykyinen olinpaikka?
66. Hänen aviopuolisonsa kansalaisuus?
67. Mitä koulu tämä lapsenne on käynyt?
68. Millaisessa työssä hän on tällä hetkellä?
69. Onko käynyt Suomessa?
70. Minä vuonna?
71. Onko omistanut saunaa?
72. Millä paikkakunnalla sauna on sijainnut?
73. Osaako vanhin lapsenne puhua, lukea kirjoittaa suomea? (Alleviivatkaa oikea vaihtoehto)
74. Kolmanneksi vanhimman lapsenne etu- ja sukunimi?
75. Nykyinen olinpaikka?
76. Hänen aviopuolisonsa kansalaisuus?
77. Mitä koulu tämä lapsenne on käynyt?
78. Millaisessa työssä hän on tällä hetkellä?
79. Onko käynyt Suomessa?
80. Minä vuonna?
81. Onko omistanut saunaa?
82. Millä paikkakunnalla sauna on sijainnut?
83. Osaako vanhin lapsenne puhua, lukea kirjoittaa suomea? (Alleviivatkaa oikea vaihtoehto)
84. Jos Teillä on (ollut) useampia lapsia, kirjoittakaa samat tiedot nuoremmista lapsista erilliselle paperipalalle.

III Henkilötietoja tuttavistanne

85. Jos teillä on (tai on ollut) Amerikassa kotipitäjästänne syntyneitä tuttaviamme, antakaa näistä seuraavat tiedot: Nimi Suomesta lähtiessä ja nykyinen nimi, pitkäaikaisin työpaikkakunta,

työn laatu, elää/kuollut

86. Millä paikkakunnalla asuitte vuosina 1929-1932?

87. Minkä nimisiä henkilöitä lähti tältä paikkakunnalta Neuvosto-Karjalaan? Nimi? Palasi/Jäi?

IV Tietoja vanhoista julkaisuista ja asiakirjoista:

88. Onko hallussanne vanhoja (ennen toista maailmansotaa ilmestyneitä) sanomalehtiä, aikakauslehtiä, kirjoja, lentolehtisiä, päiväkirjoja, jonkin yhdistyksen asiakirjoja, jotain muuta?

89. Voitteko lainata (tai lahjoittaa) tätä materiaalia Turun Yliopiston yleisen historian laitokselle jäljennösten ottamista varten?

V Huomautuksia ja lisäselvityksiä esimerkiksi Amerikkaan lähdöstänne ja työpaikoistanne (tarvittaessa eri paperille).

Liite 4. Kyselylomake Suomeen palanneille siirtolaisille I.

1. Nimi Suomesta lähtiessä?
2. Nimenne Amerikassa?
3. Syntymävuosi?
4. Syntymäpaikkakunta?
5. Mihin seuraavista ryhmistä isänne (äitinne) kuului siihen aikaan, jolloin Te lähditte siirtolaiseksi: talollinen, talollisen poika, eläkeläinen, torppari, torpan poika, itsellinen, mäkitupalainen, loinen, renki, työmies, käsityöläinen, muu (mikä)?
6. Montako lasta vanhemmillanne oli?
7. Kävittekö ennen siirtolaiseksi lähtöänne kansakoulua?
8. Kuinka monta vuotta?
9. Kävittekö muita kouluja?
10. Mitä kouluja ja kuinka monta vuotta?
11. Minä vuonna lähditte Suomesta?
12. Mitä yhteiskunnallista tai ammatillista nimitystä Teistä käytettiin siihen aikaan, kun Te lähditte siirtolaiseksi: talollinen, talollisen vaimo, talollisen poika/tytär, eläkeläinen, torppari, torpparin vaimo, torpan poika/tytär, itsellinen, mäkitupalainen, loinen, itsellisen, mäkitupalaisen, loisen poika/tytär, renki, piika, palvelija, työmies, tehtaan työmes, työmiehen poika/tytär, käsityöläinen, jokin muu (mikä)?
13. Miksi päätitte lähteä siirtolaiseksi?
14. Miten hankitte matkarahat: oli itsellä, sai vanhemmilta, lainasi naapureilta, lainasi pankista, sai Amerikasta, jostain muualta?
15. Missä nousitte maihin Amerikassa?
16. Kuinka kauan aioitte viipyä Amerikassa sinne saapuessanne?
17. Kenen luo menitte ensimmäisellä oleskelupaikkakunnallanne Amerikassa: tuttava, sukulainen, muu (mikä)?
18. Millä paikkakunnilla, millaisissa työpaikoissa ja milloin olette työskennellyt Amerikassa?
19. Tilasitteko Amerikassa sanomalehtiä?
20. Mitä lehtiä?

21. Kuuluitteko Amerikassa mihinkään seuraavista: kirkko, työväenyhdistys, osuusliike, raittiusseura, kalevaiset, jokin muu (mikä)?
22. Oliko teillä näissä järjestöissä luottamustehtäviä?
23. Millaisia?
24. Oliko teillä Amerikassa kiinteää omaisuutta?
25. Millaista?
26. Hankitteko siirtolaisena ollessanne Yhdysvaltain tai Kanadan kansalaisoikeudet?
27. Milloin?
28. Milloin palasitte Suomeen?
29. Miksi päätitte palata Suomeen?
30. Miten katsotte Amerikassa käyntinne onnistuneen: erittäin hyvin, hyvin, kohtalaisesti, huonosti, erittäin huonosti?
31. Oliko teillä Amerikasta palatessanne säästöjä?
32. Jos teillä oli palatessanne Amerikassa rahaa, niin mihin käytitte nämä rahat (vastaus ei välttämätön)?
33. Oliko Teillä siirtolaisena olostanne muuta kuin taloudellista hyötyä?
34. Millaista?
35. Minä vuonna menitte naimisiin?
36. Aviopuolison nimi?
37. Aviopuolison syntymäpaikkakunta?
38. Oletteko käynyt Amerikassa Suomeen paluunne jälkeen?
39. Milloin?
40. Onko teillä tällä hetkellä kirjeenvaihtotuttavia Amerikassa?
41. Millä paikkakunnilla?
42. Ovatko nämä tuttavat Amerikassa oleskelunne aikaisia?
43. Jos teillä on (tai on ollut) Amerikassa kotipitäjässänne syntyneitä tuttaviamme, antakaa näistä seuraavat tiedot: Nimi Suomesta lähtiessä ja nykyinen nimi, pitkäaikaisin työpaikkakunta, työn laatu?
44. Minkä nimisiä kotipaikkakunnallanne syntyneitä henkilöitä lähti 1921-1934 Amerikasta Neuvosto-Karjalaan? (Nimi, miltä paikkakunnalta Amerikasta lähti, palasi Amerikkaan / palasi Suomeen / jäi Karjalaan?)
45. Minkälaisia matkaeväitä Teillä oli Amerikkaan lähtiessänne?
46. Miten pakkasitte ne?
47. Minkälaisia kotipaikkakunnallenne käytettyjä ruokia ja minkälaista leipää valmistettiin ja käytettiin Amerikassa?
48. Onko perheessänne kotimaahan paluun jälkeen valmistettu ruokia, joita opittiin valmistamaan Amerikassa?
49. Millaisia?
50. Miten olitte pukeutunut Amerikkaan lähtiessänne?
51. Mitä varusteita (esim. ylimääräisiä vaatteita ja esineitä) teillä oli mukana?
52. Miten olitte pukeutunut Amerikasta palatessanne?
53. Mitä varusteita (esim. kello, matka-arkku ja muistoesineet) teillä oli Amerikasta palatessanne?
54. Millaisia kertomuksia olette kuullut Amerikkaan muuttaneiden matkavaiheista? (karkumatkat, rahattomuus, seikkailu laivoissa ja satamissa, jne?)
55. Oletteko kuullut tarinoita poikkeuksellisen hyvin menestyneistä siirtolaisista? Vaikuttivatko ne kenties omaan matkallelähttöönne?
56. Kerrottiinko varoittavia esimerkkejä siirtolaisten vaikeuksista ja epäonnistumisista?
57. Muistatteko lauluja, jotka aiheiltaan liittyisivät siirtolaisuuteen ja kuvastaisivat siirtolaisten elämää vieraassa maassa? Mitä suomalaisia kansanlauluja kuulitte laulettavan Amerikassa?
58. Vietettiinkö siirtolaisten parissa vuotuisia juhlia (joulu, juhannusta, laskiaista, vappua jne)

suomalaiseen tapaan? (miten? mitä uusia juhlia tai piirteitä juhlanviettoon omaksuttiin muiden kansallisuuksien tavoista?)

59. Miten vietettiin perhejuhlia? (häitä, ristiäisiä, hautajaisia, syntymäpäiviä ym.) siirtolaisten parissa? Miten juhlanvietto poikkesi kotimaan tavoista?
60. Onko hallussanne amerikansuomalaisia sanomalehtiä, aikakauslehtiä, kirjoja, lentolehtisiä, päiväkirjoja, jotain muuta (mitä)?
61. Voitteko lainata (tai lahjoittaa) tätä materiaalia Turun Yliopiston yleisen historian laitokselle jäljennösten ottamista varten?
62. HUOMAUTUKSIA JA LISÄSELVITYKSIÄ esimerkiksi Amerikkaan lähdöstänne ja työpaikoistanne (tarvittaessa eri paperille).

Liite 5. Kyselylomake Suomeen palanneelle siirtolaiselle II

1. Nimenne Suomesta lähtiessä?
2. Nimenne Ameriksassa?
3. Syntymävuosi?
4. Syntymäpaikkakunta?
5. Minä vuonna lähditte Suomesta?
6. Miksi lähditte Suomesta?
7. Kuinka kauan aioitte viipyä Amerikassa sinne lähtiessänne?
8. Millä paikkakunnilla, millaisissa työpaikoissa ja milloin olette työkennellyt Amerikassa?
9. Milloin palasitte Suomeen?
10. Mihin kuntaan palasitte?
11. Millä muilla paikkakunnilla olette asunut paluunne jälkeen?
12. Miksi päätitte palata Suomeen?
13. Oliko teillä palatessanne säästöjä?
14. Hankitteko itsenille paluunne jälkeen a. oman talon, b. maatilan, c. lisämaata, d. muuta kiinteää omaisuutta (mitä)?
15. Oliko terveydentilanne palatessanne a. hyvä, b. tyydyttävä, c. huono?
16. Jos terveydentilanne oli huono, mistä sairauksista kärsitte siirtolaisuusvuosinanne?
17. Minkälaisen englanninkielen taidon katsotte oppineenne siirtolaisuusvuosinanne: a. hyvän, b. kohtalaisen, c. huonon, d. ei ollenkaan?
18. Miten viihdyitte paluunne jälkeen kotikunnassanne: a. hyvin, b. kohtalaisesti, c. huonosti?
19. Millaisia mahdollisia sopeutumisvaikeuksia teillä oli paluunne jälkeen?
20. Montako kertaa kävitte siirtolaisena Amerikassa?
21. Mitä hyötyä katsotte saaneenne siirtolaisuusvuosistanne?
22. Oletteko osallistunut kotikunnassanne yhteiskunnalliseen, poliittiseen, taloudelliseen, kulttuuri- ym. elämään paluunne jälkeen?
23. Onko teillä ollut luottamustehtäviä kotikuntanne järjestöissä?
24. Millaisia?
25. Miten palanneiden siirtolaisten mukanaan tuomiin erilaisiin vaikutteisiin yleensä suhtauduttiin kotikunnassanne (voitte käyttää myös esimerkkejä)?
26. Kuvailkaa seuraavassa, millaiseksi arvioitte palanneiden siirtolaisten merkityksen ja vaikutuksen kotikuntanne elämään sekä yleisesti että esim. seuraavilla aloilla: yhteiskunnallinen ja poliittinen elämä, talouselämä, kulttuurielämä ja siveellinen elämä (tarvittaessa erilliselle paperille)?
27. Kertokaa esimerkkejä näistä vaikutteista?
28. Huomautuksia ja lisäselvityksiä esim. omasta panoksestanne ja yleensä palanneiden

siirtolaisten mukanaan tuomista vaikutteista sekä heidän merkityksestään kotikunnassanne.

Liite 6. Taulukko. Uusien siirtolaisten osallistuminen suomalaisyhteisön toimintaan.

Järjestöt	% miehistä	% naisista	% yhteensä
Kirkko	59	61	60
Työväenyhdistys	10	0	5
Osuusliike	12	12	12
Raittiusseura	1	0	0
Kalevaiset	7	8	7
Muu	19	12	16

Lähde: TYYH/S/1/1-2504.